

SPOŁECZNA DIAGNOZA UCZNIÓW 2018

Lustro

DR N. HUM. BŁAŻEJ ADAM DYCZEWSKI

ZACHOWAJ TRZEŻWY UMYŚL[®]

WPROWADZENIE

Publikacja, którą Czytelnik otrzymuje, wyrasta z zainteresowań młodzieżą i troski o nią jako o wspólnotę osób i siłę napędową rozwoju, która wzrastając w społeczeństwie tworzy je, uzupełnia, a w dorosłości stanie się wzorem dla przyszłych pokoleń. W tym miejscu należy postawić pytanie, czy młodzież stanowi tak odrębną kategorię społeczną, że można ją rozpatrywać tylko w perspektywie szkoły czy grupy rówieśniczej? Czy głównym zadaniem młodzieży jest nauka do pełnego realizowania ról społecznych w dorosłości? A może to my – dorośli – powinniśmy ją obserwować uważnie i pilnie uczyć się o niej, o jej radościach, problemach, troskach, porażkach i sukcesach?

Pytania te leżały u podstaw Społecznej Diagnozy Uczniów 2018 pt. „Lustro”, która podejmuje analizę społecznych zagadnień w perspektywie młodzieży. Zagadnienia te odnoszą się do podstawowych problemów życia społecznego i diagnozują młodzież w następujących obszarach:

- **Szkoła** – w jej ramach omówiony zostanie stosunek do nauczycieli i nauki, perspektywy i oczekiwania edukacyjne oraz szkolne i pozaszkolne relacje rówieśnicze.
- **Rodzina** – jako podstawowa komórka życia społecznego wywiera ogromny wpływ na każde pokolenie. Przedmiotem niniejszego opracowania będzie ocena bezpośrednich relacji rodzinnych, postawy wobec tradycji i przodków, a także wizja małżeństwa i rodziny, jak również wyznawanych wartości.
- **Zdrowie** – to kluczowe zagadnienie dla całej ludzkości. W raporcie przedstawione zostaną aspekty aktywności fizycznej uczniów, oceny jakości życia i zdrowia.
- **Zwyczaje żywieniowe** – wiele się o nich obecnie mówi i wprowadza coraz nowsze rozwiązania legislacyjne. Raport omawia zagadnienia odżywiania się uczniów, spożywania owoców, warzyw i przekąsek, a także zażywania środków psychoaktywnych, alkoholu, papierosów, dopalaczy, suplementów diety, napojów energetycznych i leków.
- **Przemoc i agresja** – jest problemem, na który należy zwracać szczególną uwagę, gdyż niekontrolowana prowadzi do bardzo przykrych konsekwencji. W badaniu ukazano problem przemocy fizycznej i emocjonalnej (psychicznej), głównie w celu zdiagnozowania tego zjawiska.
- **Granie w gry, korzystanie z internetu i smartfona** – to zachowania, z którymi nierzadko mają do czynienia dorośli. Jest to problem dosyć często podejmowany przez badaczy społecznych, chociaż przy tak dynamicznie zmie-

niających się rozwiązaniach technologicznych trudno jest trafnie zdiagnozować skalę tego zjawiska. W raporcie znalazły się główne wskaźniki opisujące formy i częstotliwość korzystania z internetu i telefonów komórkowych.

- **Podstawowe czynności życia codziennego** – czy można mówić o stylu życia młodzieży? Na to pytanie odpowiedź nie jest jednoznaczna. Można jednak badać ogólnie rozumiany styl życia jako sposób spędzania wolnego czasu, wykonywania czynności codziennych, uczęszczania na zajęcia pozaszkolne.
- **Praca i ekonomia** – finanse dotyczą młodego człowieka podobnie jak dorosłego. Są nie mniej ważne, jednak posiadają inny wymiar. Raport relacjonuje zagadnienie finansów młodzieży, wydatków, a także postaw wobec sukcesu zawodowego i podejmowanych prac zarobkowych.
- **Kapitał społeczny** – hasło bardzo modne i często wykorzystywane do ukazania pewnych umiejętności społeczeństw i grup społecznych, dzięki którym jedno społeczeństwo są spójne, zorganizowane i odporne na manipulację, a inne niespójne, podążające wyłącznie za korzyściami materialnymi i konsumpcyjnymi potrzebami. W tym punkcie przedstawione zostaną zagadnienia uogólnionego zaufania społecznego, patriotyzmu, patriotyzmu lokalnego, a także moralności i religijności młodzieży.

Należy zdać sobie sprawę z faktu, że współczesna szkoła wywiera ogromny wpływ na kształt społeczeństwa. Jest wartością demograficzną, kulturową, profilaktyczną, religijną, a przede wszystkim wychowawczą. W szkole młody człowiek uczy się funkcjonowania w rzeczywistości społecznej, poznaje obowiązujące w niej prawa i normy, przyswaja wartości będące postawą naszej tożsamości. Proces socjalizacji najczęściej sprowadzany jest do relacji na płaszczyźnie nauczyciel-uczeń, jednak jest to duże uproszczenie. To szkoła kształtuje człowieka dysponującego odpowiednimi kwalifikacjami, umiejętnościami oraz kompetencjami przydatnymi na rynku pracy. Proces edukacji szkolnej jest bardzo ważny dla społeczności lokalnej, ale jest to proces złożony. Za jego powodzenie w dużej mierze odpowiada szkoła, ale także środowisko rodzinne i rówieśnicze.

Zakłada się, że szkoła kształtuje człowieka, który w przyszłości będzie poszukiwał odpowiedniej ścieżki życiowej, będzie wychowywał swoje dzieci, robił zakupy, korzystał z infrastruktury społecznej, kulturowej i technicznej. W jaki sposób jednostka społeczna będzie funkcjonować w społeczeństwie, zależy głównie

od kapitału społecznego, który obecnie nie jest do końca uświadomiany, jednak wywiera znaczący wpływ zarówno na rozwój społeczności lokalnej, jak i całego narodu. Kapitał społeczny, który kształtuje się także w szkole, decyduje o wzajemnym zaufaniu członków lokalnej społeczności, gotowości do niesienia pomocy, angażowania się w sprawy obywatelskie, inwestowania i przedsiębiorczości.

Problematyka odnosząca się do młodzieży jest na tyle obszerna i wielopłaszczyznowa, że treść zawartych w niniejszej publikacji rozdziałów nie daje wystarczającej odpowiedzi na wiele pytań. Można jednak mieć nadzieję, że będzie ona inspirowała do podejmowania dalszych analiz oraz do wypracowywania rozwiązań ułatwiających młodzieży pełne realizowanie swoich funkcji i posłannictwa.

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....	3
SPIS TREŚCI	5
KLUCZOWE WNIOSKI	6
OPIS WYNIKÓW BADANIA.....	10
Szkoła	10
Rodzina	16
Zdrowie	28
Przemoc i agresja.....	68
Granie w gry, korzystanie z internetu i smartfona	70
Podstawowe czynności życia codziennego	83
Praca i ekonomia	88
Kapitał społeczny	96
OPIS ZASTOSOWANEJ METODOLOGII ORAZ ŹRÓDŁA INFORMACJI WYKORZYSTANYCH W BADANIU.....	106
Charakterystyka badania	106
Cele badania	106
Główne cele badania	106
Procedura badawcza	107
Przygotowanie próby i realizacja badania.....	107
Proces weryfikacji wiarygodności i kontroli, wykluczanie odpowiedzi ze względem na niespójności w odpowiedziach	107
Charakterystyka badanych uczniów.....	108
BIBLIOGRAFIA.....	109

KLUCZOWE WNIOSKI

SZKOŁA

- Co najmniej co trzeci uczeń deklaruje, że nauka nie sprawia mu większych trudności.
- Uczniowie są raczej zadowoleni ze swoich relacji z wychowawcami i nauczycielami, jednak z wiekiem te relacje słabną.
- Co najmniej połowa badanych przynajmniej raz na tydzień nie rozumie tego, co mówi do nich nauczyciel. Wskaźnik ten rośnie wraz z poziomem klasy.
- Nadal utrzymuje się wysoki status nauczyciela. O sprawiedliwym podejściu nauczycieli do uczniów przekonanych jest więcej niż połowa uczniów.

RODZINA

- Większość badanych jest zadowolona ze swoich relacji z matką, rzadziej z ojcem. Z wiekiem ulegają one osłabieniu. Chłopcy lepiej niż dziewczęta oceniają swoje kontakty z matką.
 - Ponad połowa uczniów, którzy mają rodzeństwo, deklaruje, że utrzymuje z nim pozytywne relacje.
 - Młodzież wyraża zadowolenie ze swoich stosunków z rówieśnikami, chociaż z wiekiem się one pogarszają. Chłopcy lepiej niż dziewczęta oceniają swoje kontakty rówieśnicze.
 - Okres szkoły podstawowej to czas, kiedy młodzi ludzie spotykają się ze śmiercią przynajmniej jednego dziadka lub babci; wraz z poziomem klasy następuje pogorszenie stosunków z dziadkami.
 - Największy wpływ na wizję małżeństwa i rodziny mają tradycyjne źródła wiedzy i doświadczenia rodzinne.
- Warto podkreślić, że duże znaczenia ma także internet, nauczyciele i Kościół. Wzorec rodziny ulega zmianom uwarunkowanym wiekiem badanych oraz ich płcią. Uczniowie starsi sięgają nie tylko po częstokroć skrajne wzorce, jakie mogą znaleźć w telewizji, internecie czy grach wideo. Z wiekiem wachlarz wskazywanych źródeł rozszerza się o Kościół, przyjaciół i znajomych. Dziewczęta częściej pozostają przy tradycyjnych wzorcach, chłopcy sięgają po alternatywne, bardziej nowoczesne i nie zawsze dobre.
- Spośród ogółu wartości, jakie wskazują ankietowani, najbardziej cenionymi są: miłość na całe życie, przyjaźń, dobra praca w dorosłym życiu, rozwijanie swoich zainteresowań i hobby. Bóg jest najważniejszy w życiu dla co czwartego ankietowanego i znajduje się na siódmym miejscu.

ZDROWIE

- W ramach swojego czasu wolnego uczniowie najchętniej spotykają się ze znajomymi, a następnie korzystają ze smartfonów lub tabletów. Sport plasuje się dopiero na trzecim miejscu. Trzeba podkreślić, że ankietowani częściej korzystają z internetu lub oglądają telewizję niż sięgają po książkę.
- Dominującymi aktywnościami sportowymi uczniów, poza lekcjami wychowania fizycznego w szkole, jest gra w piłkę nożną, jazda na rowerze oraz pływanie, jak również jazda na wrotkach, rolkach fiszkach. Spośród ogółu badanych co siódmy uczeń nie uprawia żadnego sportu poza lekcjami. Płeć różnicuje aktywność fizyczną

- uczniów: chłopcy częściej grają w piłkę nożną, jeżdżą na rowerze, a także pływają.
- Co siódmy uczeń nie podejmuje żadnej aktywności fizycznej. W zajęcia sportowe częściej angażują się chłopcy niż dziewczęta.
- Częstotliwość uprawiania sportu zmienia się wraz z wiekiem badanych.
- Subiektywna ocena stanu zdrowia, jak również ocena własnej kondycji fizycznej, jest na dobrym poziomie, chociaż część respondentów słabo ocenia swój stan zdrowia.
- Subiektywne odczucie stanu zdrowia jest skorelowane z poczuciem niewyspania. Spośród uczniów, którzy bardzo źle go oceniają, prawie każdy czuje się niewyspany co najmniej raz w tygodniu.

ZWYCZAJE ŻYWIENIOWE

- Prawie co dziesiąty uczeń zazwyczaj nie je śniadań. Częściej nie jedzą go uczniowie starsi niż młodsi.
- Spośród różnych przekąsek młodzi ludzie najczęściej spożywają owoce, rzadziej warzywa, jednak więcej niż połowa przynajmniej raz w tygodniu je czekoladę, ciastka, chipsy.
- Co czwarty respondent jest przekonany, że jego zwyczaje żywieniowe są całkowicie zdrowe, a czterech na sześciu uważa, że ich nawyki żywieniowe są trochę zdrowe, a trochę niezdrowe.
- Z wiekiem zmniejsza się przekonanie o zdrowym odżywianiu się oraz zmianie na gorsze ulegają nawyki spożywania poszczególnych posiłków, niezdrowych przekąsek i słodyczy.
- Z wiekiem zmniejsza się również spożycie owoców i warzyw, a zwiększa korzystanie z leków przeciwbólowych i napojów energetycznych.
- Spośród badanych uczniów trzech na siedmiu ma kontakt z palącymi papierosy rówieśnikami, co trzeci spotyka się z kolegami i koleżankami, którzy piją piwo, co czwarty ma kontakt z kimś, kto w ciągu ostatniego roku spróbował wódki i szampana, co piąty koleguje się z rówieśnikiem pijącym wino lub drinki.
- Na dziesięciu kolegów statystycznego ucznia znajdzie się jeden, który w ciągu ostatniego roku spróbował dopalaczy, a w klasie liczącej 14 osób przynajmniej jedna osoba tych dopalaczy spróbowała.
- Palenie papierosów w ciągu ostatniego roku ma za sobą co ósmy uczeń szkoły podstawowej.
- 2,6% uczniów raz na tydzień pali marihuanę.
- W ciągu roku 3,3% sięgnęło po dopalacze.
- Najbardziej popularnymi trunkami wśród młodzieży są: szampan, piwo, wino, wódka, dopiero później drinki.

PRZEMOC I AGRESJA

- Ponad 60% ankietowanych spotyka się przynajmniej raz w miesiącu z agresją fizyczną i psychiczną.
- Skala agresji wzrasta wraz z wiekiem ankietowanych.

GRANIE W GRY, KORZYSTANIE ZE SMARTFONA I INTERNETU

- Korzystający z internetu młodzi ludzie to *bierni on-line*. Najczęściej kontaktują się ze znajomymi za pomocą komunikatorów, śledzą kanały na YouTube oraz słuchają muzyki.
- Co czwarty ankietowany codziennie gra w grę na konsoli lub na komputerze, zarówno młodsi jak i starsi.
- Trzech na siedmiu gra codziennie w grę na smartfonie.
- Blisko trzy piąte codziennie bierze smartfona do szkoły.

PODSTAWOWE CZYNNOŚCI ŻYCIA CODZIENNEGO

- W życiu codziennym ankietowani najczęściej słuchają muzyki oraz pomagają rodzicom w obowiązkach domowych.
- 42,2% respondentów poświęca świąteczny czas na naukę, a 11,7% opuszcza z powodu nauki uroczystości rodzinne. Skala zjawiska wzrasta wraz z wiekiem badanych.
- Blisko 70% uczniów jest zaangażowanych w jakieś regularne zajęcia pozaszkolne, najczęściej są to zajęcia niezwiązane ze sztuką i rozwojem artystycznym uczniów – dominują korepetycje.

PRACA I EKONOMIA

- Prawie każdy ankietowany dostaje od rodziców jakieś pieniądze; codziennie pieniądze dostaje co dziesiąty ankietowany.
- Najczęściej ankietowani dostają pieniądze z okazji urodzin, wycieczek szkolnych oraz gdy o nie poproszą.
- Młodzież zbiera pieniądze na zakup wymarzonej rzeczy. Dziewczeta na zakup ubrań, chłopcy na gry komputerowe i sprzęt elektroniczny.
- Co czwarty ankietowany w ciągu ostatnich wakacji często albo bardzo często podejmował pracę zarobkową.

KAPITAŁ SPOŁECZNY

- Co czwarty uczeń szkoły podstawowej uważa, że ludziom można ufać, jednak zdecydowana większość jest przekonana, że ostrożności nigdy za wiele. Z wiekiem rośnie wskaźnik uogólnionego zaufania.
- Ogólnie respondenci wyrażają prospołeczne postawy wobec sukcesu, stawiając na głównym miejscu pracowitość, wykształcenie, a także ciężką pracę. Dwóch na siedmiu wskazuje uczynność, co czwarty własne ambicje, rzadziej spryt.
- Nieletni najczęściej wykazują tak zwany patriotyzm lokalny. Co drugi chciałby pozostać w miejscowości, w której obecnie mieszka, co czwarty jest innego zdania, dla co piątego jest to obojętne, a co dziesiąty jeszcze tego nie wie.
- W sferze moralności opinie respondentów są znacznie podzielone i niejednoznaczne. Spośród ankietowanych trzech na ośmiu wyznaje jasne i niepodważalne zasady, które pozwalają odróżnić dobro od zła, które odnoszą się do każdego i w każdej sytuacji; przeciwnego zdania jest co czwarty ankietowany.
- Permisywizm moralny wzrasta wraz z wiekiem badanych

OPIS WYNIKÓW BADANIA

SZKOŁA

Szkoła stanowi główne intencjonalne środowisko wychowawcze młodego człowieka. To w niej młody człowiek zdobywa wiedzę, którą w mniejszym lub większym stopniu będzie wykorzystywał w dorosłym życiu. W szkole młody człowiek nabywa umiejętności posługiwania się nie tylko zdobytą w trakcie edukacji wiedzą, ale także samodzielnego zdobywania wiadomości i poszerzania swoich horyzontów myślowych, a z czasem wyspecjalizowania w konkretnej dziedzinie. Szkoła to także środowisko, w którym ścierają się różne charaktery i osobowości, od bardzo ekstrawertycznych po introwertyczne. To także środowisko, w którym na-

czelną rolę ogrywa „znaczący inny” – nauczyciel, wychowawca, dyrektor szkoły. Te wszystkie elementy kształtują u młodego człowieka kompetencje społeczne, dzięki którym będzie mógł odnaleźć się w tym jeszcze nie do końca odkrytym przez niego świecie. To, w jaki sposób młody człowiek będzie postrzegał ten świat, zależy głównie od ludzi, którzy go współtworzą.

W niniejszym rozdziale podjęte zostaną zagadnienia relacji uczniów z nauczycielami, stosunek do nauki, a także perspektywy i oczekiwania edukacyjne oraz szkolne i pozaszkolne relacje rówieśnicze.

TABELA 1. Jak łatwo przychodzi ci uczenie się?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Bardzo łatwo	8,6	9,6	9,1	6,0	8,4	7,2	7,4	9,0	8,2
Łatwo	32,5	28,0	30,3	25,4	23,2	24,3	29,1	25,8	27,5
Ani łatwo, ani trudno	49,9	52,8	51,3	53,9	52,5	53,2	51,8	52,7	52,2
Trudno	7,7	7,8	7,8	12,0	12,0	12,0	9,8	9,8	9,8
Bardzo trudno	1,3	1,8	1,5	2,7	3,9	3,3	2,0	2,7	2,3

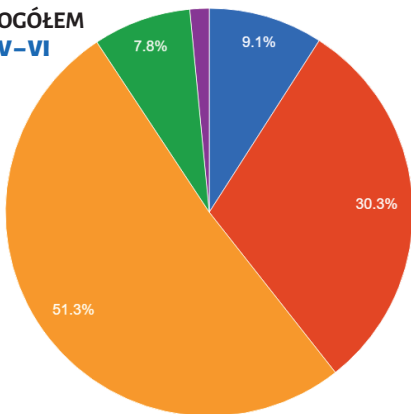
Wyjaśnienie skrótów: **dz** – dziewczynka | **ch** – chłopiec

Ogólnie rzecz ujmując co trzeci uczeń deklaruje, że uczenie nie sprawia mu większych trudności (31,5%). Nieco częściej przekonane są o tym dziewczęta (36,5%) niż chłopcy (34,8%). Jeżeli chodzi o różnice wyznaczone przez zmienną *poziom klasy*, to uczniowie klas młodszych (V-VI – 39,4%) częściej niż starszych (VII-VIII – 31,5%) twierdzą, że uczenie się nie sprawia im jakichkolwiek trudności. O łatwości uczenia się wśród uczniów młodszych częściej są przekonane dziewczęta (41,1%) niż chłopcy (37,7%). Z kolei wśród uczniów starszych nie ma znaczących różnic ze względu na płeć.

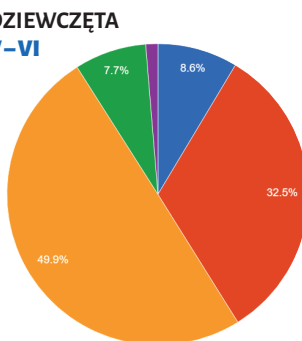
Ogólnie rzecz ujmując co trzeci uczeń deklaruje, że uczenie nie sprawia mu większych trudności (31,5%). Nieco częściej przekonane są o tym dziewczęta (36,5%) niż chłopcy (34,8%).

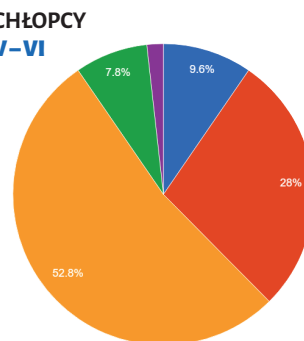
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

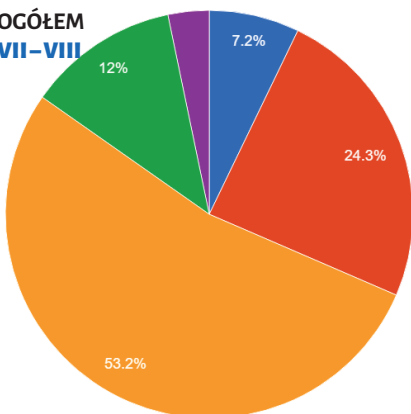
**CHŁOPCY
V-VI**

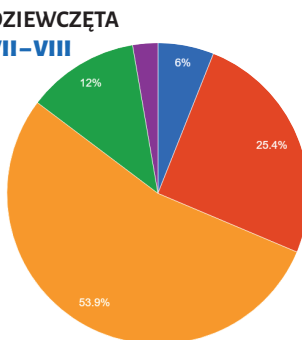
● Bardzo łatwo
● Łatwo
● Ani łatwo, ani trudno

● Trudno
● Bardzo trudno

**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

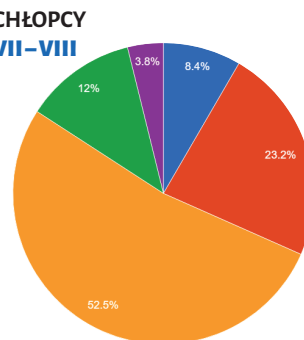

TABELA 2. Średnia ocen (podzielone)

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
<= 3,60	12,0	20,4	16,2	18,5	33,5	25,8	15,1	26,6	20,7
3,61 - 4,20	16,8	24,1	20,4	21,1	25,3	23,1	18,8	24,7	21,7
4,21 - 4,70	21,4	20,3	20,8	22,0	17,7	19,9	21,7	19,1	20,4
4,71 - 5,00	25,2	20,5	22,9	18,9	12,3	15,7	22,2	16,6	19,5
5,01+	24,6	14,8	19,8	19,6	11,1	15,5	22,2	13,0	17,7

Jeżeli chodzi o wyniki w nauce, to mniej więcej co piąty uczeń uznaje się za bardzo słabego (średnia <=3,6–20,7%), mniej więcej tyle samo za średniego (średnia od 3,61 do 4,20–21,7%), podobnie jak dobrego (średnia od 4,21 do 4,70–20,4%) oraz bardzo dobrego (średnia od 4,71 do 5,00–19,5%). Za najlepszych uważa się 17,7%

uczniów. Można powiedzieć, że uczniowie są raczej zróżnicowani. Średnia ocen dla klas młodszych jest niewiele wyższa od średniej dla klas starszych. Zarówno w klasach młodszych, jak i starszych dziewczynki osiągają lepsze wyniki w nauce niż chłopcy.

TABELA 3. Czy na przestrzeni ostatniego roku twoje wyniki w nauce?

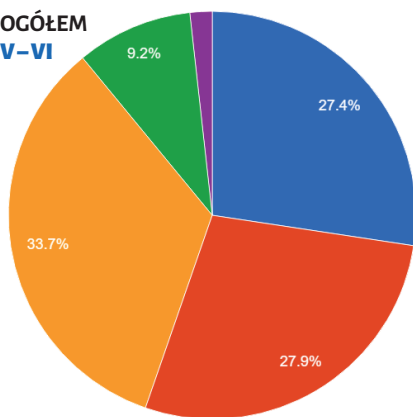
	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Zdecydowanie się polepszyły	29,1	25,6	27,4	17,4	16,3	16,8	23,5	21,2	22,4
Nieznacznie się polepszyły	27,9	28,0	27,9	25,2	26,1	25,6	26,6	27,1	26,8
Nie zmieniły się	32,2	35,3	33,7	31,9	35,1	33,4	32,1	35,2	33,6
Nieznacznie się pogorszyły	9,0	9,4	9,2	20,5	17,9	19,3	14,5	13,4	14,0
Zdecydowanie się pogorszyły	1,8	1,7	1,8	5,0	4,7	4,8	3,3	3,1	3,2

Jeżeli chodzi o dynamikę subiektywnej oceny osiągnięć naukowych uczniów warto zauważyć, że jakkolwiek wszyscy uczniowie klas młodszych wskazywali na fakt polepszenia się ich wyników w nauce, to deklarowały to częściej dziewczęta (29,1%) niż chłopcy (25,61%). Nieco inna sytuacja występuje wśród uczniów klas starszych, spośród których co czwarty jest przekonany o tym, że jego wyniki w nauce się pogorszyły (24,1%). Wskaźnik odpowiedzi dla uczniów młodszych wynosi 11,0%. Rozpatrując różnice na poziomie płci, to można stwierdzić, że o poprawie osiągnięć naukowych, podobnie jak wśród uczniów młodszych, częściej są przekonane dziewczęta (17,4%) niż chłopcy (16,3%)

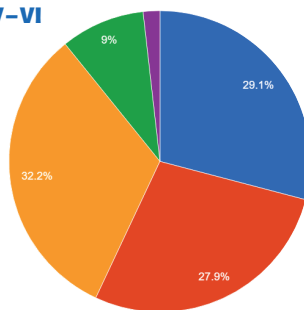
Jeżeli chodzi o wyniki w nauce, to mniej więcej co piąty uczeń uznaje się za bardzo słabego (średnia <=3,6–20,7%). Za najlepszych uważa się 17,7% uczniów.

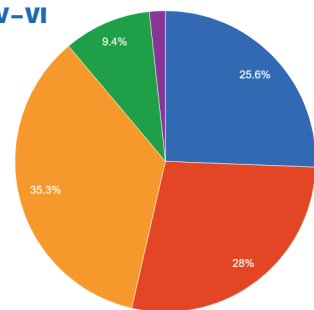
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

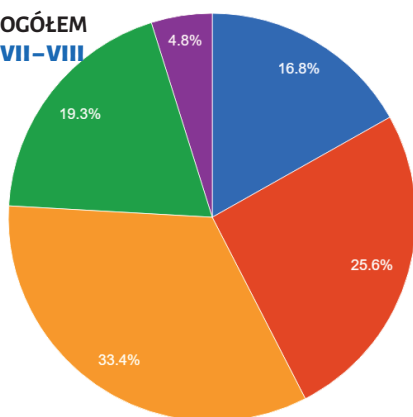
**CHŁOPCY
V-VI**

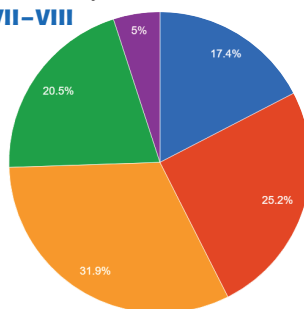
- Zdecydowanie się polepszyły
- Nieznacznie się polepszyły
- Nie zmieniły się

- Nieznacznie się pogorszyły
- Zdecydowanie się pogorszyły

**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

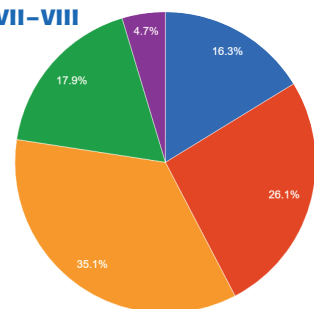

TABELA 4. Określ swoje obecne relacje z wychowawcą klasy

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Jestem z nich całkowicie zadowolony(a)	43,4	38,1	40,8	27,7	28,9	28,3	35,9	33,8	34,9
Ogólnie jestem z nich zadowolony(a)	30,9	31,2	31,1	31,5	31,1	31,3	31,2	31,2	31,2
Trochę jestem zadowolony, a trochę nie jestem zadowolony(a)	16,5	18,7	17,6	22,4	20,9	21,7	19,3	19,8	19,5
Ogólnie jestem z nich niezadowolony(a)	2,2	3,1	2,7	5,6	5,3	5,5	3,8	4,2	4,0
Jestem z nich całkowicie niezadowolony(a)	1,7	2,6	2,2	4,6	6,2	5,4	3,1	4,3	3,7
Trudno ocenić	5,3	6,2	5,7	8,3	7,5	7,9	6,7	6,8	6,7

Ogólnie rzecz biorąc uczniowie wszystkich klas są zadowoleni ze swoich relacji z wychowawcą klasy, jednak przekonanie to w większym stopniu wyrażają uczniowie klas młodszych (71,9%) niż starszych (59,6%). Uczniowie klas starszych częściej wskazują na niezadowolenie z obecnych relacji z wychowawcą klasy. Dostyc

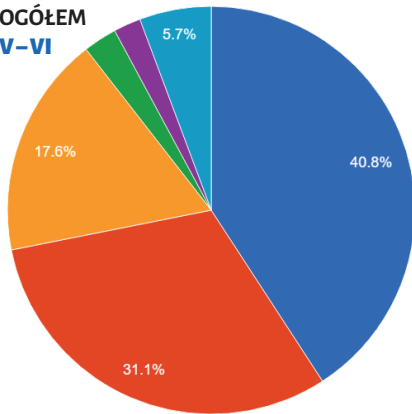
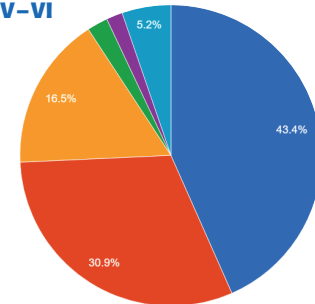
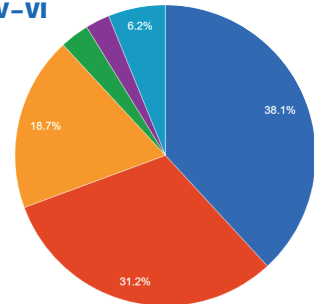
wyraźne różnice występują również w rozbiciu na płeć uczniów. Zarówno wśród uczniów młodszych, jak i starszych na dobre relacje z wychowawcą klasy wskazują dziewczęta (V-VI klasy – 74,3%; klasy VII-VIII – 58,8%) niż chłopcy (odpowiednio: 69,4% i 60,0%)

TABELA 5. Jak często zdarza ci się nie rozumieć tego, co mówi nauczyciel podczas lekcji?

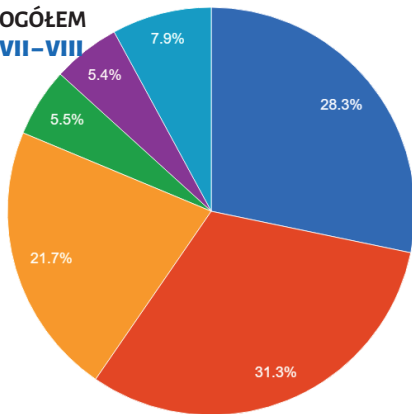
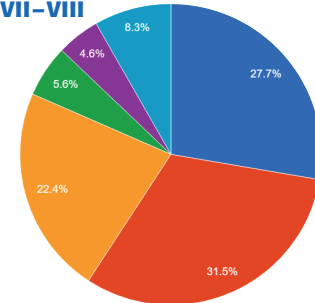
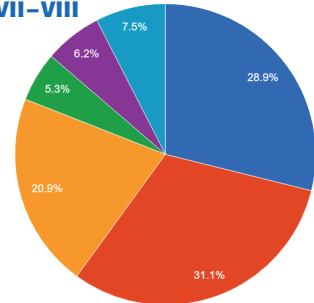
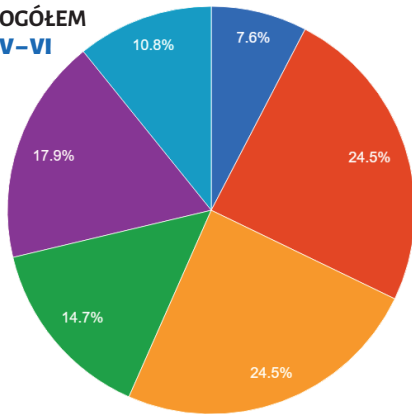
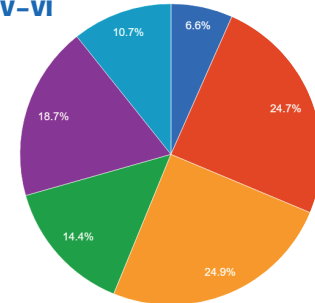
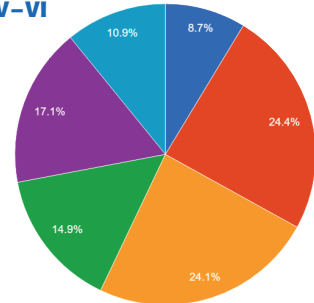
	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	6,6	8,7	7,6	11,9	13,0	12,5	9,2	10,7	9,9
Kilka razy w tygodniu	24,7	24,4	24,5	32,4	27,7	30,1	28,4	25,9	27,2
Mniej więcej raz na tydzień	24,9	24,1	24,5	22,7	21,8	22,3	23,9	23,0	23,4
Kilka razy w miesiącu	14,4	14,9	14,7	12,9	13,6	13,2	13,7	14,3	14,0
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	18,7	17,1	17,9	12,7	14,0	13,3	15,8	15,6	15,7
W ogóle nie mam takich problemów	10,7	10,9	10,8	7,3	9,9	8,6	9,1	10,4	9,7

Niezrozumienie treści zajęć podczas lekcji może mieć wiele przyczyn. Może wynikać z relacji z nauczycielami, z obszaru zainteresowań ucznia, jego zdolności, jak również (co przedstawiono w tabeli) z poziomu klasy (co wiąże się z programem nauczania oraz płcią uczniów), a to z kolei ma związek z obszarem zainteresowań. Spośród uczniów klas młodszych na częste niezrozumienie (codziennie, kilka razy w tygodniu, mniej więcej raz na tydzień) wskazuje nieco więcej niż połowa badanych – 56,61%. Z kolei wśród uczniów klas starszych ten wskaźnik wynosi 64,87%. Jeżeli chodzi o płeć, można powiedzieć, że wśród uczniów klas V i VI występują znaczące różnice w zakresie deklarowanego tygodniowego niezrozumienia treści podczas zajęć, z jednym wyjątkiem. Spośród uczniów klas młodszych 8,67% chłopców i zaledwie 6,62% dziewcząt deklaruje, że codziennie zdarza się im nie rozumieć treści poruszanych podczas zajęć. Dla uczniów klas starszych wskaźnik odpowiedzi wynosi odpowiednio 11,93% i 13,02%.

Ogólnie rzecz biorąc uczniowie wszystkich klas są zadowoleni ze swoich relacji z wychowawcą klasy, jednak przekonanie to w większym stopniu wyrażają uczniowie klas młodszych (71,9%) niż starszych (59,6%).

OGÓŁEM
V-VIDZIEWCZĘTA
V-VICHŁOPCY
V-VI

- Jestem z nich całkowicie zadowolony(a)
- Ogólnie jestem z nich zadowolony(a)
- Trochę jestem zadowolony(a), a trochę nie jestem zadowolony(a)
- Ogólnie jestem z nich niezadowolony(a)
- Jestem z nich całkowicie niezadowolony(a)
- Trudno ocenić

OGÓŁEM
VII-VIIIDZIEWCZĘTA
VII-VIIICHŁOPCY
VII-VIIIOGÓŁEM
V-VIDZIEWCZĘTA
V-VICHŁOPCY
V-VI

- Codziennie
- Kilka razy w tygodniu
- Mniej więcej raz na tydzień
- Kilka razy w miesiącu
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Nie mam takich problemów

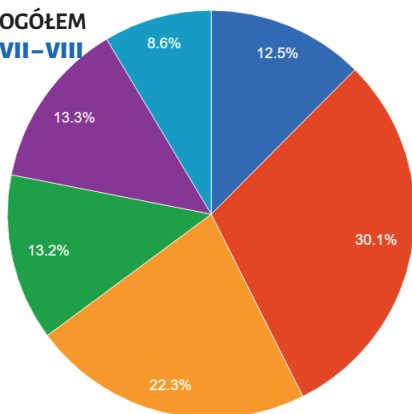
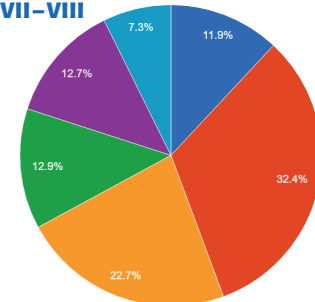
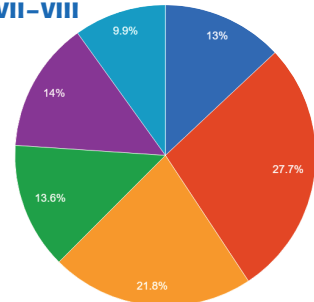
OGÓŁEM
VII-VIIIDZIEWCZĘTA
VII-VIIICHŁOPCY
VII-VIII

TABELA 6. Według twojej oceny ilu nauczycieli, z którymi masz lekcje w tym semestrze, jest sprawiedliwych w ocenianiu swoich uczniów?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Mniej niż 10%	7.4	8.7	8.1	8.5	10.7	9.5	7.9	9.6	8.8
Pomiędzy 10% a 25%	14.1	13.9	14.0	15.8	14.2	15.0	14.9	14.1	14.5
Mniej więcej połowa	17.9	18.4	18.2	25.0	20.4	22.8	21.3	19.3	20.3
Większość	39.7	38.3	39.0	37.5	40.3	38.9	38.6	39.2	38.9
Nie wiem	20.8	20.7	20.8	13.3	14.4	13.8	17.2	17.7	17.5

Niezrozumienie treści podczas zajęć nie musi wynikać wprost z predyspozycji uczniów. Może być pochodną atmosfery panującej w szkole pomiędzy nauczycielami a dziećmi i młodzieżą. W skali ogólnopolskiej można zauważyć, że 59,2% uczniów jest przekonanych o tym, że w ich szkole więcej niż połowa nauczycieli, z którymi mieli lekcje w semestrze zimowym roku szkolnego 2018/2019,

jest sprawiedliwych. Spośród ogółu badanych mniej więcej co czwarty (23,3%) jest przekonany, że sprawiedliwych nauczycieli jest nieco mniej, bowiem do 25%. Poziom klasy nie różnicuje w sposób znaczący opinii uczniów na ten temat. Z drugiej strony chłopcy, zarówno z klas młodszych, jak i starszych, częściej są przekonani o mniejszej liczbie sprawiedliwych nauczycieli.

RODZINA

Obecnie obraz rodziny traci swoją dotychczasową nieskazitelność, a klarowna koncepcja małżeństwa i rodziny ulega zakłóceniu. Przyczyn tego stanu można upatrywać wiele. Z jednej strony mają na to wpływ silne tendencje indywidualistyczne, rozwój różnorodnych organizacji oraz instytucji przejmujących dotychczasowe podstawowe funkcje rodziny, zwiększająca się ruchliwość społeczna i przestrzenna, a także osłabienie autorytetu Kościołów

chrześcijańskich w kształtowaniu życia małżeńsko-rodzinnego. Tych przyczyn można także upatrywać w różnicowaniu warunków życia wraz ze zmieniającymi się warunkami ekonomicznymi i demograficznymi rodzin (L. Dyczewski, 2007). W niniejszym rozdziale podjęte zostaną zagadnienia odnoszące się do oceny bezpośrednich relacji rodzinnych, postawy wobec tradycji i przodków, jak również zwyczajów życia rodzinnego na co dzień i od święta.

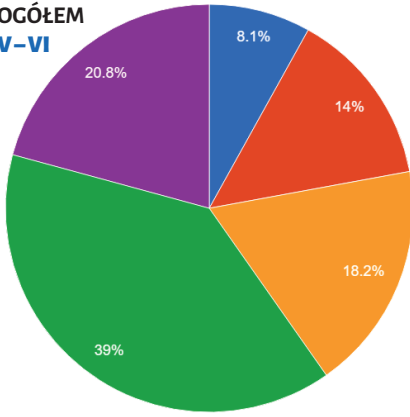
TABELA 7. Określ swoje obecne relacje z matką/opiekunką

	Poziom klasy								
	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	Płeć			Płeć			Płeć		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Jestem z nich całkowicie zadowolony(a)	74.2	75.8	75.0	57.0	68.2	62.4	66.0	72.2	69.0
Ogólnie jestem z nich zadowolony(a)	15.8	15.2	15.5	22.3	19.0	20.7	18.9	17.0	18.0
Trochę jestem zadowolony, a trochę nie jestem zadowolony(a)	6.2	5.2	5.7	12.3	7.5	10.0	9.1	6.3	7.7
Ogólnie jestem z nich niezadowolony(a)	0.9	0.9	0.9	2.8	1.6	2.2	1.8	1.3	1.5
Jestem z nich całkowicie niezadowolony(a)	0.9	0.7	0.8	2.0	1.2	1.6	1.4	0.9	1.2
Trudno ocenić	1.9	2.2	2.1	3.6	2.4	3.0	2.7	2.3	2.5

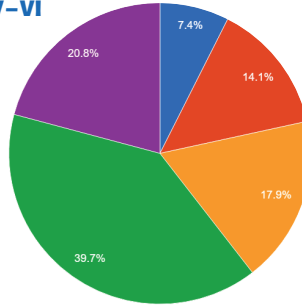
Ważnym aspektem prawidłowego funkcjonowania dziecka w rzeczywistości szkolnej są odpowiednie relacje rodzinne. Zda-

rza się czasami, że uczniowie na mają zapewnionych odpowiednich warunków nie tylko materialnych, ale też emocjonalnych

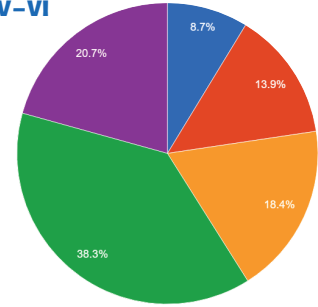
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

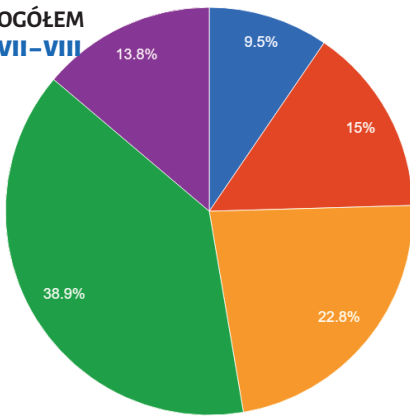

**CHŁOPCY
V-VI**

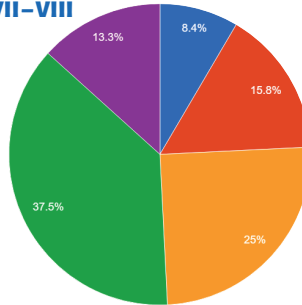

- Mniej niż 10%
- Pomiędzy 10% a 25%
- Mniej więcej połowa
- Większość
- Nie wiem

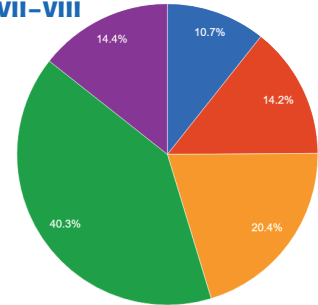
**OGÓŁEM
VII-VIII**

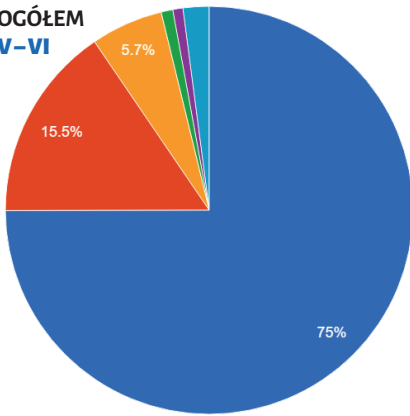
**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

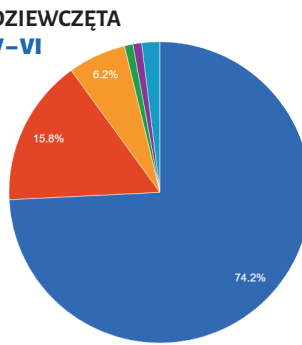
**CHŁOPCY
VII-VIII**

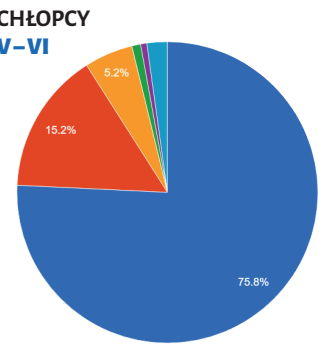
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

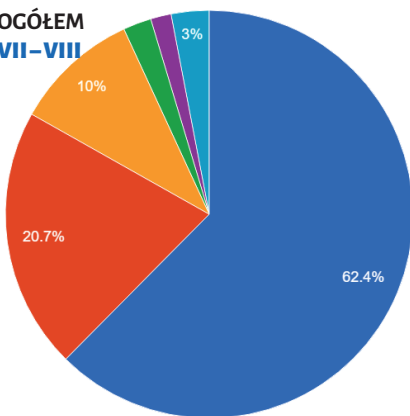

**CHŁOPCY
V-VI**

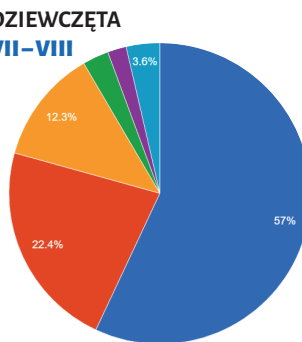

- Jestem z nich całkowicie zadowolony(a)
- Ogólnie jestem z nich zadowolony(a)
- Trochę jestem zadowolony(a), a trochę nie jestem zadowolony(a)
- Ogólnie jestem z nich niezadowolony(a)
- Jestem z nich całkowicie niezadowolony(a)
- Trudno ocenić

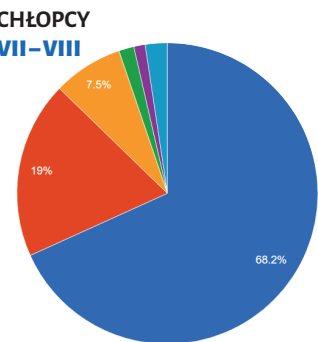
**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

do prawidłowego funkcjonowania w rzeczywistości szkolnej i rówieśniczej. Jednym z takich wskaźników jest subiektywna ocena obecnych relacji z matką lub opiekunką. Spośród ogółu badanych siedmiu na ośmiu uczniów (87,0%) ogólnie jest zadowolonych ze swoich relacji z matką/opiekunką. Wskaźnik ten jest wyższy wśród uczniów z klas młodszych (91,0%) niż starszych (83,1%). Jeżeli chodzi o płeć badanych, można zauważyć

tendencję wskazującą na to, że chłopcy częściej niż dziewczęta wskazują na swoje pozytywne relacje z matką/opiekunką. Jakkolwiek na poziomie klas młodszych różnica ta nie jest zbyt zauważalna, to na poziomie klas starszych wyraźnie widać, że odsetek chłopców pozytywnie oceniających swoje relacje z matką/opiekunką wynosi 87,2%, podczas gdy wśród dziewcząt wynosi on 79,3%.

TABELA 8. Określ swoje obecne relacje z ojcem/opiekunem

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Jestem z nich całkowicie zadowolony(a)	64.8	67.4	66.1	45.6	59.8	52.4	55.6	63.8	59.6
Ogólnie jestem z nich zadowolony(a)	18.5	17.9	18.2	23.8	20.5	22.2	21.1	19.1	20.1
Trochę jestem zadowolony, a trochę nie jestem zadowolony(a)	7.8	6.7	7.3	13.5	9.2	11.4	10.5	7.9	9.2
Ogólnie jestem z nich niezadowolony(a)	1.4	1.4	1.4	3.8	2.5	3.2	2.6	1.9	2.3
Jestem z nich całkowicie niezadowolony(a)	2.0	1.9	1.9	4.6	2.6	3.6	3.2	2.2	2.7
Trudno ocenić	5.4	4.7	5.1	8.8	5.4	7.1	7.0	5.0	6.1

Badani nieco gorzej oceniają swoje relacje z ojcem/opiekunem (jakkolwiek relacje z matką/opiekunką oceniało 87% uczniów, to relacje z ojcem/opiekunem dobrze i bardzo dobrze ocenia zaledwie 79,7%). Także tutaj, podobnie jak przy ocenie związku z matką/opiekunką, na lepsze stosunki wskazują uczniowie klas młodszych (połączone kategorie: *jestem z nich całkowicie zadowolony(a)*, *ogólnie jestem z nich zadowolony(a)* – 85,3%) niż starszych (odpowiednio – 80,3%). Jakkolwiek wśród uczniów klas młodszych nie ma zbyt wielkich różnic w ocenie związku z ojcem/opiekunem w rozbiciu na płeć badanych, to w klasach starszych

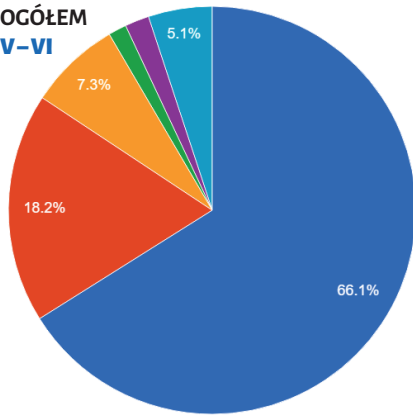
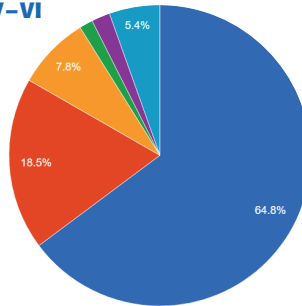
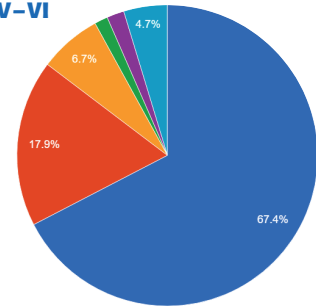
różnice te są już bardziej zauważalne. Gdyby połączyć kategorie odpowiedzi wskazujące na zadowolenie ze swoich relacji z ojcem/opiekunem w jedną kategorię, a niezadowolenie w drugą, można by powiedzieć, że – podobnie jak w przypadku matki/opiekunki – chłopcy lepiej niż dziewczęta oceniają swoje relacje z ojcem/opiekunem. Dziewczęta częściej z kontaktów z matką są niezadowolone. Dokładne dane przedstawia tabela. Wskaźnik zadowolenia dla chłopców z klas młodszych wynosi 85,3%, dla dziewcząt 83,3%, podczas gdy dla klas starszych wynosi odpowiednio 80,3% i 69,4%.

TABELA 9. Określ swoje obecne relacje z rodzeństwem

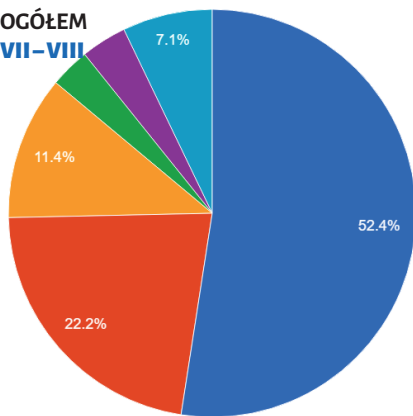
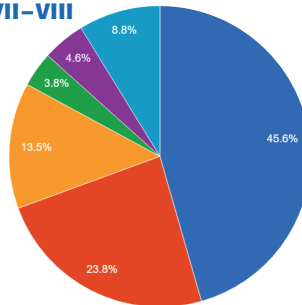
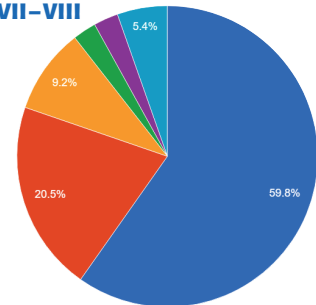
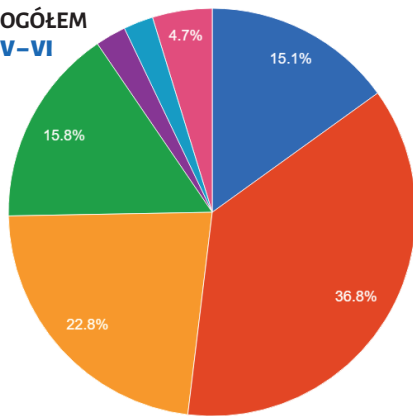
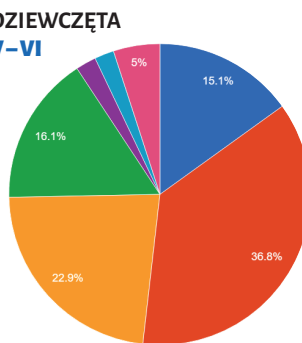
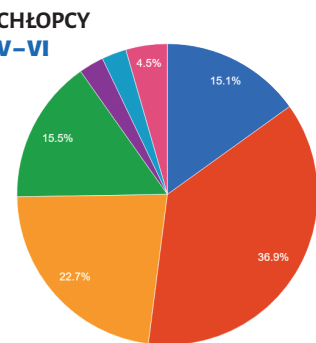
	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Nie mam rodzeństwa	15.0	15.1	15.1	13.9	13.8	13.8	14.5	14.5	14.5
Jestem z nich całkowicie zadowolony(a)	36.8	36.9	36.8	30.9	34.9	32.9	34.0	36.0	35.0
Ogólnie jestem z nich zadowolony(a)	22.9	22.7	22.8	25.6	24.2	24.9	24.2	23.4	23.8
Trochę jestem zadowolony, a trochę nie jestem zadowolony(a)	16.0	15.5	15.8	18.2	15.5	16.9	17.1	15.5	16.3
Ogólnie jestem z nich niezadowolony(a)	2.2	2.7	2.4	3.4	3.4	3.4	2.7	3.0	2.9
Jestem z nich całkowicie niezadowolony(a)	2.1	2.6	2.4	3.1	3.6	3.3	2.6	3.1	2.8
Trudno ocenić	5.0	4.5	4.7	5.0	4.6	4.8	5.0	4.5	4.8

W kwestionariuszu ankiety postawiono także pytanie o relację z rodzeństwem. Spośród ogółu badanych 14,5% zadeklarowało,

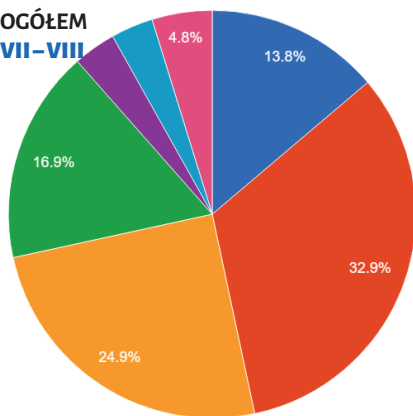
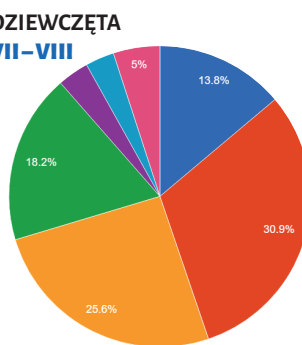
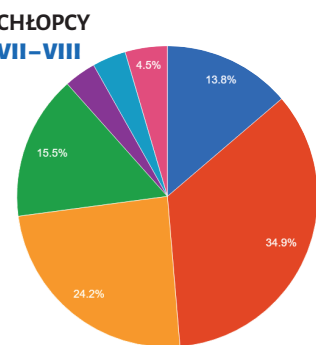
że nie ma rodzeństwa. Pozostali swoje kontakty z rodzeństwem nie oceniają już tak dobrze jak z rodzicami. Na zadowolenie

OGÓŁEM
V-VIDZIEWCZĘTA
V-VICHŁOPCY
V-VI

- Jestem z nich całkowicie zadowolony(a)
- Ogólnie jestem z nich zadowolony(a)
- Trochę jestem zadowolony(a), a trochę nie jestem zadowolony(a)
- Ogólnie jestem z nich niezadowolony(a)
- Jestem z nich całkowicie niezadowolony(a)
- Trudno ocenić

OGÓŁEM
VII-VIIIDZIEWCZĘTA
VII-VIIICHŁOPCY
VII-VIIIOGÓŁEM
V-VIDZIEWCZĘTA
V-VICHŁOPCY
V-VI

- Nie mam rodzeństwa
- Jestem z nich całkowicie zadowolony
- Ogólnie jestem z nich zadowolony(a)
- Trochę jestem zadowolony(a), a trochę nie jestem zadowolony(a)
- Ogólnie jestem z nich niezadowolony(a)
- Jestem z nich całkowicie niezadowolony(a)
- Trudno ocenić

OGÓŁEM
VII-VIIIDZIEWCZĘTA
VII-VIIICHŁOPCY
VII-VIII

wskazuje 58,8% ogółu badanych, zaś na niezadowolenie 5,7%. Mniej więcej co szósty uczeń jest trochę zadowolony, a jednocześnie trochę nie jest zadowolony (16,3%). Rozkład odpowiedzi ze względu na poziom klasy badanych nie różnicuje odpowiedzi

uczniów w sposób istotny. Można jednak doszukać się pewnej różnicy pod względem płci badanych. Dziewczęta (56,5%) z klas starszych rzadziej niż chłopcy (59,1%) są zadowolone ze swoich relacji z rodzeństwem.

TABELA 10. Określ swoje obecne relacje z kolegami i koleżankami w szkole

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Jestem z nich całkowicie zadowolony(a)	34.3	38.2	36.2	28.0	35.2	31.5	31.3	36.8	34.0
Ogólnie jestem z nich zadowolony(a)	34.9	34.7	34.8	36.4	37.3	36.8	35.6	35.9	35.8
Trochę jestem zadowolony, a trochę nie jestem Zadowolony(a)	22.9	19.5	21.2	24.8	18.5	21.8	23.8	19.0	21.5
Ogólnie jestem z nich niezadowolony(a)	2.4	2.3	2.3	3.8	3.0	3.4	3.0	2.6	2.8
Jestem z nich całkowicie niezadowolony(a)	1.6	1.7	1.7	2.6	2.4	2.5	2.1	2.0	2.1
Trudno ocenić	3.9	3.8	3.8	4.4	3.5	4.0	4.1	3.6	3.9

Kolejne pytanie dotyczy oceny relacji z koleżankami i kolegami w szkole, które ankietowani oceniają lepiej niż z rodzeństwem. Spośród badanych 69,8% jest z nich zadowolonych. Częściej jednak zadowoleni są chłopcy (72,7%) niż dziewczęta (66,9%), które częściej ambiwalentnie oceniają swoje relacje z rówieśnikami (23,8%). Odsetek chłopców w tej kategorii wynosi 19,0%.

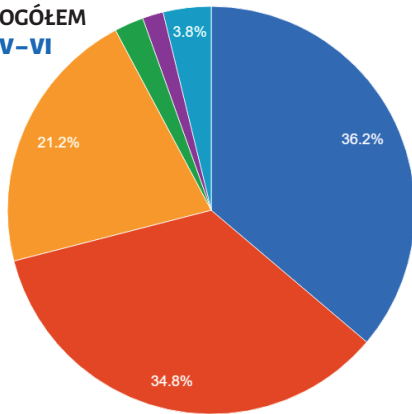
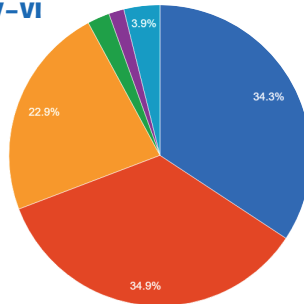
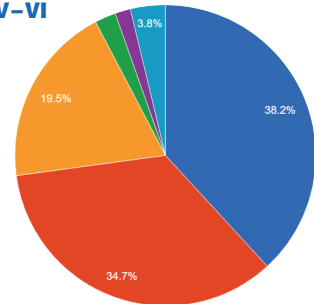
Jeżeli chodzi o porównanie w dwóch grupach poziomu klasy, można powiedzieć, że uczniowie z klas młodszych (71,0%) lepiej oceniają swoje kontakty koleżeńskie niż uczniowie z klas starszych (68,3%), chociaż różnica procentowa jest niewielka. Tak czy inaczej w obu grupach wiekowych ze swoich relacji częściej są zadowoleni chłopcy (klasy V-VI – 72,9%; klasy VII-VIII – 72,5%) niż dziewczęta (klasy V-VI – 69,2%; klasy VII-VIII – 64,4%).

TABELA 11. Czy w twoim domu rodzinnym mieszkali dziadkowie?

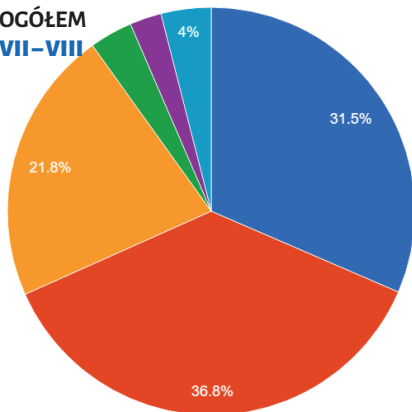
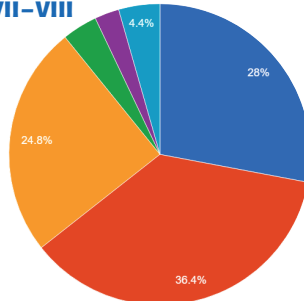
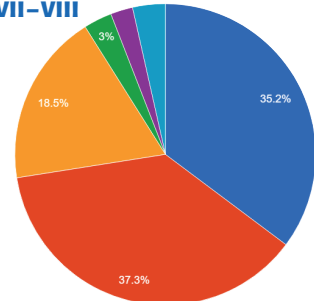
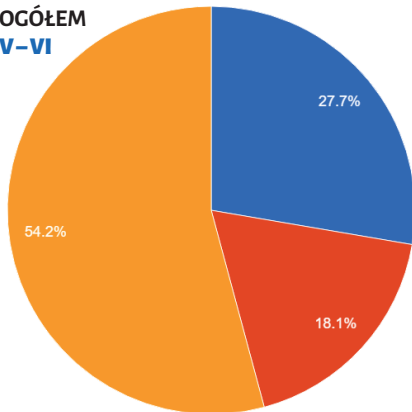
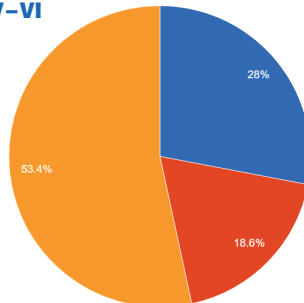
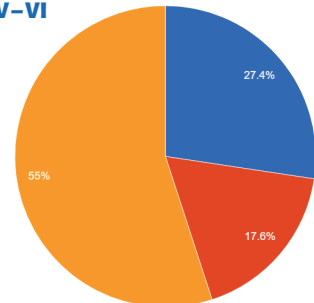
	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Tak, i nadal mieszkają	28.0	27.4	27.7	27.8	27.7	27.8	27.9	27.5	27.7
Tak, ale obecnie nie mieszkają	18.6	17.6	18.1	18.9	18.2	18.5	18.7	17.9	18.3
Nie	53.4	55.0	54.2	53.3	54.2	53.7	53.3	54.6	54.0

Kolejna seria pytań odnosi się do relacji z dziadkami. Chodziło nie tylko o zbadanie związku z dziadkami, ale również o to, jak wygląda struktura rodzinna ankietowanych. Słowem, czy mamy do czynienia z rodzinami poszerzonymi, czy rodzinami nuklearnymi? Warto podkreślić, że proces kształtowania się osobowości młodzieży odbywa się także poprzez obcowanie z dziadkami, dla których wnuczka stają się jednymi z najważniejszych osób na świecie, a poprzez swoje doświadczenie i mądrość życiową mogą oni być cennymi nauczycielami życia (B. Dyczewski, 2016). Spośród ankietowanych 27,7% mieszka w rodzinach poszerzonych (czyli co najmniej z jednym z dziadków), 18,3% kiedyś mieszkało, ale już nie mieszka, natomiast 54,0% nigdy nie mieszkało ze swoimi dziadkami. Jeżeli chodzi zarówno o poziom klasy, jak i płeć, to nie odnotowano istotnych różnic statystycznych.

Spośród badanych 69,8% jest zadowolonych z relacji z kolegami i koleżankami. Częściej jednak zadowoleni są chłopcy (72,7%) niż dziewczęta (66,9%),

OGÓŁEM
V-VIDZIEWCZĘTA
V-VICHŁOPCY
V-VI

- Jestem z nich całkowicie zadowolony(a)
- Ogólnie jestem z nich zadowolony(a)
- Trochę jestem zadowolony(a), a trochę nie jestem zadowolony(a)
- Ogólnie jestem z nich niezadowolony(a)
- Jestem z nich całkowicie niezadowolony(a)
- Trudno ocenić

OGÓŁEM
VII-VIIIDZIEWCZĘTA
VII-VIIICHŁOPCY
VII-VIIIOGÓŁEM
V-VIDZIEWCZĘTA
V-VICHŁOPCY
V-VI

- Tak i nadal mieszkają
- Tak, ale obecnie nie mieszkają
- Nie

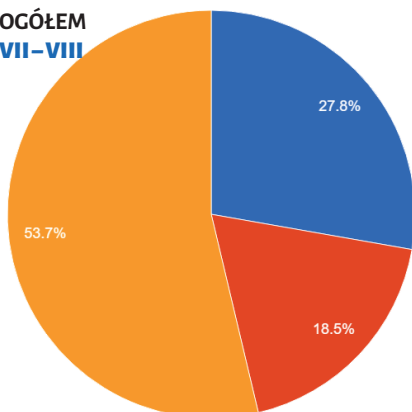
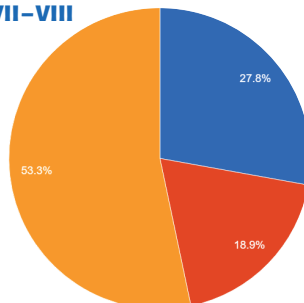
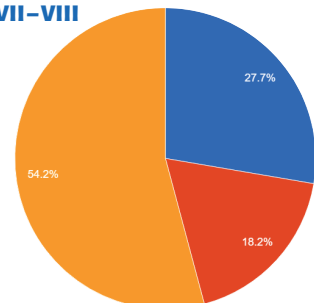
OGÓŁEM
VII-VIIIDZIEWCZĘTA
VII-VIIICHŁOPCY
VII-VIII

TABELA 12. Określ swoje obecne relacje z dziadkiem

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Jestem z nich całkowicie zadowolony(a)	55.2	58.5	56.8	38.0	49.5	43.6	47.0	54.3	50.5
Ogólnie jestem z nich zadowolony(a)	17.7	15.5	16.6	22.8	17.6	20.3	20.1	16.5	18.4
Trochę jestem zadowolony(a), a trochę nie jestem zadowolony(a)	6.2	5.3	5.7	10.0	6.0	8.1	8.0	5.6	6.8
Ogólnie jestem z nich niezadowolony(a)	1.4	1.2	1.3	2.6	1.6	2.1	2.0	1.4	1.7
Jestem z nich całkowicie niezadowolony(a)	1.2	1.0	1.1	1.8	1.2	1.5	1.5	1.1	1.3
Trudno ocenić	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nie mam już dziadka	18.4	18.5	18.5	24.8	24.2	24.5	21.5	21.2	21.3

Gdyby połączyć kategorie odpowiedzi wskazujące na pozytywne relacje z dziadkiem w jedną kategorię, a negatywne w drugą, można powiedzieć, że 68,9% ankietowanych pozytywnie ocenia swoje kontakty z dziadkiem, a nieco więcej niż co piąty nie ma już dziadka (21,3%). Spośród ankietowanych bardzo mały odsetek negatywnie ocenia swoje relacje z dziadkiem (3,0%). Analiza porównawcza poziomów klas wskazuje na dwie prawidłowo-

ści. Po pierwsze, wśród młodych ludzi następuje pogorszenie związków z dziadkami (klasy V-VI – 73,4%; klasy VII-VIII – 63,9%), przy jednoczesnym traumatycznym doświadczeniu utraty jednej z najbliższych osób (klasy V-VI – 18,5%; klasy VII-VIII – 24,5%). Z kolei jeżeli chodzi o płeć, można powiedzieć, że dziewczęta nieco rzadziej są zadowolone ze swoich relacji z dziadkami. Dokładne dane prezentuje tabela.

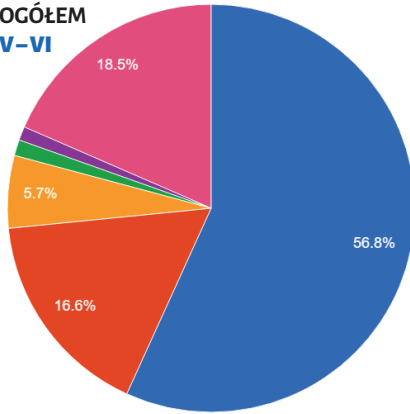
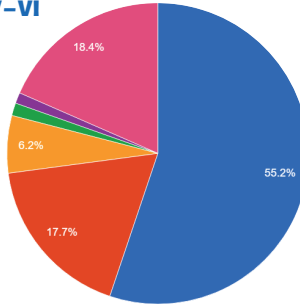
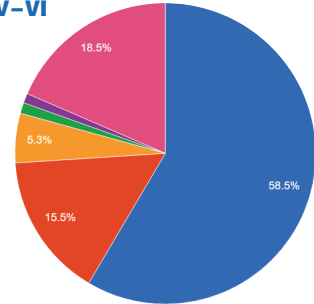
TABELA 13. Określ swoje obecne relacje z babcią

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Jestem z nich całkowicie zadowolony(a)	72.1	73.7	72.8	54.6	64.5	59.4	63.7	69.3	66.5
Ogólnie jestem z nich zadowolony(a)	16.7	15.4	16.1	24.7	19.8	22.3	20.5	17.5	19.0
Trochę jestem zadowolony(a), a trochę nie jestem zadowolony(a)	4.7	4.2	4.4	8.9	5.4	7.2	6.7	4.8	5.8
Ogólnie jestem z nich niezadowolony(a)	0.8	0.8	0.8	2.2	1.3	1.8	1.5	1.1	1.3
Jestem z nich całkowicie niezadowolony(a)	0.9	0.9	0.9	1.9	1.1	1.5	1.4	1.0	1.2
Trudno ocenić	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nie mam już babci	4.8	5.0	4.9	7.7	7.9	7.8	6.2	6.4	6.3

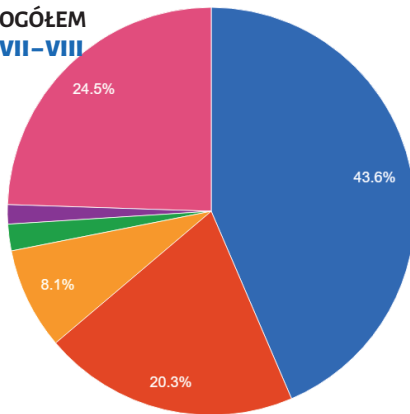
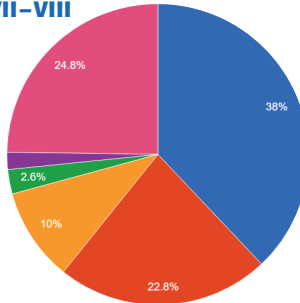
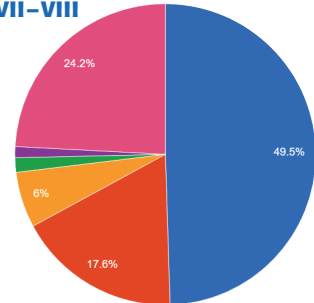
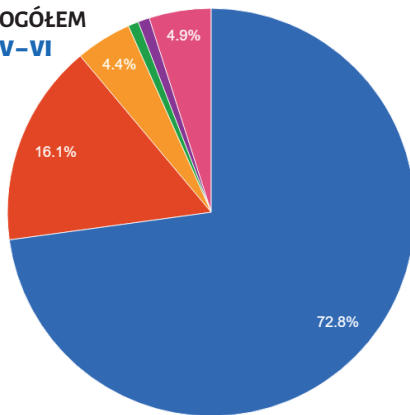
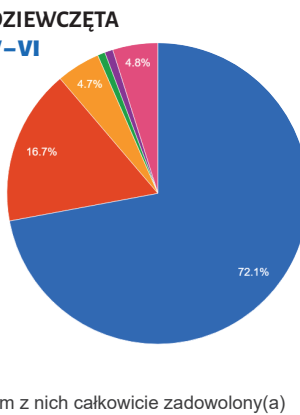
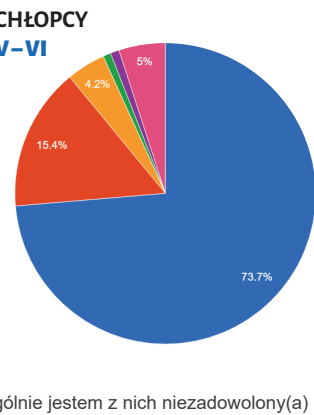
Ankietowani częściej oceniają pozytywnie relacje z babcią (85,5%) niż z dziadkiem (68,9%). Mniej jest też osób (w porównaniu do relacji z dziadkiem), dla których kontakty z babcią układają się różnie (5,8%). W skali ogólnopolskiej można zauważyć, że mniej jest też osób, które utraciły swoje babcie (6,3%). Jakkolwiek bardzo dobre związki z babciami wynikać mogą także z faktu sprawowania opieki nad wnuczkami, to porównując rozkład odpowiedzi pomiędzy klasami, można zauważyć, że uczniowie klas starszych nieco gorzej oceniają swoje relacje z babciami. Spośród badanych uczniów klas V i VI zadowolenie ze swoich związków z babciami deklaruje 88,9% (dziewczęta – 88,8%; chłopcy – 89,1%), podczas gdy wśród siód-

mo- i ósmoklasistów wskaźnik ten wynosi 81,7% (dziewczęta – 79,3%; chłopcy – 81,7%). Poza tym uczniowie klas starszych znacznie częściej wskazują na gorsze relacje z babciami (V-VI – 1,7%; dziewczęta – 1,7%; chłopcy – 1,7%; VII-VIII – 3,3%; dziewczęta – 4,1%; chłopcy – 2,4%).

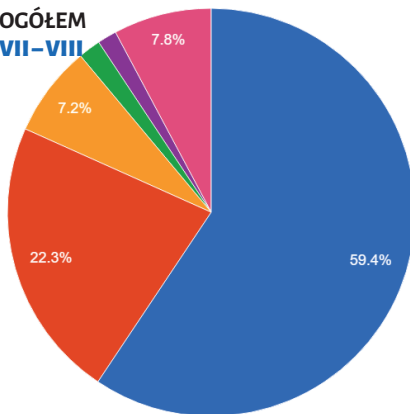
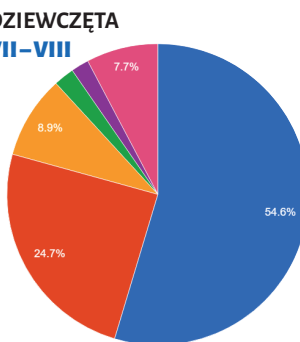
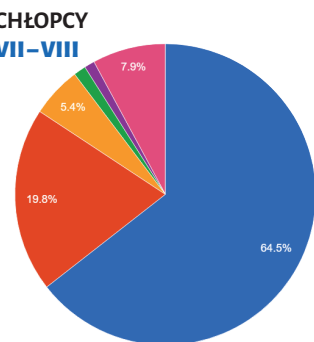
Małżeństwo i rodzina, w opinii socjologów zajmujących się tym zagadnieniem, znajduje się u szczytu wartości cenionych przez młodzież. Jakkolwiek w ostatnich latach małżeństwo traci na swojej atrakcyjności i znaczeniu, to młodzi ludzie pragną, by ich małżeństwo było udane, czyli że będzie się cechowało wzajemnym szacunkiem, tolerancją, wiernością emocjonalną i seksualną, umiejętnością wzajemnego przebaczenia (L. Dyczewski,

OGÓŁEM
V-VIDZIEWCZĘTA
V-VICHŁOPCY
V-VI

- Jestem z nich całkowicie zadowolony(a)
- Ogólnie jestem z nich zadowolony(a)
- Trochę jestem zadowolony(a), a trochę nie jestem zadowolony(a)
- Ogólnie jestem z nich niezadowolony(a)
- Jestem z nich całkowicie niezadowolony(a)
- Nie mam już dziadka

OGÓŁEM
VII-VIIIDZIEWCZĘTA
VII-VIIICHŁOPCY
VII-VIIIOGÓŁEM
V-VIDZIEWCZĘTA
V-VICHŁOPCY
V-VI

- Jestem z nich całkowicie zadowolony(a)
- Ogólnie jestem z nich zadowolony(a)
- Trochę jestem zadowolony(a), a trochę nie jestem zadowolony(a)
- Ogólnie jestem z nich niezadowolony(a)
- Jestem z nich całkowicie niezadowolony(a)
- Nie mam już babci

OGÓŁEM
VII-VIIIDZIEWCZĘTA
VII-VIIICHŁOPCY
VII-VIII

2009). Jakkolwiek jakość relacji społecznych jest w pewien sposób wskaźnikiem wpływu tzw. „znaczących innych” na wartości i światopogląd młodego człowieka, to warto zastanowić się

nad tym, kto lub co, w opinii badanych, najbardziej kształtuje ich wyobrażenia na temat małżeństwa i rodziny. Odpowiedzi respondentów zaprezentowane zostały w tabeli.

TABELA 14. Kto lub co najbardziej kształtuje twoje wyobrażenia na temat małżeństwa i rodziny?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Rodzice/opiekunowie	70,2	66,0	68,1	65,4	63,2	64,3	67,9	64,7	66,3
Starsze rodzeństwo	12,0	11,9	12,0	15,0	14,1	14,6	13,5	12,9	13,2
Dziadkowie	18,9	18,4	18,7	22,0	21,6	21,8	20,4	19,9	20,1
Krewni spoza najbliższej rodziny	6,7	7,6	7,2	11,2	11,5	11,3	8,9	9,4	9,1
Przyjaciele	21,7	17,4	19,6	35,4	25,4	30,6	28,2	21,2	24,8
Znajomi	10,2	13,1	11,6	16,2	19,6	17,8	13,0	16,2	14,6
Nauczyciele	12,7	13,2	12,9	11,2	13,8	12,5	12,0	13,5	12,7
Kościół	8,9	10,9	9,9	13,8	16,2	15,0	11,2	13,4	12,3
Grupy religijne	1,7	3,0	2,3	3,4	5,3	4,3	2,5	4,1	3,3
Przekazy prasowe	0,8	1,6	1,2	2,4	3,2	2,8	1,5	2,4	1,9
Telewizja	6,7	9,5	8,1	12,6	13,3	12,9	9,5	11,3	10,4
Internet	10,4	13,8	12,1	24,1	23,0	23,5	16,9	18,1	17,5
Gry wideo	2,1	9,5	5,8	2,7	12,8	7,6	2,4	11,1	6,6
Literatura piękna	3,3	2,5	2,9	10,3	4,7	7,6	6,6	3,5	5,1
Ja sam(a)	28,0	24,8	26,4	44,7	38,4	41,7	35,9	31,2	33,6
Inne osoby	6,9	7,3	7,1	10,2	10,9	10,6	8,5	9,0	8,7
Coś jeszcze innego	9,9	11,1	10,5	13,8	13,7	13,8	11,8	12,3	12,0

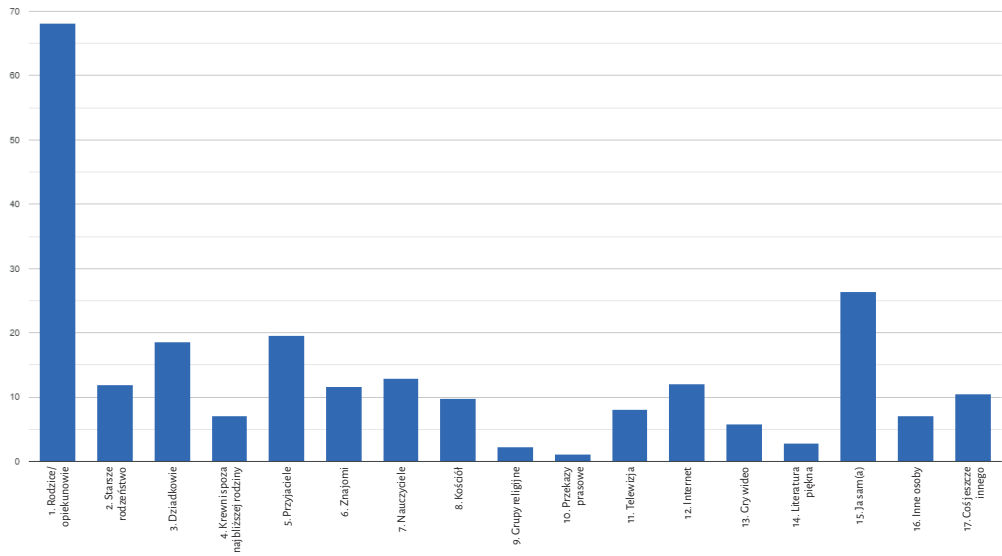
Spośród ogółu badanych największy wpływ na kształtowanie wyobrażeń o małżeństwie i rodzinie ma, w opinii ankietowanych, rodzina (66,3%), następnie sami ankietowani (33,6%), przyjaciele (24,8%), dziadkowie (20,1%). Można zatem powiedzieć, że największy wpływ mają tradycyjne źródła wiedzy i doświadczeń rodzinnych. Warto zaznaczyć, że na piątym miejscu uplasował się internet (17,5%), przed nauczycielami (12,7%) i Kościołem (12,3%).

Jeżeli chodzi o różnice wyznaczane przez poziom klasy, to można zauważyć, że uczniowie klas młodszych częściej niż pozostali wskazują na dużą rolę rodziców/opiekunów (68,1%), rzadziej jednak przypisując tę rolę sobie samym (26,4%), przyjaciołom (19,6%), dziadkom (18,7%) czy treściom czerpanym z internetu (12,1%). Z kolei uczniowie klas starszych nieznacznie mniejszą rolę przypisują rodzicom/opiekunom (64,3%). Większą natomiast wyznaczają sobie samym (41,7%), przyjaciołom (30,6%), a także treściom czerpanym z internetu (23,5%). Na uwagę zasługuje fakt, że uczniowie klas starszych (15,0%) większą rolę przypisują Kościołowi niż uczniowie klas młodszych (9,9%).

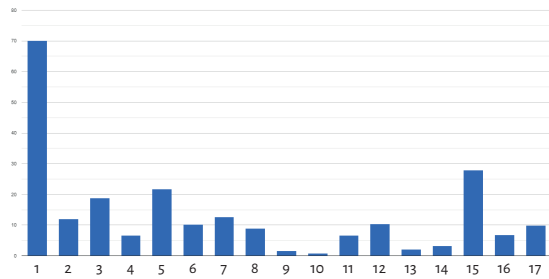
Spośród uczniów klas młodszych dziewczęta częściej, jako źródło wyobrażeń o małżeństwie i rodzinie, wskazują rodziców/opiekunów (dziewczęta – 70,2%, chłopcy – 66,0%), przyjaciół (dziewczęta – 21,7%, chłopcy – 17,4%) literaturę piękną (dziewczęta – 3,3%, chłopcy – 2,5%) oraz samych siebie (dziewczęta – 28,0%, chłopcy – 24,8%). Z kolei chłopcy z klas młodszych częściej wskazują na znajomych (dziewczęta – 13,1%, chłopcy – 10,2%), Kościół (dziewczęta – 8,9%, chłopcy – 10,9%) i grupy religijne (dziewczęta – 1,7%, chłopcy – 3,0%), a także telewizję (dziewczęta – 6,7, chłopcy – 9,5%), internet (dziewczęta – 10,4%, chłopcy – 13,8%) oraz gry wideo (dziewczęta – 2,1%, chłopcy – 9,5%).

Jeżeli chodzi o uczniów z klas starszych, to podobnie jak u pozostałych, największe różnice pomiędzy chłopcami a dziewczynkami występują w kategoriach *przyjaciele* (dziewczęta – 35,4%, chłopcy – 25,4%), *ja sam(a)* (dziewczęta – 44,7%, chłopcy – 38,4%), *literatura piękna* (dziewczęta – 10,3%, chłopcy – 4,7%), na które dziewczęta częściej wskazują niż chłopcy. Można zatem stwierdzić, że wśród młodych ludzi wzorem małżeństwa są rodzice,

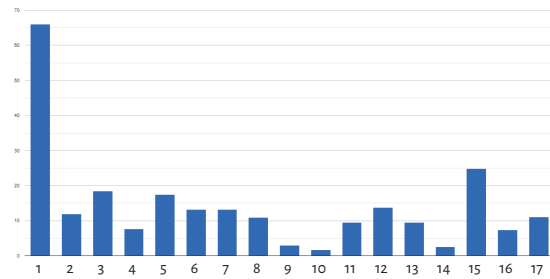
**OGÓŁEM
V-VI**

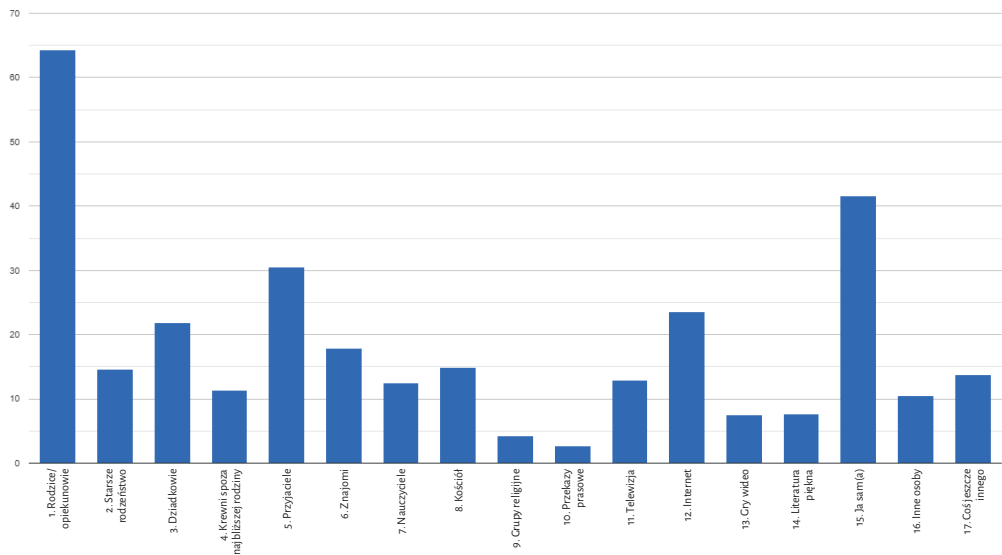
DZIEWCZĘTA V-VI

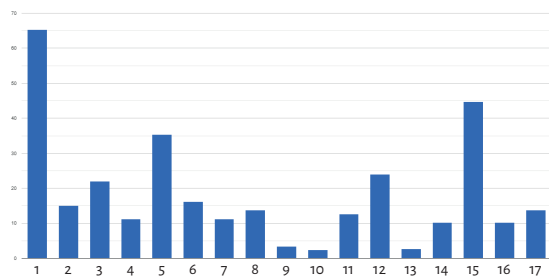
CHŁOPCY V-VI

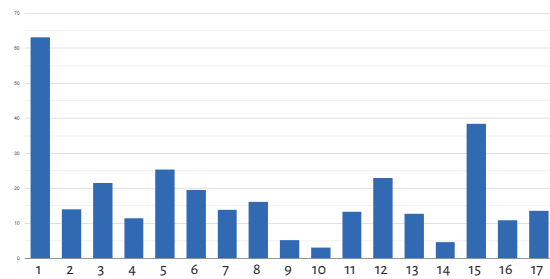
**OGÓŁEM
VII-VIII**

DZIEWCZĘTA VII-VIII

CHŁOPCY VII-VIII

własne obserwacje, dziadkowie – czyli wzorce tradycyjne. Model rodziny ulega jednak zmianom uwarunkowanym wiekiem badanych, jak również ich płcią. Uczniowie starsi sięgają nie tylko po skrajne wzorce lansowane przez telewizję, internet czy gry wideo. Z wiekiem wachlarz wskazywanych przez nich źródeł rozszerza się też o Kościół, przyjaciół i znajomych. Dziewczęta, biorące udział w badaniu, częściej pozostają przy tradycyjnych

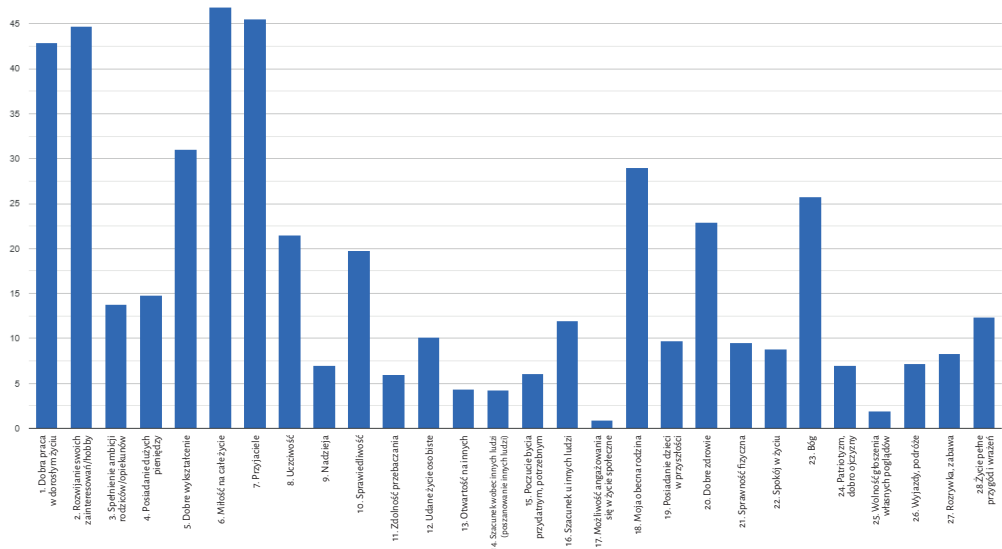
wzorach, chłopcy sięgają po alternatywne, bardziej nowoczesne i nie zawsze dobre.

Omawiany w poprzednich akapitach wpływ „znaczących innych” determinuje postawy wobec świata wyrażające się w uznawanych i realizowanych normach i wzorach wartości. Respondentów poproszono o wskazanie tych rzeczy, które są dla nich najważniejsze w życiu. Dane prezentuje tabela.

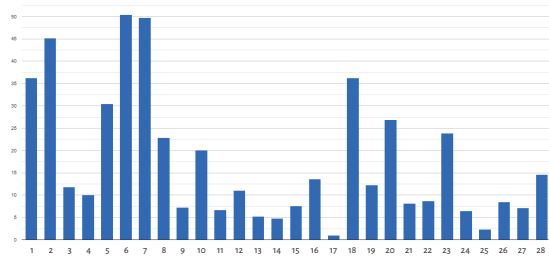
TABELA 15. Co jest dla ciebie najważniejsze w życiu?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Dobra praca w dorosłym życiu	36,2	49,9	42,9	48,5	58,4	53,3	42,1	53,9	47,8
Rozwijanie swoich zainteresowań/hobby	45,2	44,2	44,7	49,2	47,7	48,5	47,1	45,9	46,5
Spełnienie ambicji rodziców/opiekunów	11,8	15,8	13,8	6,0	10,9	8,4	9,0	13,5	11,2
Posiadanie dużych pieniędzy	10,0	19,7	14,8	20,3	31,0	25,5	14,9	25,0	19,8
Dobre wykształcenie	30,5	31,5	31,0	39,5	36,3	38,0	34,8	33,7	34,3
Miłość na całe życie	50,4	43,2	46,9	61,7	50,1	56,1	55,8	46,4	51,3
Przyjaciele	49,8	41,1	45,5	61,9	48,8	55,6	55,6	44,7	50,3
Uczciwość	22,8	20,1	21,5	24,3	21,8	23,1	23,5	20,9	22,2
Nadzieja	7,3	6,8	7,0	7,2	6,2	6,7	7,2	6,5	6,9
Sprawiedliwość	20,1	19,4	19,7	20,4	20,9	20,7	20,2	20,1	20,2
Zdolność przebaczenia	6,7	5,2	6,0	6,6	4,7	5,7	6,7	5,0	5,8
Udane życie osobiste	11,0	9,3	10,2	18,3	14,3	16,4	14,5	11,6	13,1
Otwartość na innych	5,2	3,4	4,3	7,6	4,3	6,0	6,4	3,9	5,1
Szacunek wobec innych ludzi (poszanowanie innych ludzi)	4,8	3,7	4,2	6,5	4,7	5,6	5,6	4,2	4,9
Poczucie bycia przydatnym, potrzebnym	7,6	4,5	6,1	13,8	7,4	10,7	10,6	5,9	8,3
Szacunek u innych ludzi	13,6	10,3	12,0	17,7	13,4	15,6	15,6	11,7	13,7
Możliwość angażowania się w życie społeczne	1,0	0,9	1,0	1,6	1,0	1,3	1,3	0,9	1,1
Moja obecna rodzina	36,3	21,5	29,0	31,7	20,5	26,3	34,1	21,0	27,7
Posiadanie dzieci w przyszłości	12,3	7,0	9,7	15,5	9,0	12,4	13,8	7,9	11,0
Dobre zdrowie	26,9	18,9	23,0	33,1	24,3	28,8	29,8	21,4	25,8
Sprawność fizyczna	8,2	10,9	9,5	9,6	15,1	12,3	8,9	12,9	10,8
Spokój w życiu	8,7	9,0	8,9	9,6	10,0	9,8	9,1	9,5	9,3
Bóg	23,9	27,7	25,7	20,7	26,3	23,4	22,3	27,0	24,6
Patriotyzm, dobro ojczyzny	6,5	7,5	7,0	6,2	10,0	8,1	6,4	8,7	7,5
Wolność głoszenia własnych poglądów	2,4	1,5	1,9	6,3	4,2	5,3	4,2	2,8	3,5
Wyjazdy, podróże	8,5	6,0	7,2	14,4	8,0	11,3	11,3	6,9	9,2
Rozrywka, zabawa	7,1	9,5	8,3	11,4	14,9	13,1	9,2	12,1	10,6
Życie pełne przygód i wrażeń	14,6	10,1	12,4	17,0	11,4	14,3	15,7	10,7	13,3

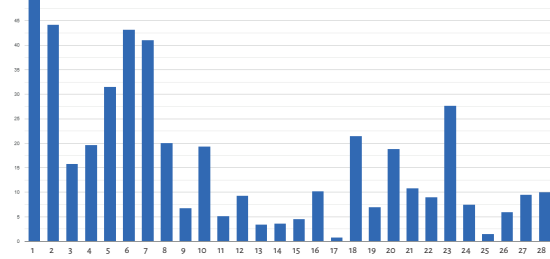
**OGÓŁEM
V-VI**

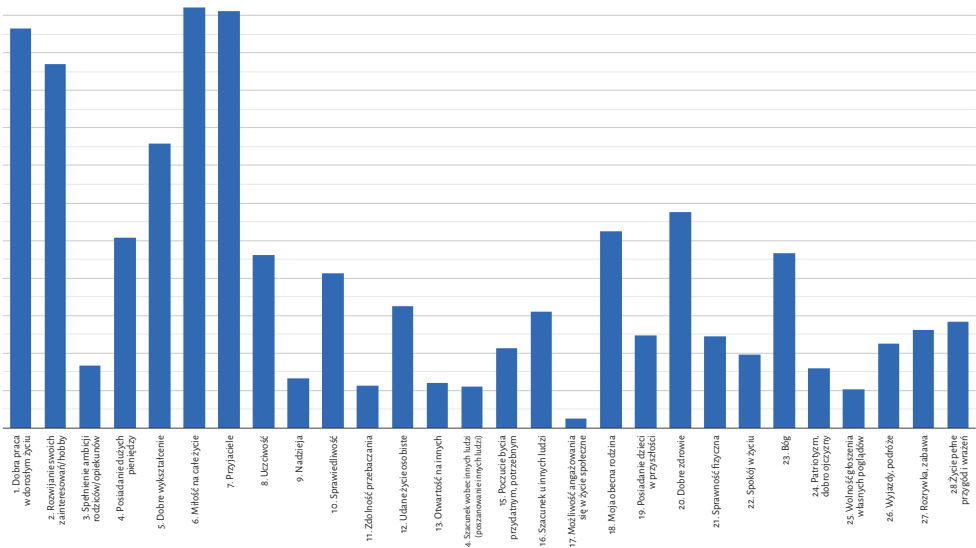
DZIEWCZĘTA V-VI

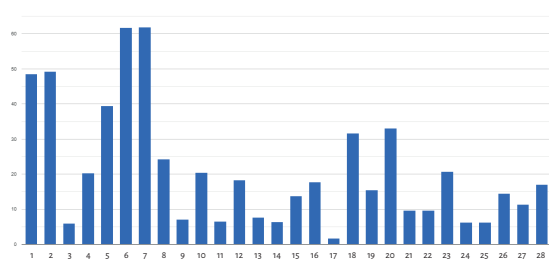
CHŁOPCY V-VI

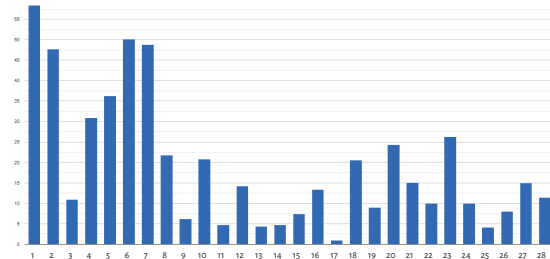
**OGÓŁEM
VII-VIII**

DZIEWCZĘTA VII-VIII

CHŁOPCY VII-VIII

Wśród ogółu badanych najbardziej cenionymi wartościami są: miłość na całe życie (51,3%), przyjaciele (50,3%), dobra praca w dorosłym życiu (47,8%), jak również rozwijanie swoich zainteresowań i hobby (46,5%). Dla 24,6% ankietowanych Bóg jest najważniejszy w życiu, który w klasyfikacji generalnej plasuje się na siódmym miejscu.

Nie ma istotnych różnic we wskazaniu wartości najważniejszych dla uczniów jeżeli chodzi o poziom klasy. Zarówno uczniowie młodsi, jak i starsi na pierwszym miejscu wskazywali miłość na całe życie (klasy V-VI – 46,1%; klasy VII-VIII – 56,1%) oraz przyjaciół (klasy V-VI – 45,5%; klasy VII-VIII – 55,6%). Różnice pojawiały się dopiero w kolejnych wskazaniach, gdyż uczniowie młodsi na trzecim miejscu (co do częstotliwości wskazań) uznali rozwijanie swoich zainteresowań i pasji (44,7%), a następnie dobrą pracę w dorosłym życiu (42,9%). Uczniowie klas starszych na trzecim miejscu wskazali dobrą pracę w dorosłym życiu (53,3%), a następnie rozwijanie swoich zainteresowań i pasji (48,5%). Analiza porównawcza różnic wyznaczanych przez poziom klasy pozwala stwierdzić, że uczniowie klas młodszych częściej niż pozostali wskazują na spełnianie ambicji swoich rodziców (klasy V-VI – 13,8%; klasy VII-VIII – 8,4%), swoją obecną rodzinę (klasy V-VI – 29,0%; klasy VII-VIII – 26,3%) oraz nieco częściej na wartość, jaką jest Bóg (klasy V-VI – 25,7%; klasy VII-VIII – 23,4%). Z kolei uczniowie klas starszych częściej wskazują na posiadanie dużych pieniędzy (klasy V-VI – 14,8%; klasy VII-VIII – 25,5%), udane życie osobiste (klasy V-VI – 10,2%; klasy VII-VIII – 16,4%), wyjazdy, podróże (klasy V-VI – 7,2%; klasy VII-VIII – 11,3%), rozrywkę i zabawę (klasy V-VI – 8,3%; klasy VII-VIII – 13,1%).

ZDROWIE

CZAS WOLNY

Jednym z przejawów rozwoju gospodarczego Polski jest sposób odżywiania się oraz jakość spożywanych produktów. Zwiększająca się ruchliwość społeczna, nienormowany czas pracy, a także kultura spędzania czasu wolnego sprzyja powstawaniu nowych restauracji i barów. Spośród badanych przez CBOS zaledwie czterech na siedmiu Polaków swoje posiłki określa jako podobne do posiłków swoich rodziców (57%); zdecydowana większość twierdzi, że zdrowo się odżywia, a dla ponad połowy warunkiem poprawy stanu zdrowia jest właśnie dieta. Jakkolwiek mówi się, że dieta Polaków jest zbilansowana, to z deklaracji badanych przez CBOS wynika, że jedzą za mało ryb, ryżu, kasz oraz owoców i warzyw. W nadmiarze spożywane są słodczyce, kawa, napoje słodzone, jak również pieczywo i inne produkty mączne (Felixiak, 2014).

Poza tym można powiedzieć, że wśród uczniów starszych, oprócz kształtowania się wartości hedonistycznych, zaczynają budować się wartości czysto społeczne takie, jak: otwartość na innych (klasy V-VI – 4,3%; klasy VII-VIII – 6,0%), szacunek wobec innych ludzi (klasy V-VI – 4,2%; klasy VII-VIII – 5,6%), użyteczność, czyli poczucie bycia przydatnym, potrzebnym (klasy V-VI – 6,1%; klasy VII-VIII – 10,7%), jak również poczucie, że jest się szanowanym przez innych ludzi (klasy V-VI – 12,0%; klasy VII-VIII – 15,6%) czy wolność głoszenia własnych poglądów (klasy V-VI – 1,9%; klasy VII-VIII – 5,3%). Warto podkreślić, że zarówno uczniowie klas młodszych (7,0%) jak i starszych (8,1%) mają w jakiś sposób wykształconą potrzebę patriotyzmu i troski o dobro ojczyzny. Zarówno chłopcy jak i dziewczęta z klas starszych oprócz tego, że większą rolę przykładają do dobrej pracy w przyszłości, dużych pieniędzy, dużą rolę przypisują też wykształceniu.

Jeżeli chodzi o odpowiedzi dziewcząt i chłopców w klasach młodszych, można powiedzieć, że dziewczęta większy nacisk kładą na miłość na całe życie (50,4%), przyjaciół (49,8%), rozwijanie swoich zainteresowań i hobby (45,2%) i swoją obecną rodzinę (36,3%). Chłopcy natomiast większą wagę przykładają do dobrej pracy w dorosłym życiu (49,9%), rozwijania swoich zainteresowań i hobby (44,2%). Mniej cenią natomiast takie wartości jak miłość na całe życie (43,2%) oraz przyjaźń (41,1%).

Dla dziewcząt z klas starszych najważniejsi są przyjaciele (61,9%), podobnie jak miłość na całe życie (61,7%), a następnie rozwijanie swoich zainteresowań i hobby (49,2%), podobnie jak dobra praca w dorosłym życiu (48,5%), którą z kolei chłopcy cenią sobie najbardziej (58,4%). Chłopcy wysoko stawiają przyjaźń (48,8%), podobnie jak rozwijanie swoich zainteresowań i pasji (47,7%).

Europejczycy mają problem z nadwagą, a Światowa Organizacja Zdrowia wzywa do wprowadzania programów profilaktycznych zachęcających do prowadzenia zdrowego trybu życia. Według danych WHO ponad 50% Europejczyków ma nadwagę, a ponad 20% osób jest otyłych (World Health Organization, 2013). Według danych Światowej Organizacji Zdrowia w 2010 roku ponad połowa Europejczyków miała problem z nadwagą (56,1%), podczas gdy w 2014 roku 58,0%. Szacuje się, że do 2025 roku nastąpi wzrost liczby osób z nadwagą do 71,8% (*Better food and nutrition in Europe: a progress report monitoring policy implementation in the WHO European Region*, 2018). Jedną z form zachowania prawidłowego rozwoju psychicznego i fizycznego jest aktywność sportowa, dlatego w kwestionariuszu podjęto kwestie sposobów spędzania wolnego czasu, aktywności fizycznej i zwyczajów żywieniowych.

TABELA 16. W jaki sposób najchętniej spędzasz czas wolny (poza lekcjami)?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Uprawiam sport	33,8	48,9	41,2	28,8	45,4	36,8	31,4	47,3	39,1
Oglądam telewizję	23,0	26,5	24,7	28,2	26,0	27,1	25,5	26,2	25,8
Czytam książki	21,9	13,0	17,5	24,1	9,4	17,0	22,9	11,3	17,3
Gotuję	13,5	8,1	10,8	14,0	9,7	11,9	13,7	8,9	11,3
Spotykam się z koleżankami/kolegami	47,1	34,6	40,9	54,9	39,5	47,4	50,8	36,9	44,0
Sprzątam/wykonuję prace domowe	22,1	15,6	18,9	22,2	14,2	18,3	22,2	14,9	18,6
Surfuję po internecie	22,3	29,7	25,9	41,6	42,7	42,1	31,5	35,8	33,6
Robię coś na smartfonie/tablecie (gram w gry, oglądam filmy itp.)	34,8	42,6	38,6	49,0	50,6	49,8	41,6	46,4	43,9
Rozwijam swoje zainteresowania/hobby	37,0	27,9	32,5	39,8	35,0	37,5	38,3	31,2	34,9
Robię coś innego	17,6	17,6	17,6	19,0	20,3	19,6	18,2	18,9	18,5

Powszechnie panująca opinia pozwala twierdzić, że młodzi ludzie bardzo wysoko cenią sobie czas wolny, traktując go jako przeznaczony tylko dla nich. W kwestionariuszu ankiety postawiono im pytanie o to, w jaki sposób najchętniej spędzają wolny czas poza lekcjami. Zebrane wyniki wskazują, że uczniowie najchętniej spotykają się ze znajomymi (44,0%), a następnie korzystają ze smartfonów lub tabletów (43,9%). Sport plasuje się dopiero na trzecim miejscu (39,1%). Warto podkreślić, że ankietowani częściej korzystają z internetu (33,6%) czy oglądają telewizję (25,8%) niż sięgają po książkę (17,3%). Dziewczeta najczęściej spotykają się ze swoimi koleżankami lub kolegami (50,8%), korzystają ze smartfona lub tabletu (41,6%) albo rozwijają swoje zainteresowania (38,3%). Chłopcy najczęściej uprawiają sport (47,3%), sięgają po smartfon lub tablet (46,4%), spotykają się ze znajomymi (36,9%). Dziewczeta częściej są zaangażowane do gotowania (dziewczeta – 13,7%; chłopcy – 8,9%) i sprzątanania (dziewczeta – 22,9%; chłopcy – 14,9%). Chłopcy raczej nie są wykorzystywani do tego typu prac.

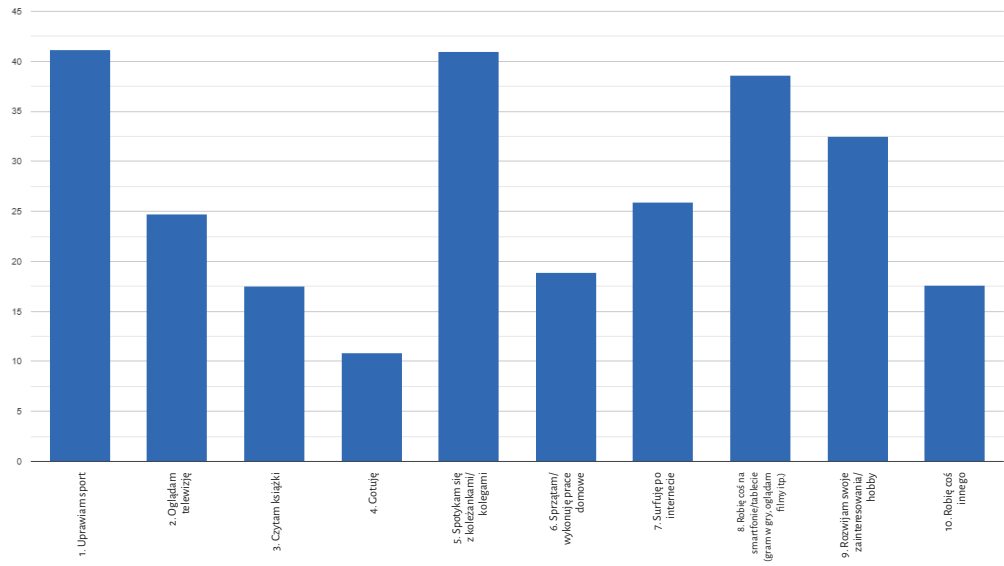
Jeżeli chodzi o różnice wyznaczone przez poziom klasy, można powiedzieć, że uczniowie z klas młodszych najczęściej uprawiają jakiś sport (41,2%), następnie spotykają się ze znajomymi (40,9%) oraz sięgają po smartfona (38,6%). Uczniowie z klas starszych z kolei najczęściej sięgają po smartfona (49,8%), następnie spotykają się ze znajomymi (47,4%) i rozwijają swoje zainteresowania (37,5%). Różnica wieku nie wpływa na zaangażowanie młodych ludzi w proste prace na rzecz gospodarstwa domowego, takie jak gotowanie i sprzątanie.

Spośród uczniów należących do młodszej grupy wiekowej co druga dziewczynka najchętniej w swoim czasie wolnym spotyka się z koleżankami i kolegami (47,1%), trzy na siedem rozwija swoje zainteresowania i hobby (37,0%), nieco więcej niż co trzecia sięga po smartfona (34,8%). Chłopcy z kolei uprawiają sport

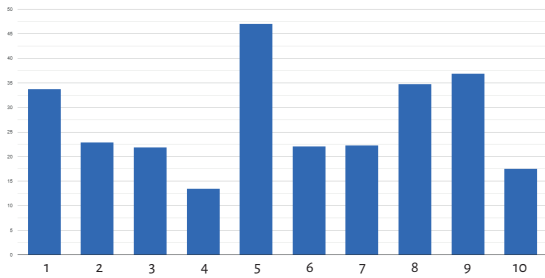
(48,9%), a następnie sięgają po smartfona (42,6%). Tylko co trzeci spotyka się z koleżankami i kolegami (34,6%). Z kolei co drugi chłopiec z grupy starszych uczniów (klasy VII i VIII) sięga po smartfona (50,6%), a następnie uprawia sport (45,4%) czy spotyka się ze znajomymi (39,5%). Starsze dziewczęta z kolei, podobnie jak ich młodsze koleżanki, najchętniej spotykają się ze znajomymi (54,9%), następnie sięgają po smartfona (49,0%) i surfują po internecie (41,6%).

Zebrane wyniki wskazują, że uczniowie najchętniej spotykają się ze znajomymi (44,0%), a następnie korzystają ze smartfonów lub tabletów (43,9%). Sport plasuje się dopiero na trzecim miejscu (39,1%).

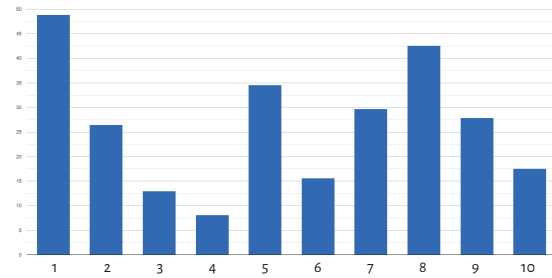
**OGÓŁEM
V-VI**

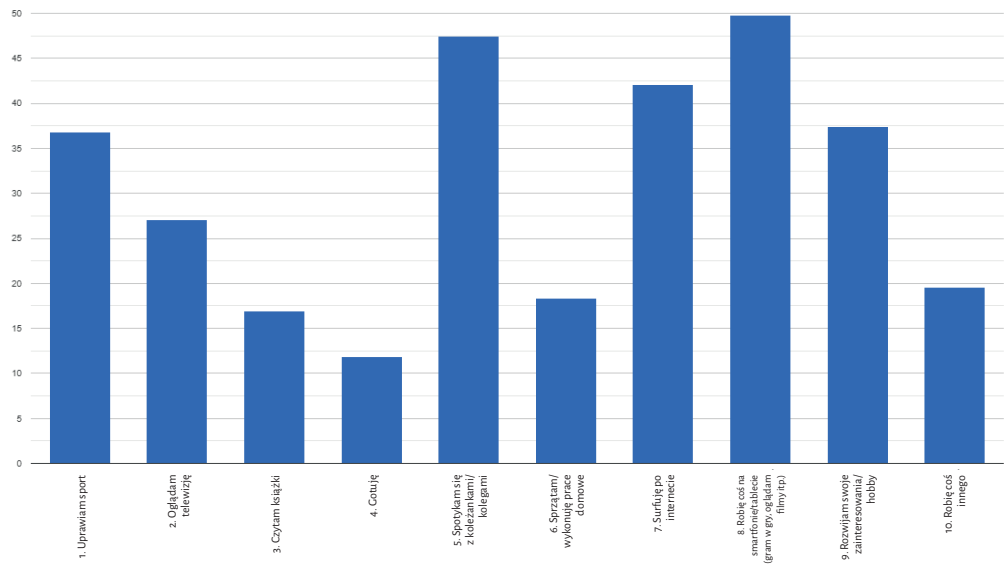
DZIEWCZĘTA V-VI

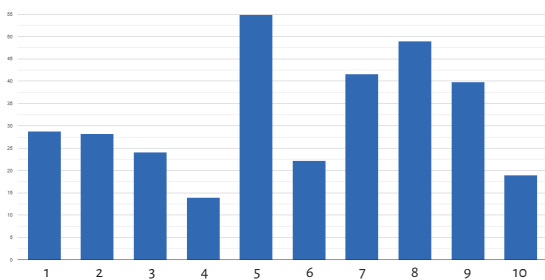
CHŁOPCY V-VI

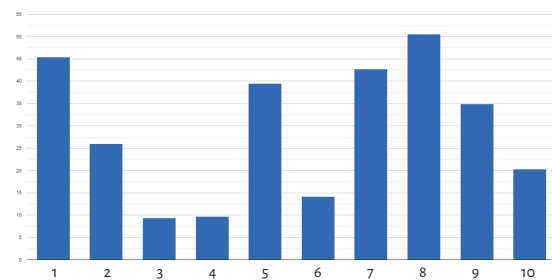
**OGÓŁEM
VII-VIII**

DZIEWCZĘTA VII-VIII

CHŁOPCY VII-VIII

AKTYWNOŚĆ FIZYCZNA I SAMOCENA STANU ZDROWIA

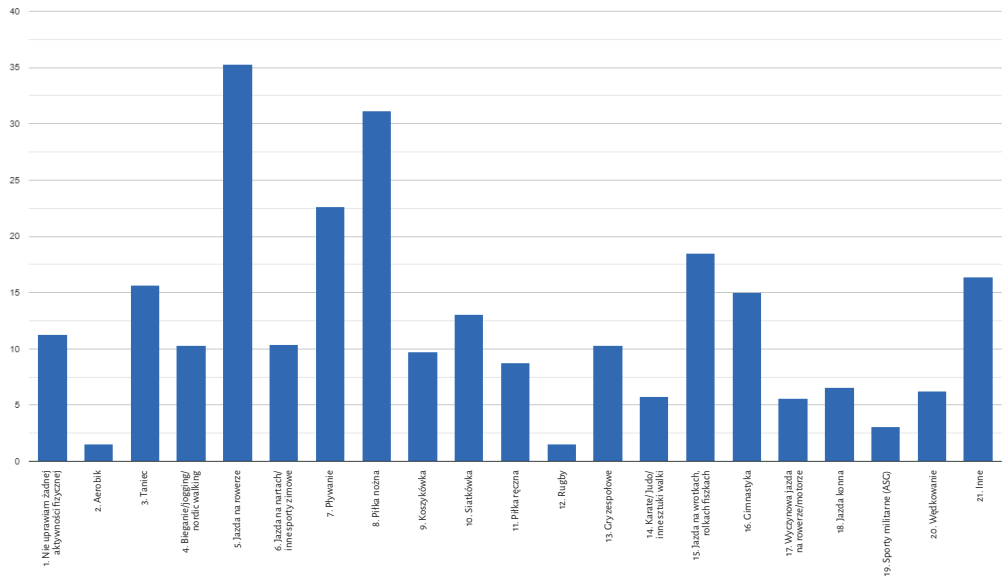
TABELA 17. Czy uprawiasz jakiś sport poza lekcjami wf. w szkole?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Nie uprawiam żadnej aktywności fizycznej	11,1	11,5	11,3	19,2	14,8	17,1	15,0	13,1	14,0
Aerobik	2,1	1,0	1,5	3,1	1,7	2,4	2,6	1,3	1,9
Taniec	27,3	3,5	15,7	21,0	3,0	12,3	24,3	3,3	14,1
Bieganie/jogging/nordic walking	11,3	9,3	10,3	13,5	10,7	12,1	12,3	9,9	11,2
Jazda na rowerze	34,2	36,5	35,3	31,7	37,8	34,7	33,0	37,1	35,0
Jazda na nartach/inne sporty zimowe	11,3	9,4	10,4	11,2	9,6	10,4	11,3	9,5	10,4
Pływanie	24,5	20,7	22,6	17,6	17,1	17,4	21,2	19,0	20,1
Piłka nożna	13,0	50,1	31,2	11,0	42,4	26,2	12,1	46,5	28,8
Koszykówka	7,3	12,3	9,8	6,4	12,3	9,2	6,9	12,3	9,5
Siatkówka	15,4	10,6	13,0	16,8	12,7	14,8	16,1	11,6	13,9
Piłka ręczna	7,0	10,7	8,8	5,3	8,9	7,0	6,2	9,8	7,9
Rugby	0,9	2,3	1,6	0,8	2,4	1,6	0,8	2,4	1,6
Gry zespołowe	7,0	13,8	10,3	5,3	12,9	9,0	6,2	13,4	9,7
Karate/Judo/inne sztuki walki	4,2	7,3	5,7	3,5	7,0	5,2	3,9	7,2	5,5
Jazda na wrotkach, rolkach fiszkach	29,6	6,9	18,5	28,2	5,8	17,4	29,0	6,4	18,0
Gimnastyka	24,1	5,7	15,1	16,6	5,3	11,1	20,5	5,5	13,2
Wyczynowa jazda na rowerze/motorze	2,8	8,4	5,6	2,5	9,8	6,0	2,7	9,0	5,8
Jazda konna	11,1	1,9	6,6	9,7	2,0	6,0	10,4	2,0	6,3
Sporty militarne (ASG)	0,6	5,6	3,1	1,3	8,1	4,6	1,0	6,8	3,8
Wędkowanie	3,5	9,0	6,2	3,3	11,1	7,1	3,4	10,0	6,6
Inne	16,2	16,6	16,4	17,4	19,4	18,4	16,8	17,9	17,3

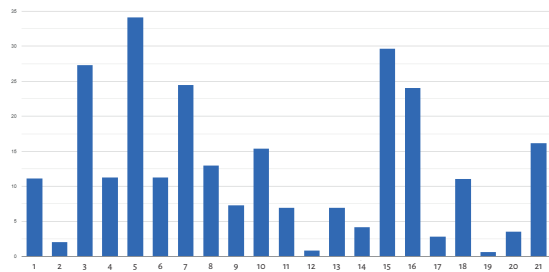
Zgodnie z podstawą programową szkoła ma zapewnić nie tylko odpowiednie warunki do łagodnego wprowadzenia dziecka w świat wiedzy, przygotowania do wykonywania obowiązków ucznia oraz wdrażać je do samorozwoju, ale również wspierać rozwój fizyczny, psychiczny, intelektualny i społeczny oraz kształtować zwyczaj aktywności fizycznej i troski o zdrowie w okresie całego życia. Wiele uwagi poświęca się również edukacji zdrowotnej uczniów (*Podstawa programowa kształcenia ogólnego z komentarzem. Szkoła podstawowa. Wychowanie fizyczne.*, n.d.).

W świetle wyników socjologicznych badań empirycznych przeprowadzonych w ramach Diagnozy Społecznej Uczniów 2018 wynika, że dominującymi aktywnościami sportowymi uczniów, poza lekcjami wychowania fizycznego w szkole, są: jazda na rowerze (35,0%), gra w piłkę nożną (28,8%), pływanie (20,1%) oraz jazda na wrotkach, rolkach fiszkach (18,0%). Spośród ogółu badanych co siódmy uczeń nie uprawia żadnej aktywności fizycznej poza lekcjami (14,0%). Płeć różnicuje aktywność fizyczną uczniów w taki sposób, że chłopcy częściej grają w piłkę nożną (46,5%),

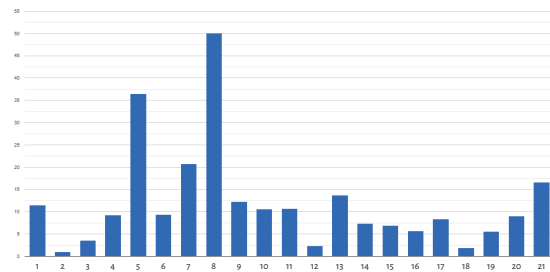
**OGÓŁEM
V-VI**

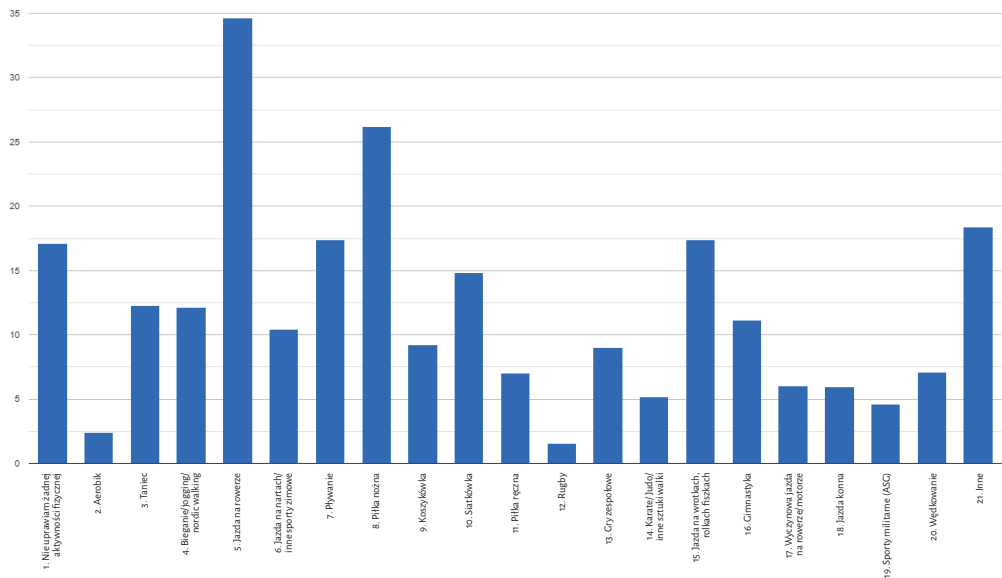
DZIEWCZĘTA V-VI

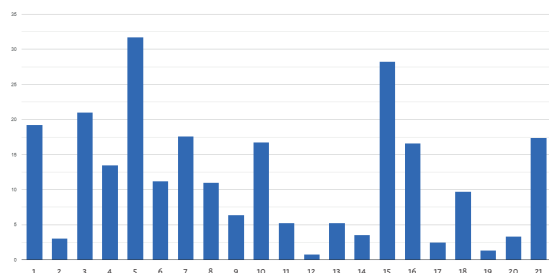
CHŁOPCY V-VI

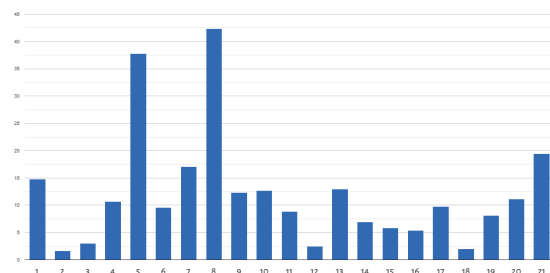
**OGÓŁEM
VII-VIII**

DZIEWCZĘTA VII-VIII

CHŁOPCY VII-VIII

jeżdżą na rowerze (37,1%), i pływają (19,0%). Dziewczeta z kolei najczęściej jeżdżą na rowerze (33,0%), następnie na wrotkach, rollkach fiszkach (29,0%), żeby później uprawiać jakąś aktywność związaną z nauką tańca lub samym tańcem (24,3%).

Aktywność fizyczna uczniów w rozbiciu na poziom klasy niewiele się zmienia. Wśród uczniów młodszych nadal dominującymi formami aktywności fizycznej są jazda na rowerze (35,3%) i gra w piłkę nożną (31,2%), podobnie jak wśród uczniów starszych (jazda na rowerze – 34,7%; gra w piłkę nożną – 26,2%). Niewiele zmienia się też w rozbiciu na płeć uczniów. Dziewczeta

z klas młodszych (34,2%), podobnie jak z klas starszych (31,7%), najczęściej jeżdżą na rowerze, następnie na wrotkach, rollkach fiszkach (dziewczeta z klas młodszych – 29,6%; dziewczeta z klas starszych – 28,2%) oraz tańcą (dziewczeta z klas młodszych – 27,3%; dziewczeta z klas starszych – 21,0%). Z kolei chłopcy z obu poziomów klas równie często grają w piłkę nożną (chłopcy z klas młodszych – 50,1%; chłopcy z klas starszych – 42,4%), jeżdżą na rowerze (chłopcy z klas młodszych – 36,5%; chłopcy z klas starszych – 37,8%), a także pływają (chłopcy z klas młodszych – 20,7%; chłopcy z klas starszych – 17,1%).

TABELA 18. Jak często uprawiasz sport poza lekcjami wf. w szkole?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Nie uprawiam żadnej aktywności fizycznej	11.1	11.5	11.3	19.2	14.8	17.1	15.0	13.1	14.0
Codziennie	23.0	27.8	25.3	15.1	23.9	19.3	19.2	25.9	22.5
Kilka razy w tygodniu	44.9	43.7	44.3	38.1	39.9	39.0	41.6	41.9	41.8
Mniej więcej raz na tydzień	11.1	8.6	9.9	13.3	10.1	11.7	12.2	9.3	10.8
Kilka razy w miesiącu	5.6	4.5	5.1	7.7	6.0	6.9	6.6	5.2	5.9
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	3.0	2.4	2.7	4.9	3.3	4.1	3.9	2.8	3.4
Brak odpowiedzi	1.3	1.5	1.4	1.7	2.1	1.9	1.5	1.8	1.6

Spośród uczniów, którzy zadeklarowali jakąś aktywność fizyczną poza lekcjami wychowania fizycznego, prawie co czwarty robi to codziennie (22,5%), a trzech na czterech przynajmniej raz na tydzień (75,0%). Niepokojący jest jednak fakt, że co siódmy uczeń nie podejmuje żadnej aktywności fizycznej (14,0%). Częściej sport uprawiają chłopcy (przynajmniej raz na tydzień – 77,1%) niż dziewczeta (przynajmniej raz na tydzień – 73,0%).

Częstotliwość uprawiania sportu zmienia się wraz z wiekiem badanych. Im uczniowie starsi, tym jest ona mniejsza. Spośród uczniów młodszych 79,5% uprawia sport przynajmniej raz na tydzień, natomiast dla uczniów starszych wskaźnik ten wynosi 70,0%. Wraz z wiekiem powiększa się również dysproporcja pomiędzy dziewczętami a chłopcami. Spośród grupy uczniów starszych zaledwie 66,5% dziewcząt uprawia sport przynajmniej raz w tygodniu, dla chłopców ten wskaźnik wynosi 73,8%.

Spośród uczniów, którzy zadeklarowali jakąś aktywność fizyczną poza lekcjami wychowania fizycznego, prawie co czwarty robi to codziennie (22,5%), a trzech na czterech przynajmniej raz na tydzień (75,0%). Częstotliwość uprawiania sportu zmienia się wraz z wiekiem badanych. Im uczniowie starsi, tym jest ona mniejsza.

TABELA 19. Jak oceniasz swoją sprawność fizyczną?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Bardzo dobrze	38,3	43,1	40,6	25,8	37,7	31,6	32,3	40,6	36,4
Raczej dobrze	39,5	34,2	36,9	41,1	37,3	39,3	40,3	35,7	38,0
Ani dobrze, ani źle	16,0	16,2	16,1	22,1	17,1	19,7	18,9	16,6	17,8
Raczej źle	2,5	3,1	2,8	5,1	4,1	4,6	3,7	3,6	3,7
Bardzo źle	1,0	1,2	1,1	2,4	1,6	2,0	1,7	1,4	1,5
Trudno ocenić	2,7	2,1	2,4	3,6	2,1	2,8	3,1	2,1	2,6

Aktywność fizyczna ma niewątpliwie przełożenie na subiektywną ocenę swojego stanu zdrowia i kondycji fizycznej. Spośród tych uczniów, którzy codziennie uprawiają jakąś pozalekcyjną aktywność fizyczną, blisko dwie trzecie bardzo dobrze ocenia swoją sprawność fizyczną (63,5%), a połowa bardzo dobrze ocenia swój stan zdrowia (51,8%). Gdyby jednak połączyć kategorie odpowiedzi wskazujące na dobrą i bardzo dobrą ocenę swojej kondycji fizycznej w jedną kategorię i odpowiedzi wskazujące na jej ocenę złą i bardzo złą, można zauważyć, że trzy czwarte

uczniów ocenia ją dobrze (74,4%), częściej chłopcy (76,3%) niż dziewczęta (72,6%). Kondycja fizyczna związana jest jednak z wiekiem badanych. Uczniowie młodszy znacznie częściej wskazują na dobrą kondycję (77,6%), podczas gdy uczniowie z klas starszych już rzadziej (70,8%). W grupie uczniów starszych, podobnie jak w przypadku częstotliwości uprawiania sportu, pogłębia się różnica pomiędzy dziewczętami a chłopcami. 66,9% dziewcząt z grupy starszej i 75,1% chłopców dobrze ocenia swoją sprawność fizyczną.

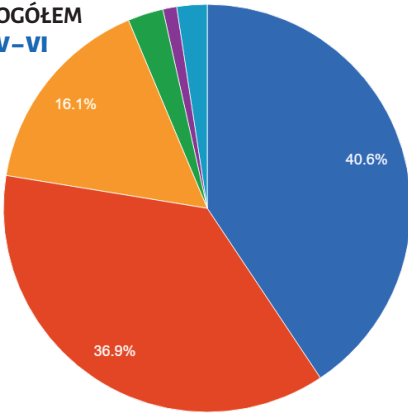
TABELA 20. Jak ogólnie oceniasz swój obecny stan zdrowia?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Bardzo dobrze	42,0	49,6	45,7	25,2	40,8	32,7	34,0	45,4	39,6
Raczej dobrze	44,2	38,7	41,5	48,1	44,0	46,1	46,1	41,2	43,7
Ani dobrze, ani źle	10,7	8,9	9,8	18,6	10,5	14,7	14,5	9,6	12,1
Raczej źle	2,1	2,0	2,1	5,7	2,8	4,3	3,8	2,4	3,1
Bardzo źle	0,9	0,8	0,9	2,4	1,9	2,2	1,6	1,4	1,5

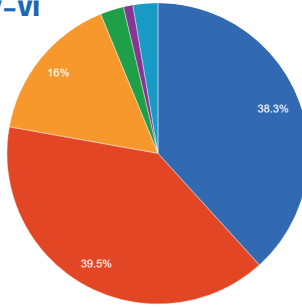
Jakkolwiek duża część ankietowanych dobrze i bardzo dobrze oceniło swoją kondycję fizyczną, to już deklaracje stanu zdrowia nie były aż tak oczywiste i jednoznaczne. Spośród ogółu badanych bardzo dobrze swój stan zdrowia ocenia tylko dwóch na pięciu (39,6%), natomiast raczej dobrze trzech na siedmiu (43,7%). Spośród ogółu badanych chłopcy znacznie lepiej oceniają swój stan zdrowia (45,4%) niż dziewczęta (34,0%). Stan zdrowia lepiej też oceniają respondenci z klas młodszych (87,2%) niż starszych (78,9%); chłopcy (klasy V-VI – 88,3%; klasy VII-VIII – 84,8%) niż dziewczęta (klasy V-VI – 86,2%; klasy VII-VIII – 73,3%).

Spośród ogółu badanych bardzo dobrze swój stan zdrowia ocenia tylko dwóch na pięciu (39,6%), natomiast raczej dobrze trzech na siedmiu (43,7%).

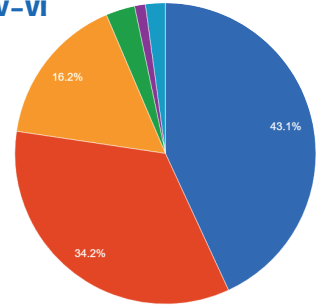
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

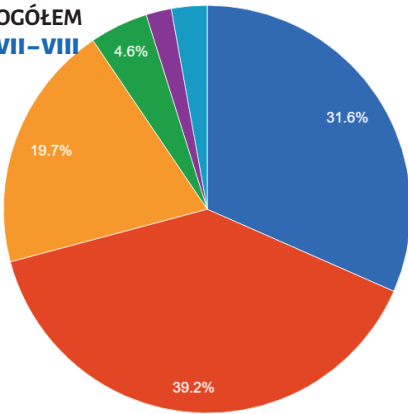
**CHŁOPCY
V-VI**

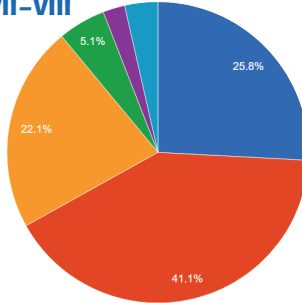
- Bardzo dobrze
- Raczej dobrze
- Ani dobrze, ani źle

- Raczej źle
- Bardzo źle
- Trudno ocenić

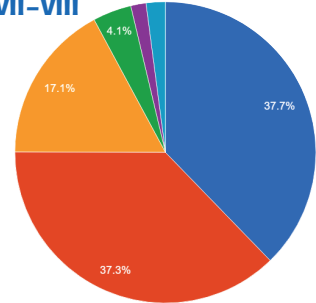
**OGÓŁEM
VII-VIII**

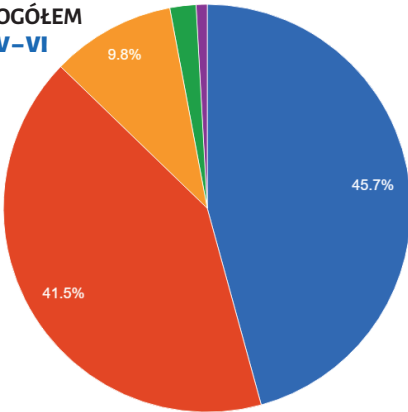
**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

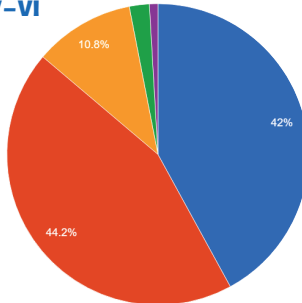
**CHŁOPCY
VII-VIII**

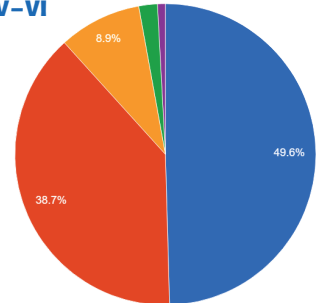
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

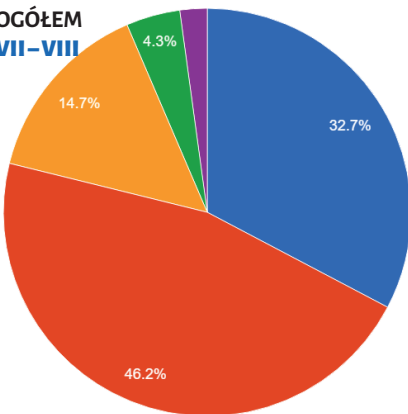
**CHŁOPCY
V-VI**

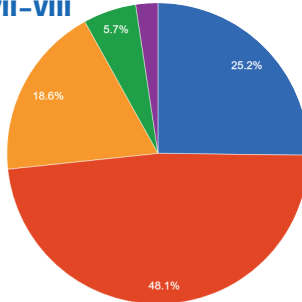
- Bardzo dobrze
- Raczej dobrze
- Ani dobrze, ani źle

- Raczej źle
- Bardzo źle

**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

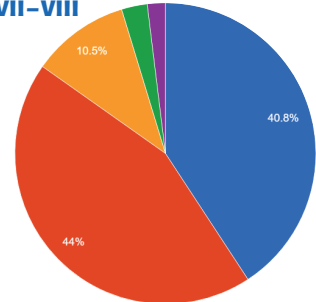

TABELA 21. Jak często czujesz się niewyspany(a)?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	26,2	30,0	28,1	42,0	35,6	38,9	33,7	32,6	33,2
Kilka razy w tygodniu	35,5	32,2	33,9	35,2	33,4	34,3	35,4	32,7	34,1
Mniej więcej raz na tydzień	15,0	14,3	14,6	10,3	12,8	11,5	12,8	13,6	13,2
Kilka razy w miesiącu	7,4	6,8	7,1	4,4	6,4	5,4	6,0	6,6	6,3
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	6,5	6,1	6,3	3,5	4,7	4,0	5,0	5,4	5,2
Nie mam problemów ze snem	9,5	10,7	10,1	4,5	7,2	5,8	7,1	9,0	8,1

Na subiektywne odczucie stanu zdrowia ma również wpływ poczucie niewyspania. Skorelowanie pytania odnoszącego się do deklaracji zadowolenia ze stanu zdrowia z poczuciem niewyspania pozwala stwierdzić, że spośród uczniów, którzy bardzo źle oceniają swój stan zdrowia, prawie każdy (89,5%) czuje się niewyspany co najmniej raz w tygodniu. Na łamach tego raportu nie będzie jednak rozpatrywany fakt, czy na niewyspanie ma wpływ stan zdrowia czy stan zdrowia ma wpływ na niewyspanie – jest to zagadnienie wymagające szerszych, ukierunkowanych analiz. Spośród ogółu badanych czterech na pięciu badanych

(80,5%) czuje się niewyspanych przynajmniej raz w tygodniu, częściej dziewczęta (81,9%) niż chłopcy (79,0%), chociaż trudno jest doszukiwać się jakiegoś wyraźnego związku.

Wyraźny związek można zauważyć pomiędzy zmienną niezależną typu *poziom klasy*. Do częstego niewyspania częściej przynależą uczniowie starsi niż młodsi (klasy V-VI – 76,6%; klasy VII-VIII – 84,8%). Natomiast jeżeli chodzi o zmienną niezależną *płeć*, to w poszczególnych grupach wiekowych nie zauważono wyraźnego związku pomiędzy płcią a częstotliwością niewyspania się.

ZWYCZAJE ŻYWIENIOWE

Zdrowy tryb życia opiera się nie tylko na aktywności fizycznej, ale także na zbilansowanej diecie i regularnych posiłkach bogatych w białko, przyjmowanych w regularnych odstępach czasu przynajmniej trzy razy dziennie. W kwestionariuszu ankiety postawiono

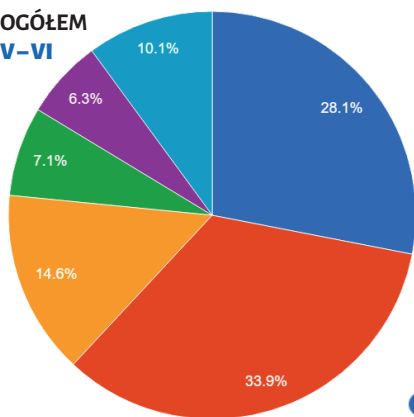
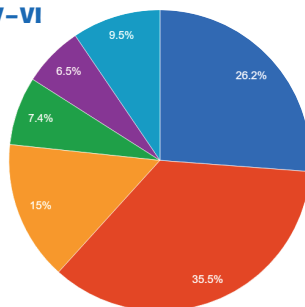
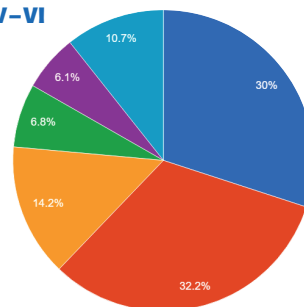
pytanie o to, gdzie uczniowie najczęściej spożywają poszczególne posiłki. Dane empiryczne odnoszące się do spożywania śniadania – podstawowego posiłku młodego człowieka – przedstawia tabela.

TABELA 22. Gdzie najczęściej spożywasz śniadanie?

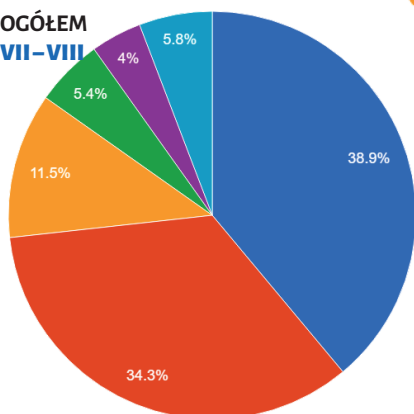
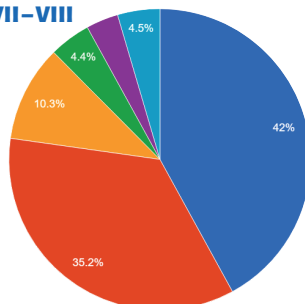
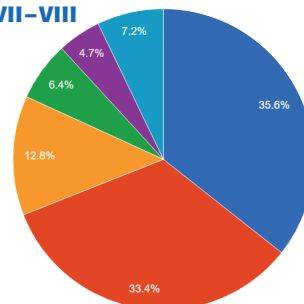
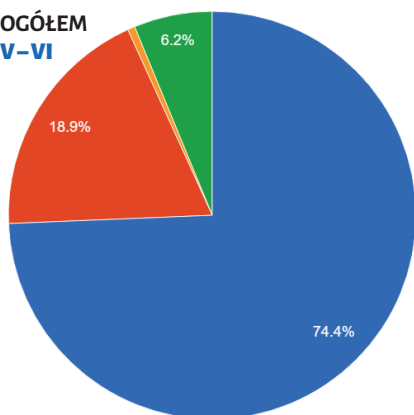
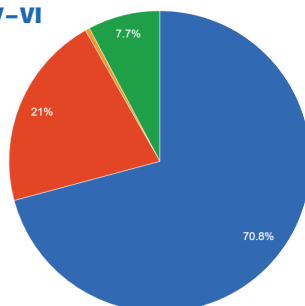
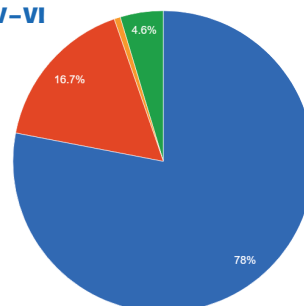
	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
W domu	70,8	78,0	74,4	57,0	70,4	63,5	64,2	74,4	69,2
W szkole	20,9	16,7	18,8	24,6	19,5	22,2	22,7	18,0	20,4
W innym miejscu poza szkołą i domem	0,5	0,7	0,6	0,7	1,1	0,9	0,6	0,9	0,7
Najczęściej nie jem śniadań	7,7	4,6	6,2	17,6	9,0	13,5	12,5	6,7	9,7

Jakkolwiek wśród uczniów dość powszechne jest spożywanie śniadań, czy to w domu (69,2%), czy też w szkole (20,4%), to warto zaznaczyć, że prawie co dziesiąty uczeń zazwyczaj nie jada tego

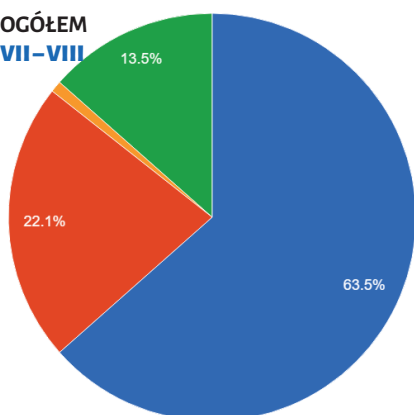
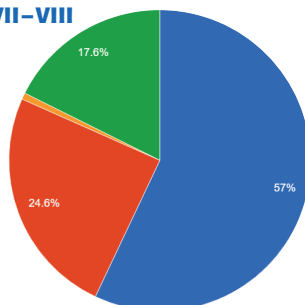
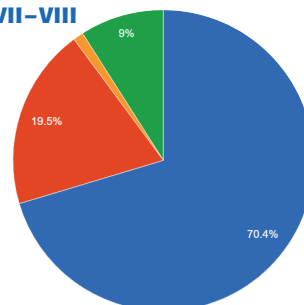
posiłku. Znacznie częściej są to dziewczęta (12,5%) niż chłopcy (6,7%). Wśród grupy uczniów młodszych prawie trzy czwarte spożywa śniadanie w domu (74,4%), prawie co piąty w szkole

OGÓŁEM
V-VIDZIEWCZĘTA
V-VICHŁOPCY
V-VI

- Codziennie
- Kilka razy w miesiącu
- Kilka razy w tygodniu
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Mniej więcej raz na tydzień
- Nie mam problemów ze snem

OGÓŁEM
VII-VIIIDZIEWCZĘTA
VII-VIIICHŁOPCY
VII-VIIIOGÓŁEM
V-VIDZIEWCZĘTA
V-VICHŁOPCY
V-VI

- W domu
- Najczęściej nie jem śniadań
- W szkole
- W innym miejscu poza szkołą i dom

OGÓŁEM
VII-VIIIDZIEWCZĘTA
VII-VIIICHŁOPCY
VII-VIII

(18,8%), a co szesnasty w ogóle go nie je. W grupie ankietowanych młodszych trudno jest mówić o wyraźnej tendencji wskazującej na fakt, że dziewczęta (7,7%) częściej nie jedzą śniadań niż chłop-

cy (4,6%). Z kolei wśród uczniów starszych do niespożywania śniadań przyznaje się 13,5% uczniów, z czego 17,6% dziewcząt i 9,0% chłopców.

TABELA 23. Gdzie najczęściej spożywasz obiad?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
W domu	81,5	83,7	82,6	81,6	83,5	82,5	81,5	83,6	82,5
W szkole	16,0	14,0	15,0	14,1	13,1	13,6	15,1	13,6	14,4
W innym miejscu poza szkołą i domem	1,4	1,5	1,4	1,5	1,8	1,7	1,4	1,7	1,5
Najczęściej nie jem obiadów	1,1	0,8	1,0	2,9	1,6	2,3	1,9	1,2	1,6

Obiad, jako główny posiłek dnia, spożywa już prawie każdy uczeń, spośród których 82,5% jada go w domu, 14,4% w szkole, 1,5% w innym miejscu i prawie tyle samo (1,6%) nie jada go w ogóle.

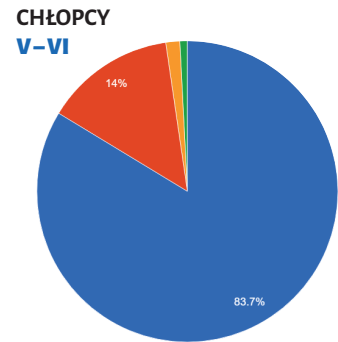
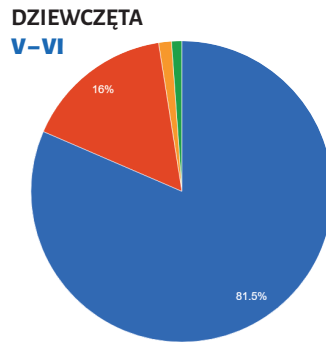
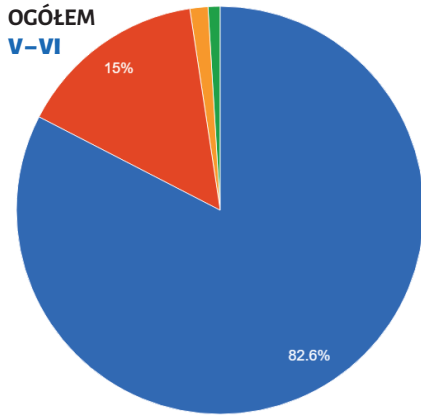
Jakkolwiek pomiędzy grupami wiekowymi respondentów nie zachodzą wyraźne różnice, to można zauważyć, że chłopcy częściej obiad jedzą w domu, natomiast dziewczęta w szkole.

TABELA 24. Gdzie najczęściej spożywasz podwieczorek?

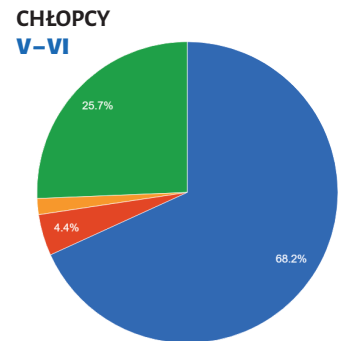
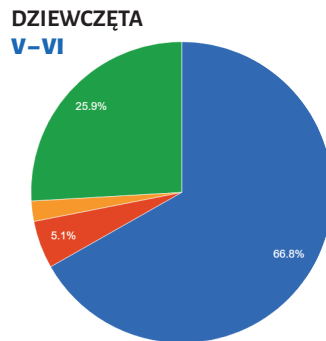
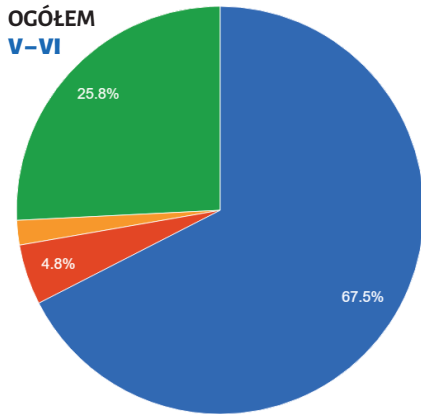
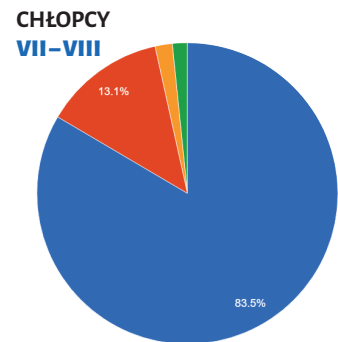
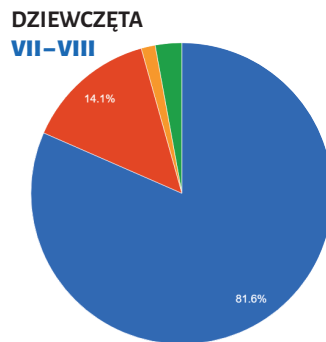
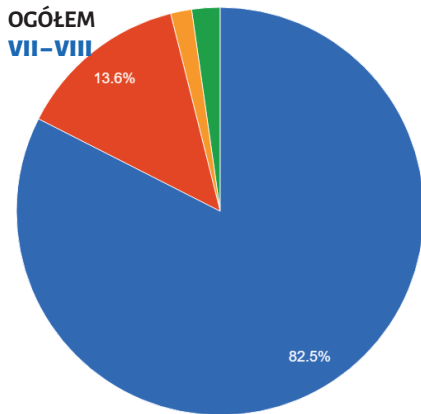
	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
W domu	66,8	68,2	67,5	58,6	65,5	61,9	62,9	66,9	64,8
W szkole	5,1	4,4	4,8	4,2	3,8	4,0	4,7	4,1	4,4
W innym miejscu poza szkołą i domem	2,2	1,7	2,0	2,6	2,3	2,4	2,4	2,0	2,2
Najczęściej nie jem podwieczorków	25,9	25,7	25,8	34,6	28,4	31,6	30,1	26,9	28,6

Podwieczorek zazwyczaj należy do tych posiłków, które są nieprzymusowe, jednak spożyte w odpowiedniej godzinie pozwalają na zaspokojenie głodu w odstępie czasowym dzielącym obiad i kolację. Spośród ogółu respondentów dwóch na siedmiu (28,6%) nie jada podwieczorków, reszta najczęściej spożywa go w domu (64,8%). Pozostali jedzą go w szkole (4,4%) lub innym miejscu (2,2%). Jakkolwiek w grupie młodszych ankietowanych nie ma wyraźnych różnic wyznaczanych przez zmienną *płeć*, to można powiedzieć, że podwieczorek nieco częściej spożywany jest przez uczniów młodszych (67,5%) niż przez starszych (61,9%). Wśród uczniów starszych podwieczorek częściej jest spożywany przez chłopców (65,5%) niż przez dziewczęta (58,6%).

Obiad, jako główny posiłek dnia, spożywa już prawie każdy uczeń, spośród których 82,5% jada go w domu, 14,4% w szkole, 1,5% w innym miejscu i prawie tyle samo (1,6%) nie jada go w ogóle.

● W domu
● W innym miejscu poza szkołą i domem
● W szkole
● Najczęściej nie jem podwieczorków

● W domu
● W innym miejscu poza szkołą i domem
● W szkole
● Najczęściej nie jem podwieczorków

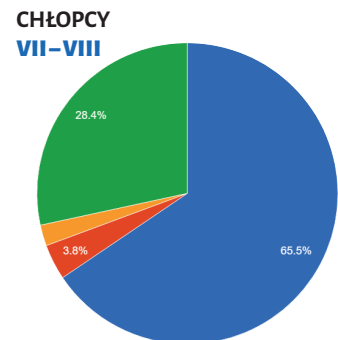
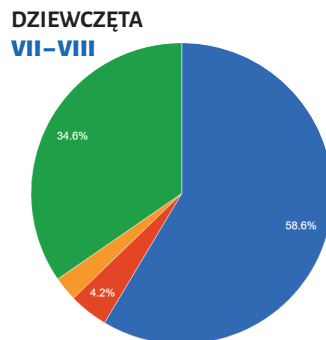
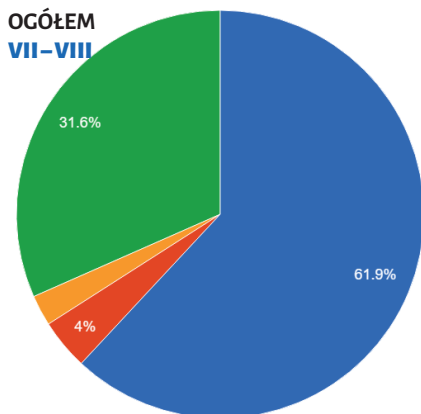

TABELA 25. Gdzie najczęściej spożywasz kolację?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
W domu	94,1	96,2	95,1	87,2	93,5	90,2	90,8	94,9	92,8
W szkole	0,4	0,7	0,5	0,5	0,9	0,7	0,4	0,8	0,6
W innym miejscu poza szkołą i domem	0,6	0,7	0,7	0,9	1,3	1,1	0,8	1,0	0,9
Najczęściej nie jem kolacji	4,9	2,4	3,7	11,5	4,3	8,0	8,0	3,3	5,7

Kolacja jest tym posiłkiem, który spożywa niemal każdy uczeń (94,3%) i zazwyczaj je ją w domu (92,8%). Zaledwie 0,6% ankietowanych przyznaje się do spożywania kolacji w szkole. Spośród ogółu badanych z kolacji częściej rezygnują dziewczęta (8,0%) niż chłopcy (3,3%). Częściej też z kolacji rezygnują dziewczęta ze starszych klas (11,5%) niż młodszych (4,9%).

W celu pogłębienia analizy zwyczajów żywieniowych ankietowanych poruszono szereg zagadnień, wśród których znalazła się deklarowana częstotliwość spożycia czekolady, ciastek, chipsów, słonych przekąsek, napojów energetycznych, a także owoców, warzyw czy też stosowania leków przeciwbólowych i suplementów diety.

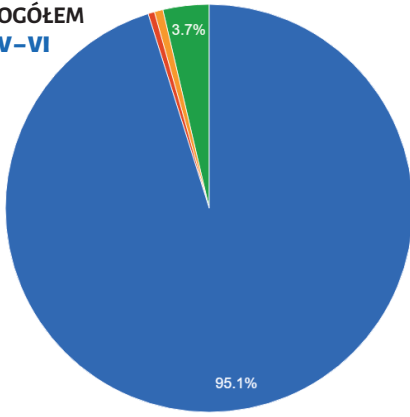
TABELA 26. Czekolada

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	7,2	8,1	7,6	9,7	10,2	10,0	8,4	9,1	8,7
Kilka razy w tygodniu	24,7	23,6	24,1	23,4	22,2	22,8	24,1	22,9	23,5
Mniej więcej raz na tydzień	28,0	26,3	27,1	25,6	25,5	25,6	26,8	25,9	26,4
Kilka razy w miesiącu	20,4	19,6	20,0	21,3	21,3	21,3	20,8	20,4	20,6
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	15,7	16,7	16,2	15,6	15,9	15,7	15,6	16,3	16,0
W ogóle	4,1	5,7	4,9	4,4	5,0	4,7	4,2	5,4	4,8

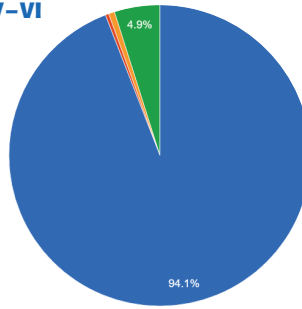
Spośród ogółu badanych czterech na siedmiu przynajmniej raz w tygodniu spożywa czekoladę (58,6%), a więcej niż co trzeci je ją przynajmniej raz w miesiącu (36,6%). Gdyby połączyć ze sobą kategorie odpowiedzi wskazujące na spożycie czekolady przynajmniej raz w tygodniu w jedną kategorię, a spożycie przynajmniej raz w miesiącu w drugą, można by powiedzieć, że nie ma wyraźnych różnic w jedzeniu czekolady zarówno ze względu na poziom klasy, jak i płeć uczniów.

Kolacja jest tym posiłkiem, który spożywa niemal każdy uczeń (94,3%) i zazwyczaj je ją w domu (92,8%). Zaledwie 0,6% ankietowanych przyznaje się do spożywania kolacji w szkole. Spośród ogółu badanych z kolacji częściej rezygnują dziewczęta (8,0%) niż chłopcy (3,3%).

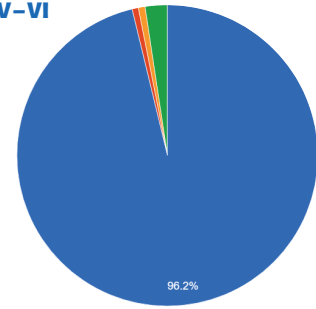
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

**CHŁOPCY
V-VI**

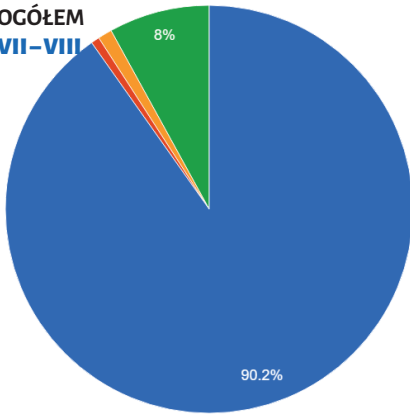
● W domu

● W innym miejscu poza szkołą i domem

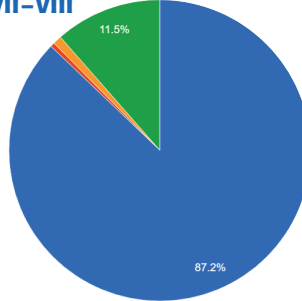
● W szkole

● Najczęściej nie jem podwieczorków

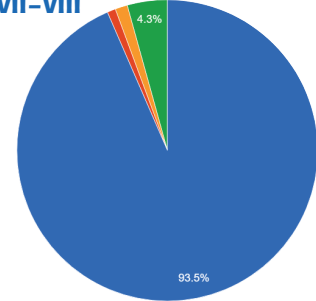
**OGÓŁEM
VII-VIII**

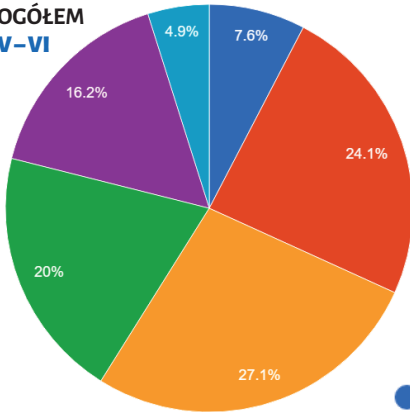
**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

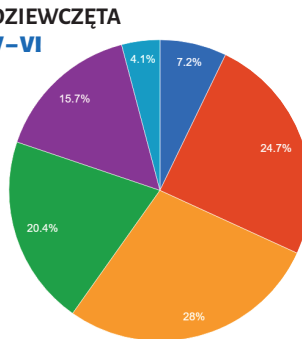
**CHŁOPCY
VII-VIII**

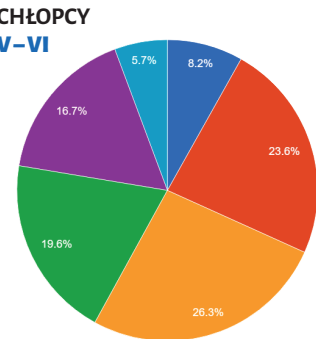
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

**CHŁOPCY
V-VI**

● Codziennie

● Kilka razy w miesiącu

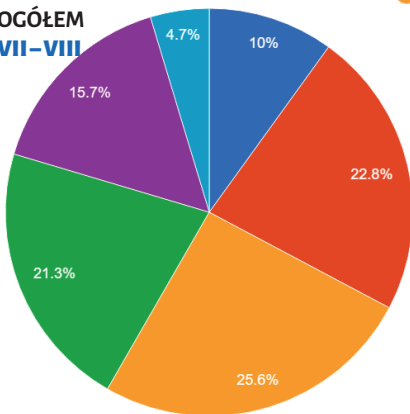
● Kilka razy w tygodniu

● Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej

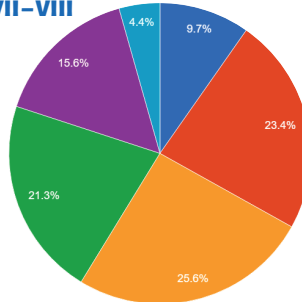
● Mniej więcej raz na tydzień

● W ogóle

**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

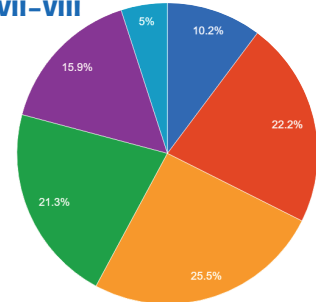

TABELA 27. Ciastka

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	5,5	7,6	6,5	6,5	9,0	7,7	6,0	8,2	7,1
Kilka razy w tygodniu	22,4	23,6	23,0	18,7	21,5	20,1	20,6	22,6	21,6
Mniej więcej raz na tydzień	27,0	25,4	26,2	24,1	25,8	24,9	25,6	25,5	25,6
Kilka razy w miesiącu	23,2	21,7	22,4	25,3	22,4	23,9	24,2	22,0	23,1
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	17,0	15,7	16,4	19,3	15,3	17,4	18,1	15,5	16,8
W ogóle	5,0	6,1	5,5	6,0	6,0	6,0	5,5	6,1	5,8

Ciastka są nieco rzadziej spożywane niż czekolada. Do ich spożycia przynajmniej raz w tygodniu przyznaje się 54,3% ankietowanych: 53,3% dziewcząt i 52,2% chłopców. Uczniowie młodsi częściej jedzą ciastka przynajmniej raz w tygodniu (55,7%) niż starsi (52,7%). Zarówno wśród uczniów młodszych, jak i starszych

dziewczęta rzadziej jedzą ciastka niż chłopcy. Wskaźnik odpowiedzi wskazujących na co najmniej tygodniowe spożycie tych produktów wynosi 54,9% dla dziewcząt z klas młodszych i 56,5% dla chłopców z tej samej grupy wiekowej, podczas gdy wskaźnik dla dziewcząt starszych wynosi 49,4%, a dla chłopców 56,2%.

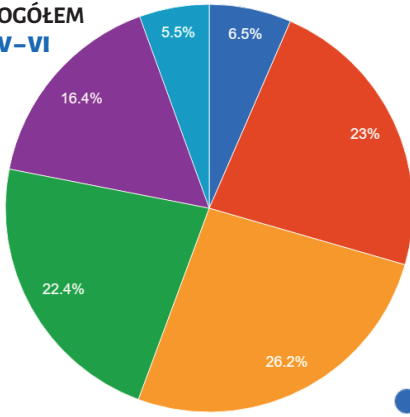
TABELA 28. Chipsy

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	6,1	8,7	7,3	6,4	9,3	7,8	6,2	9,0	7,6
Kilka razy w tygodniu	20,9	23,0	21,9	18,3	21,8	20,0	19,7	22,5	21,0
Mniej więcej raz na tydzień	23,6	24,6	24,1	22,8	25,0	23,9	23,2	24,8	24,0
Kilka razy w miesiącu	22,7	20,6	21,7	24,1	21,5	22,8	23,3	21,0	22,2
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	21,0	17,5	19,3	21,6	16,2	19,0	21,3	16,9	19,2
W ogóle	5,8	5,6	5,7	6,8	6,1	6,5	6,3	5,9	6,1

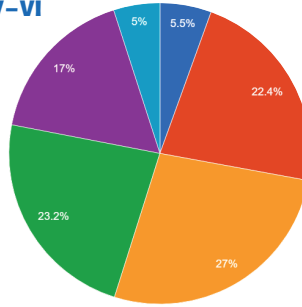
Chipsy stanowią artykuł spożywczy, który ogólnie przez młodzież nie jest aż tak często spożywany jak czekolada i ciastka. Można zauważyć, że mniej więcej tyle samo uczniów spożywa go codziennie (7,6%) co czekoladę i ciastka. Mniej więcej połowa uczniów spożywa chipsy przynajmniej raz na tydzień (52,6%), a 41,4% przynajmniej raz na miesiąc. Porównując między sobą klasy, można powiedzieć, że uczniowie młodsi nieco częściej jedzą chipsy niż uczniowie starsi. Częściej też chipsy są spożywane przez chłopców niż dziewczęta w obu grupach wiekowych.

Porównując między sobą klasy, można powiedzieć, że uczniowie młodsi nieco częściej jedzą chipsy niż uczniowie starsi. Częściej też chipsy są spożywane przez chłopców niż dziewczęta w obu grupach wiekowych.

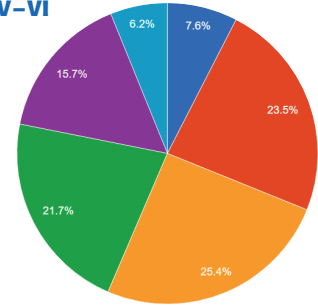
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

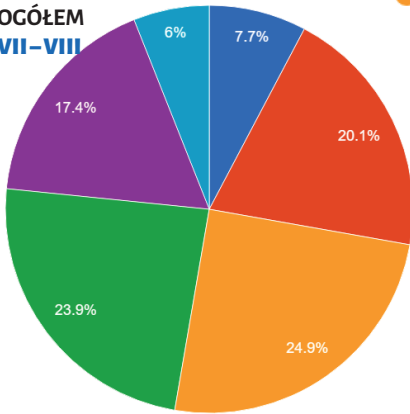

**CHŁOPCY
V-VI**

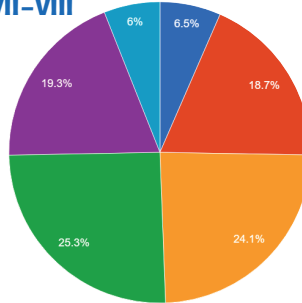

- Codziennie
- Kilka razy w miesiącu
- Kilka razy w tygodniu
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Mniej więcej raz na tydzień
- W ogóle

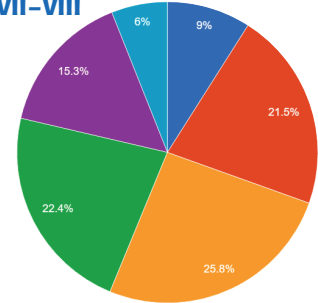
**OGÓŁEM
VII-VIII**

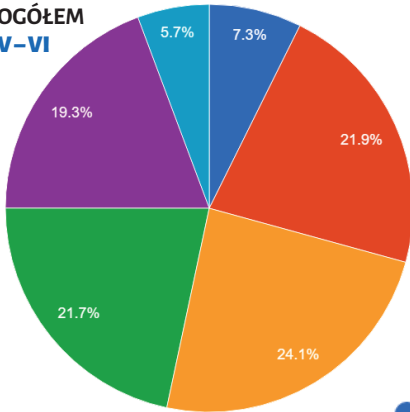
**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

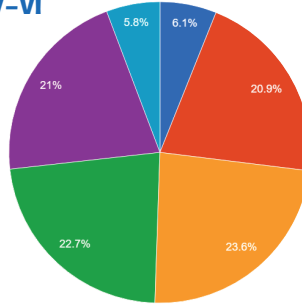
**CHŁOPCY
VII-VIII**

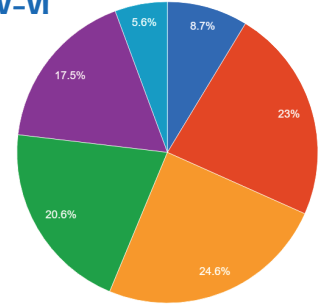
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

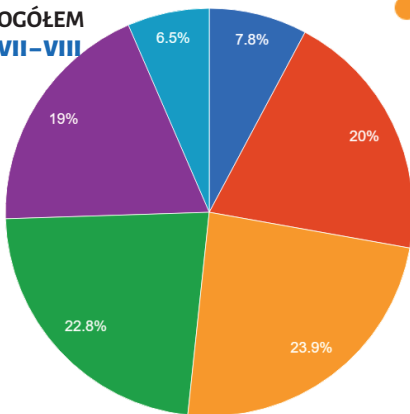

**CHŁOPCY
V-VI**

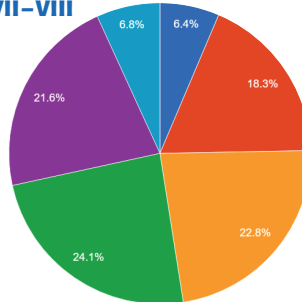

- Codziennie
- Kilka razy w miesiącu
- Kilka razy w tygodniu
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Mniej więcej raz na tydzień
- W ogóle

**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

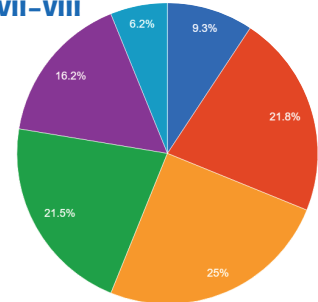

TABELA 29. Owoce (jabłka, gruszki, banany)

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	64,3	53,1	58,8	51,1	41,7	46,6	58,0	47,7	53,0
Kilka razy w tygodniu	26,0	30,9	28,4	33,1	35,6	34,3	29,4	33,1	31,2
Mniej więcej raz na tydzień	4,9	7,3	6,1	8,3	10,6	9,4	6,5	8,9	7,7
Kilka razy w miesiącu	2,3	3,7	3,0	3,8	5,8	4,8	3,0	4,7	3,9
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	1,4	2,7	2,0	2,1	3,0	2,5	1,7	2,8	2,3
W ogóle	1,1	2,3	1,7	1,5	3,2	2,3	1,3	2,7	2,0

W kwestionariuszu ankiety postawiono również pytanie o częstotliwość spożywania owoców takich, jak np. jabłko, gruszka lub banan. Codziennie tego typu owoce je 53,0% uczniów – częściej dziewczęta (58,0%) niż chłopcy (47,7%). Wyraźny wpływ na ilość spożywanego owoców ma wiek respondentów – uczniowie

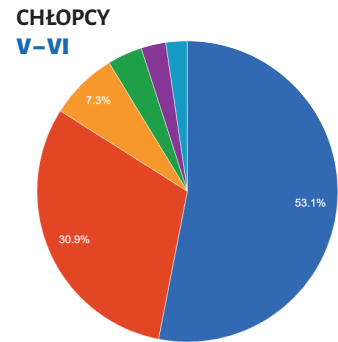
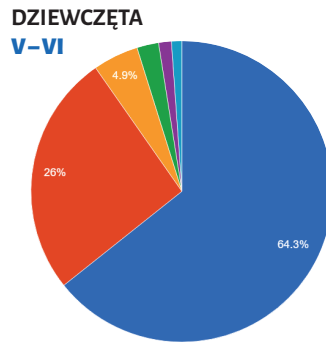
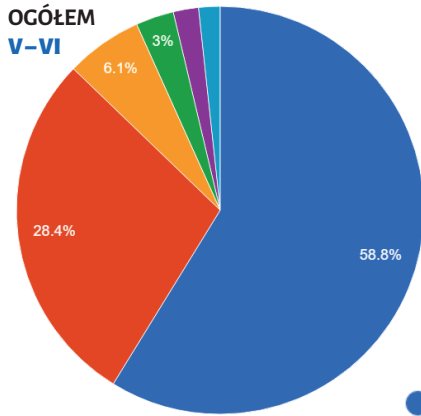
młodszy (58,8%) częściej deklarują codzienne jedzenie owoców niż uczniowie starsi (46,6%). W każdej badanej grupie wiekowej częściej jedzą owoce dziewczęta (klasy V-VI – 64,3%; klasy VII-VIII – 51,1%) niż chłopcy (klasy V-VI – 53,1%; klasy VII-VIII – 41,7%).

TABELA 30. Warzywa (marchew, rzodkiewki)

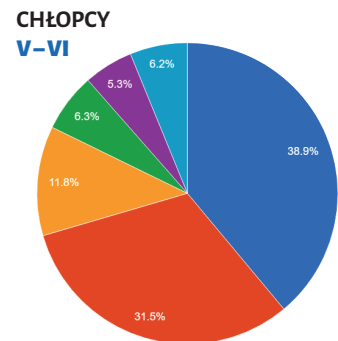
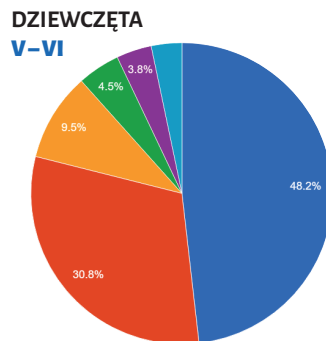
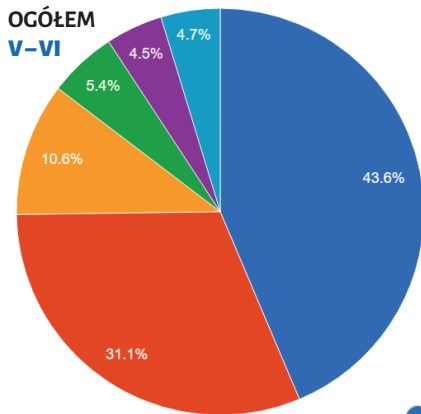
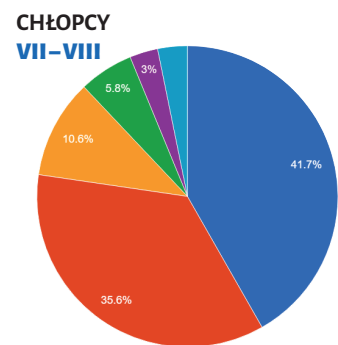
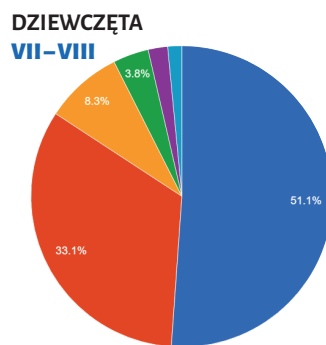
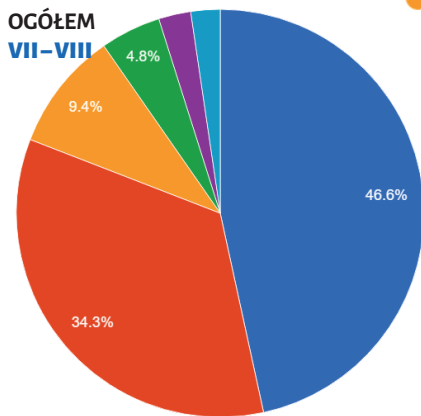
	Klasy V + VI			Klasy VII + VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	48,2	38,9	43,6	44,9	34,7	40,0	46,6	36,9	41,9
Kilka razy w tygodniu	30,7	31,5	31,1	31,7	32,7	32,2	31,2	32,1	31,6
Mniej więcej raz na tydzień	9,5	11,8	10,6	10,7	13,9	12,2	10,0	12,8	11,4
Kilka razy w miesiącu	4,5	6,3	5,4	5,3	7,1	6,2	4,9	6,7	5,8
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	3,8	5,3	4,5	3,9	5,3	4,6	3,8	5,3	4,6
W ogóle	3,3	6,2	4,7	3,5	6,3	4,8	3,4	6,2	4,8

Warzywa nie są spożywane przez uczniów już tak często jak owoce. Codziennie są obecne w diecie trzech na siedmiu uczniów (41,9%), częściej jedzą je dziewczęta (46,6%) niż chłopcy (36,9%). Jeżeli chodzi o zmienną niezależną *poziom klasy*, nie występują wyraźne różnice w jedzeniu warzyw, chociaż można zauważyć, że wraz z wiekiem zmniejsza się nieco wskaźnik uczniów codziennie jedzących warzywa. Zarówno w jednej, jak i drugiej grupie wiekowej warzywa częściej spożywają dziewczęta (klasy V-VI – 48,2%; klasy VII-VIII – 44,9%) niż chłopcy (klasy V-VI – 38,9%; klasy VII-VIII – 34,7%).

Wyraźny wpływ na ilość spożywanego owoców ma wiek respondentów – uczniowie młodszy (58,8%) częściej deklarują codzienne jedzenie owoców niż uczniowie starsi (46,6%).

- Codziennie
- Kilka razy w tygodniu
- Mniej więcej raz na tydzień
- Kilka razy w miesiącu
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- W ogóle

- Codziennie
- Kilka razy w tygodniu
- Mniej więcej raz na tydzień
- Kilka razy w miesiącu
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- W ogóle

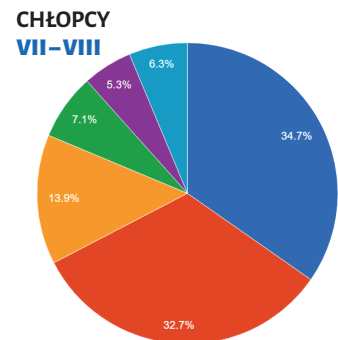
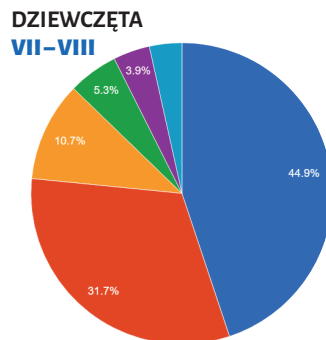
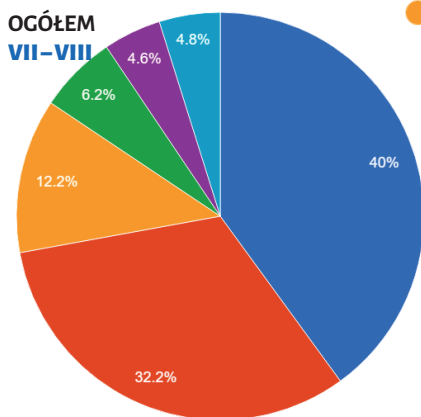

TABELA 31. Jak często zażywasz suplementy diety (np. witaminy)?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	24,1	21,3	22,7	23,5	19,1	21,3	23,8	20,3	22,1
Kilka razy w tygodniu	15,4	15,5	15,4	13,2	14,1	13,6	14,3	14,8	14,6
Mniej więcej raz na tydzień	7,9	8,6	8,3	7,1	9,4	8,2	7,5	9,0	8,2
Kilka razy w miesiącu	9,7	9,3	9,5	9,6	9,8	9,7	9,6	9,5	9,6
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	13,4	11,5	12,5	14,7	12,3	13,5	14,0	11,9	13,0
Wcale	29,5	33,8	31,6	32,0	35,3	33,6	30,7	34,5	32,6

Suplementy diety w powszechnej opinii nie są kojarzone z poważnym zagrożeniem dla zdrowia, wręcz przeciwnie – są uważane za wsparcie i uzupełnienie dla źle zbilansowanej diety towarzyszącej gwałtownemu wzrostowi i rozwojowi psychofizycznego młodego człowieka. Spośród badanych 22,1% codziennie przyjmuje suplementy diety, co najmniej raz w tygodniu 22,8%. Co trzeci

uczeń szkoły podstawowej nie przyjmuje żadnych suplementów (32,6%). Ogólnie rzecz biorąc chłopcy i dziewczęta z dwóch poziomów klas nie różnią się między sobą poza tym, że uczniowie młodszy nieco częściej przyjmują suplementy diety (46,4%) niż ich starsi koledzy i koleżanki (43,2%). Dziewczęta młodsze przyjmują je nieco częściej (47,4%) niż ich koledzy (45,3%).

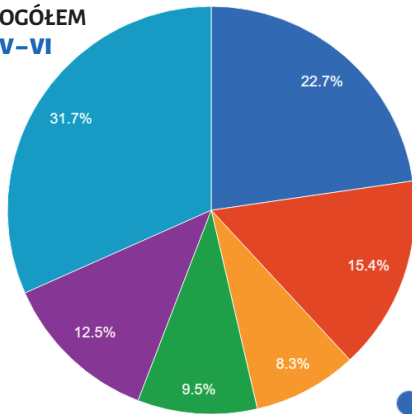
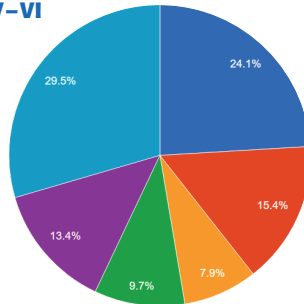
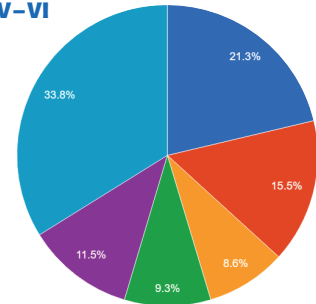
TABELA 32. Jak określasz swoje zwyczaje żywieniowe?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Moje zwyczaje żywieniowe są całkowicie zdrowe	26,2	28,9	27,5	14,3	22,4	18,2	20,5	25,9	23,1
Moje zwyczaje żywieniowe są trochę zdrowe, a trochę niezdrowe	64,4	60,9	62,6	70,1	65,4	67,8	67,1	63,0	65,1
Moje zwyczaje żywieniowe są całkowicie niezdrowe	1,7	2,3	2,0	4,9	4,5	4,7	3,3	3,3	3,3
Trudno ocenić	7,7	8,0	7,8	10,7	7,7	9,2	9,1	7,8	8,5

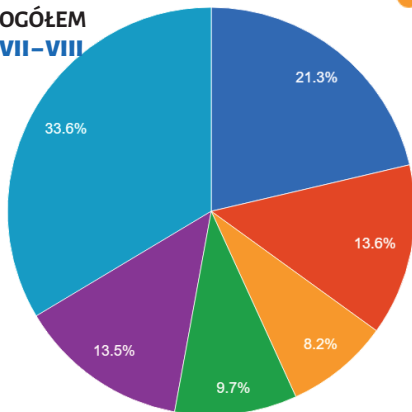
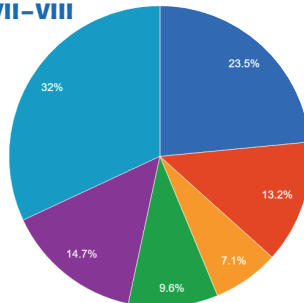
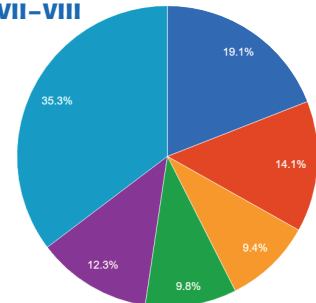
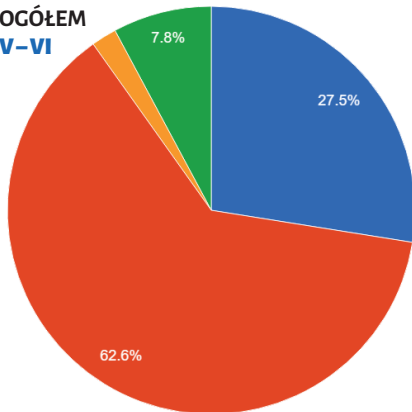
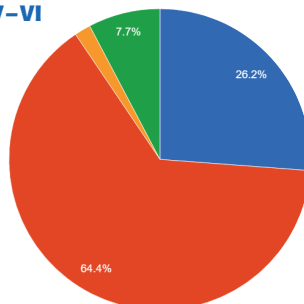
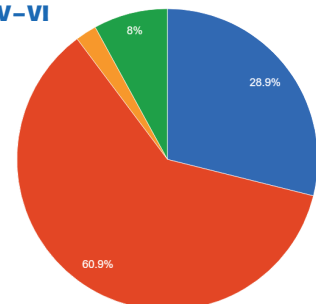
Ostatnie pytanie z serii zdrowotnej odnosiło się do subiektywnej oceny swoich zwyczajów żywieniowych. Co czwarty respondent jest zdania, że jego zwyczaje żywieniowe są całkowicie zdrowe (23,1%), a czterech na sześciu uważa, że są one trochę zdrowe, a trochę niezdrowe (65,1%). Mało jest respondentów twierdzących, że stosują całkowicie niezdrową dietę (3,3%). Spośród ogółu badanych o zdrowiej diecie rzadziej są przekonane dziewczęta (20,5%) niż chłopcy (25,9%). Uczniowie należący do grupy młodszej częściej sądzą, że stosują zdrową dietę (27,5%) niż ich starsi koledzy (18,2%). Zarówno w jednej, jak i w drugiej grupie wiekowej twierdzenie o zdrowym sposobie odżywiania się częściej towarzyszy chłopcom (klasy V-VI – 28,9%; klasy VII-VIII – 22,4%) niż dziewczętom (klasy V-VI – 26,2%; klasy VII-VIII – 14,3%).

Podsumowując rozważania odnoszące się do zdrowego sposobu odżywiania się należy stwierdzić, że z wiekiem zmniejsza się:

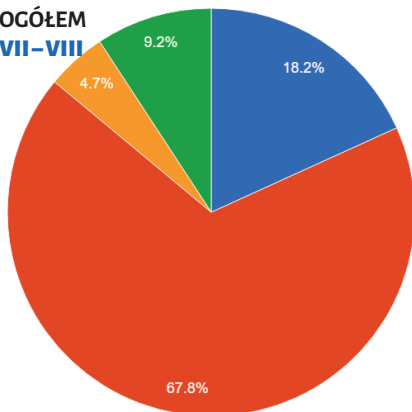
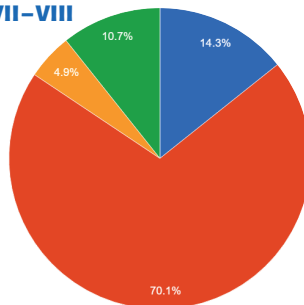
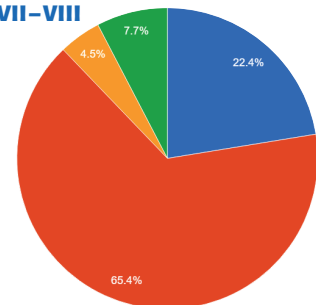
- przekonanie o zdrowym odżywianiu się,
- zmianie na gorsze ulegają nawyki spożywania poszczególnych posiłków, niezdrowych przekąsek i słodyczy,
- zmniejsza się spożycie owoców i warzyw, a zwiększa się zażywanie leków przeciwbólowych i picie napojów energetycznych,
- dziewczęta częściej niż chłopcy rezygnują z niektórych posiłków (śniadania, kolacje), rzadziej jednak rezygnują z czekolady i ciastek,
- dziewczęta z obu grup wiekowych częściej niż chłopcy spożywają owoce i warzywa.

OGÓŁEM
V-VIDZIEWCZĘTA
V-VICHŁOPCY
V-VI

- Codziennie
- Kilka razy w miesiącu
- Kilka razy w tygodniu
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Mniej więcej raz na tydzień
- Wcale

OGÓŁEM
VII-VIIIDZIEWCZĘTA
VII-VIIICHŁOPCY
VII-VIIIOGÓŁEM
V-VIDZIEWCZĘTA
V-VICHŁOPCY
V-VI

- Moje zwyczaje żywieniowe są całkowicie zdrowe
- Moje zwyczaje żywieniowe są niezdrowe
- Moje zwyczaje żywieniowe są trochę zdrowe, a trochę niezdrowe
- Trudno ocenić

OGÓŁEM
VII-VIIIDZIEWCZĘTA
VII-VIIICHŁOPCY
VII-VIII

UŻYWKI I LEKI (ALKOHOL, PAPIEROSY, INNE)

Do niedawna głównymi nałogami młodzieży było: palenie papierosów, picie alkoholu i zażywanie narkotyków. Ostatnie raporty z badań „Młodzi i substancje psychoaktywne” (przeprowadzonych wśród uczniów szkół podstawowych i gimnazjów) wskazują na zwiększający się odsetek uczniów szkół podstawowych uwrażliwionych na problem palenia papierosów oraz znaczny wzrost popularności picia alkoholu w różnych postaciach. Jakkolwiek spożywających alkohol uczniów szkół podstawowych można określić mianem „nieświadomych początkujących”, to uczniowie gimnazjum są już doświadczonymi „smakoszami piwa”.

Zwiększa się również powszechność zażywania preparatów poprawiających zdolność koncentracji, często wywołujących, jako skutek uboczny, halucynacje. Do niedawna ignorowano ten problem ze względu na okazjonalne przyjmowanie przez uczniów

leków dostępnych w aptece bez recepty, a cieszących się popularnością ze względu na efekty pojawiające się po zażyciu dawki wyższej niż terapeutyczna (Potocka-Banaś et al., 2013). Do tej grupy środków powszechnie dostępnych można zaliczyć napoje energetyczne, niekiedy łączone z alkoholem, oraz leki w dawkach znacznie przekroczonych.

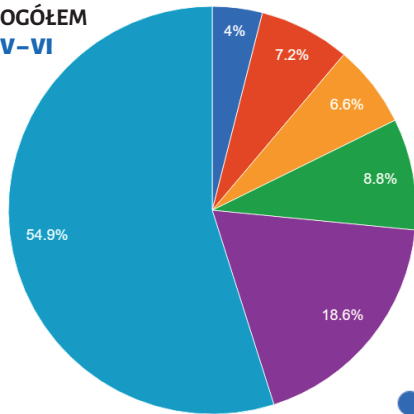
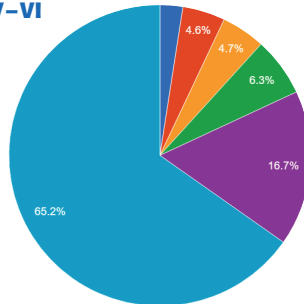
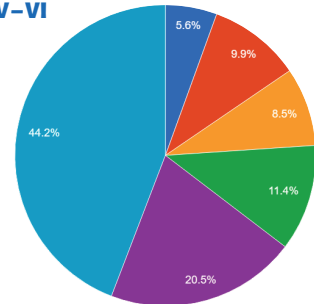
Napoje energetyczne należą do używek, które konsumenci – cechujący się dużą aktywnością psychoruchową – stosują jako uzupełnienie diety w celu poprawienia koncentracji i zwalczania objawów zmęczenia. Ze względu na zawartość kofeiny, tauryny, glukozy, a także ryboflawiny, pirydoksyny i guarany, są to używki o udokumentowanym negatywnym wpływie na organizm człowieka. Z tego powodu nie powinny być podawane osobom poniżej 16. roku życia (Pawlas, Hołojda & Burst, 2017).

TABELA 33. Jak często spożywasz napoje energetyczne lub funkcjonalne, zawierające kofeinę lub wyciąg z guarany (np. Red Bull, Tiger, Be Power itp.)?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	2,4	5,6	4,0	4,5	9,2	6,7	3,4	7,2	5,3
Kilka razy w tygodniu	4,6	9,9	7,2	8,6	14,8	11,6	6,5	12,2	9,3
Mniej więcej raz na tydzień	4,7	8,5	6,5	7,7	12,3	9,9	6,2	10,2	8,1
Kilka razy w miesiącu	6,3	11,4	8,8	11,5	14,6	13,0	8,8	12,9	10,8
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	16,7	20,5	18,5	22,9	21,5	22,2	19,6	20,9	20,3
Wcale	65,2	44,2	54,9	44,8	27,8	36,6	55,5	36,5	46,2

Napoje energetyczne przynajmniej raz na tydzień pije prawie co czwarty ankietowany (22,7%), a co trzeci spożywa je przynajmniej raz w miesiącu (33,5%). Częściej chłopcy (połączone kategorie *codziennie, kilka razy w tygodniu, mniej więcej raz na tydzień* – 29,7%) niż dziewczęta (połączone kategorie *codziennie, kilka razy w tygodniu, mniej więcej raz na tydzień* – 16,1%). Zmienna niezależna *poziom klasy* dosyć wyraźnie różnicuje spożywanie napojów energetycznych (klasy V-VI – 17,7%; klasy VII-VIII – 28,2%). Ponadto zażywanie tych substancji dosyć wyraźnie różnicuje płeć uczniów. W klasach młodszych napoje energetyczne częściej piją chłopcy (23,9%) niż dziewczęta (11,7%). W klasach starszych spożycie jest dużo wyższe i także uzależnione od płci. Spośród starszych uczniów napoje energetyczne przynajmniej raz na tydzień pije co piąta dziewczynka (20,8%) i więcej niż co trzeci chłopiec (36,2%).

Ze względu na zawartość kofeiny, tauryny, glukozy, a także ryboflawiny, pirydoksyny i guarany, napoje energetyczne mają udokumentowany negatywny wpływ na organizm człowieka, tymczasem przynajmniej raz na tydzień pije je prawie co czwarty ankietowany (22,7%).

OGÓŁEM
V-VIDZIEWCZĘTA
V-VICHŁOPCY
V-VI

- Codziennie
- Kilka razy w miesiącu
- Kilka razy w tygodniu
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Mniej więcej raz na tydzień
- Wcale

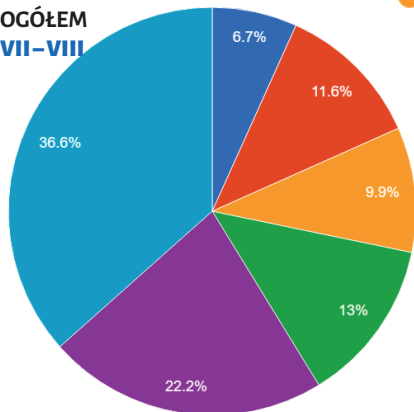
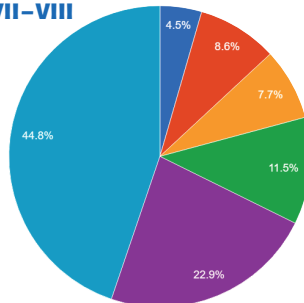
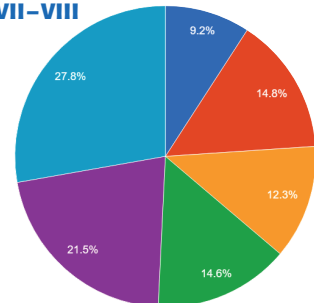
OGÓŁEM
VII-VIIIDZIEWCZĘTA
VII-VIIICHŁOPCY
VII-VIII

TABELA 34. Jak często zażywasz leki przeciwbólowe?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	1,8	2,3	2,0	3,1	3,0	3,1	2,4	2,7	2,5
Kilka razy w tygodniu	4,0	3,0	3,5	7,8	3,1	5,5	5,8	3,1	4,5
Mniej więcej raz na tydzień	5,3	4,6	5,0	7,5	5,0	6,3	6,3	4,8	5,6
Kilka razy w miesiącu	12,8	10,2	11,6	20,1	11,4	15,9	16,3	10,8	13,6
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	39,6	32,0	35,9	38,7	32,3	35,6	39,2	32,1	35,7
Wcale	36,6	47,8	42,1	22,8	45,2	33,6	30,0	46,6	38,1

Spośród badanych leki przeciwbólowe co najmniej raz w tygodniu zażywa co ósmy ankietowany (12,6%), a połowa zażywa je co najmniej raz w miesiącu (49,3%). Jakkolwiek nie ma istotnych różnic w bardzo częstym (codziennie) spożywaniu leków przeciwbólowych przez dziewczęta (2,4%) i chłopców (2,7%), to można powiedzieć, że 46,6% chłopców i 30,0% dziewcząt może obyć się bez leków przeciwbólowych. Gdyby połączyć ze sobą kategorie odpowiedzi wskazujące na spożywanie leków przeciwbólowych przynajmniej raz na tydzień można powiedzieć, że wraz z wiekiem rośnie ich spożycie (klasy V-VI – 10,5%; klasy VII-VIII – 14,9%). O ile niewielkie znaczenie w zażywaniu środków przeciwbólowych ma płeć w grupie ankietowanych młodszych, to wśród starszych odgrywa już ona istotne znaczenie. Do częstego (przynajmniej raz na tydzień) przyjmowania leków przeciwbólowych przyznało się 11,0% dziewcząt i 9,9% chłopców z grupy młodszej i 18,4% dziewcząt i 11,2% chłopców z grupy starszej.

Ważnym aspektem przeciwdziałania uzależnieniom jest prowadzenie odpowiedniej profilaktyki, edukacji i wzmacniania

postaw proaktywnych na rzecz zachowania trzeźwego umysłu. Można przyjąć twierdzenie, że obowiązujący w Polsce zakaz palenia wyrobów tytoniowych, w tym nowatorskich wyrobów tytoniowych i papierosów elektronicznych, jest nieskuteczny w niektórych miejscach. Zdarzają się przypadki, gdy co jakiś czas jesteśmy narażeni na wdychanie dymu tytoniowego na terenie lub wokół placówek systemu oświaty, pomocy społecznej, uczelni wyższych, przy wejściach do pomieszczeń zakładów pracy, obiektów kultury i wypoczynku, użytku publicznego, przy wejściach do lokali gastronomiczno-rozrywkowych, na przystankach komunikacji publicznej, a także wokół ogólnodostępnych miejsc przeznaczonych do zabaw dla dzieci. Pomimo zakazu papieros towarzyszy człowiekowi niemal w każdym miejscu, a nieprzestrzeganie zakazu palenia tytoniu wydaje się być bardzo rozpowszechnione. W kwestionariuszu ankiety postawiono respondentom pytanie o to, czy w ciągu ostatnich miesięcy widzieli kogoś ze swoich rówieśników, kto palił papierosy, marihuanę, zażywał dopalacze, pił piwo, wino, wódkę, szampana lub drinka. Dane empiryczne odnoszące się do palenia papierosów przedstawia tabela.

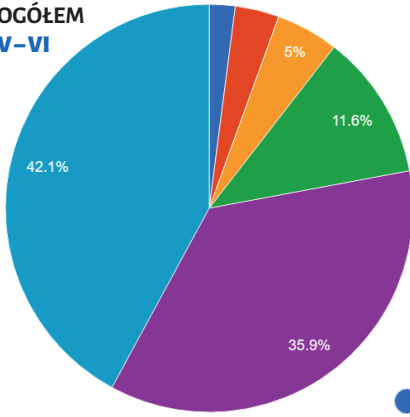
TABELA 35. Papierosy

Czy w ciągu 12 miesięcy widziałeś(aś) kogoś ze swoich rówieśników, kto palił papierosy:	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	6,1	8,0	7,0	12,8	14,9	13,9	9,3	11,3	10,3
Kilka razy w tygodniu	4,6	4,6	4,6	11,8	9,7	10,8	8,1	7,0	7,6
Mniej więcej raz na tydzień	2,7	3,0	2,8	6,3	5,2	5,8	4,4	4,0	4,2
Kilka razy w miesiącu	4,8	5,0	4,9	10,6	7,9	9,3	7,5	6,4	7,0
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	10,0	9,8	9,9	16,9	14,6	15,8	13,3	12,1	12,7
Wcale	71,9	69,5	70,7	41,5	47,7	44,5	57,4	59,2	58,3

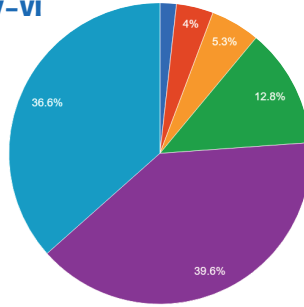
Gdyby połączyć kategorie odpowiedzi wskazujące na fakt, że ankietowani, przynajmniej raz w tygodniu (codziennie, kilka razy

w tygodniu, mniej więcej raz na tydzień), widzieli kogoś ze swoich rówieśników, kto palił papierosy w jedną kategorię, i tych, którzy

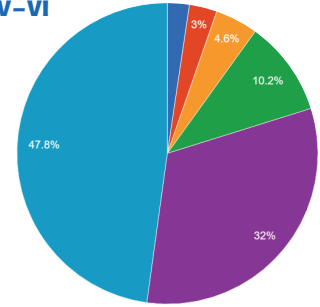
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

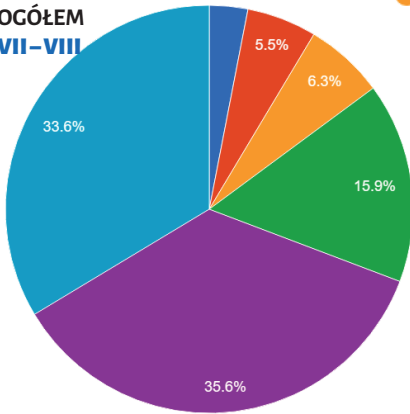

**CHŁOPCY
V-VI**

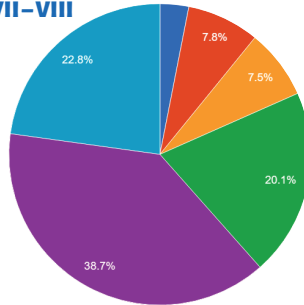

- Codziennie
- Kilka razy w tygodniu
- Mniej więcej raz na tydzień
- Kilka razy w miesiącu
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Wcale

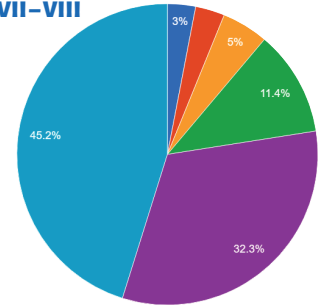
**OGÓŁEM
VII-VIII**

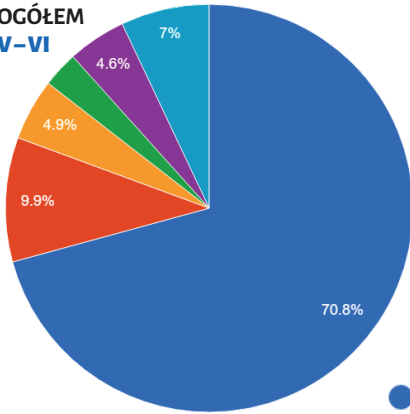
**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

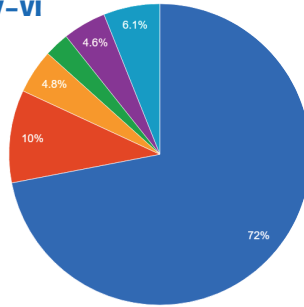
**CHŁOPCY
VII-VIII**

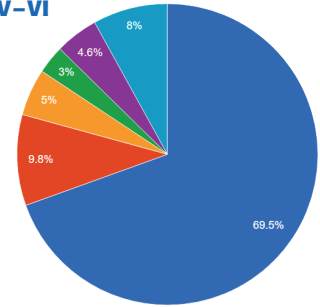
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

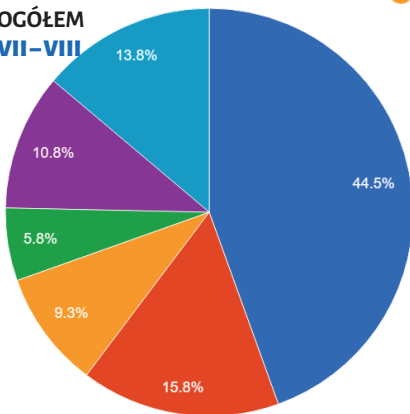

**CHŁOPCY
V-VI**

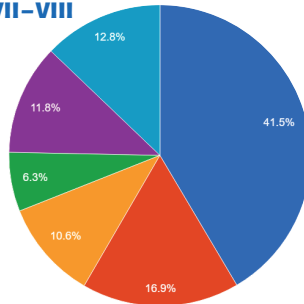

- Wcale
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Kilka razy w miesiącu
- Mniej więcej raz na tydzień
- Kilka razy w tygodniu
- Codziennie

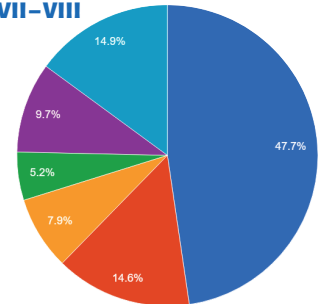
**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

rzadziej widzieli palących rówieśników w drugą kategorię (kilka razy w miesiącu, mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej), można by powiedzieć, że prawie co czwarty ankietowany (22,1%) raz na tydzień widział, jak ktoś z jego rówieśników pali papierosy. Z kolei co piąty widział palących rówieśników przynajmniej raz na miesiąc (19,7%). Jeżeli chodzi o płeć w poszczególnych grupach wiekowych, to nie odnotowano wyraźnych różnic. Zarówno

chłopcy, jak i dziewczęta w podobnych proporcjach spotykali się z palącymi rówieśnikami. Można jednak zauważyć wyraźny wzrost w zaobserwowaniu palących rówieśników w odniesieniu do poziomu klasy. Spośród piąto- i szóstoklasistów palącego kolegę lub koleżankę przynajmniej raz w tygodniu widział co siódmy uczeń (14,4%). Z kolei palącego rówieśnika widziało więcej niż dwóch na siedmiu siódmo- i ósmoklasistów (30,5%).

TABELA 36. Marihuana

Czy w ciągu 12 miesięcy widziałeś(aś) kogoś ze swoich rówieśników, kto palił marihuanę:	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	1,4	3,0	2,2	2,8	6,2	4,4	2,1	4,5	3,3
Kilka razy w tygodniu	0,3	0,5	0,4	1,5	1,5	1,5	0,9	0,9	0,9
Mniej więcej raz na tydzień	0,6	0,9	0,7	1,5	1,5	1,5	1,0	1,2	1,1
Kilka razy w miesiącu	0,3	0,8	0,5	1,8	2,1	1,9	1,0	1,4	1,2
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	1,2	2,0	1,6	4,5	5,1	4,8	2,8	3,4	3,1
Wcale	96,2	92,9	94,6	87,9	83,7	85,9	92,3	88,6	90,5

Z kimś, kto na co dzień pali marihuanę – narkotyk w Polsce zakazany – spotyka się 3,3% uczniów. Jakkolwiek odsetek ten może wydawać się niewielki, to warto podkreślić, że co dwudziesty uczeń szkoły podstawowej z palącym marihuanę rówieśnikiem spotyka się przynajmniej raz na tydzień (5,2%), zatem z pewną regularnością. Nie można też mówić o znikomości tego wskaźnika dla uczniów młodszych, spośród których co

najmniej 3,3% raz na tydzień widzi palącego marihuanę kolegę lub koleżankę. Wskaźnik ten dla każdej grupy wiekowej powinien wynosić 0,0%. Wśród uczniów z klas starszych wynosi on dużo więcej (7,4%). Tak czy inaczej w każdej grupie wiekowej częściej z palącymi rówieśnikami spotykają się chłopcy (klasy V-VI – 4,3%; klasy VII-VIII – 9,2%) niż dziewczęta (klasy V-VI – 2,3%; klasy VII-VIII – 5,8%).

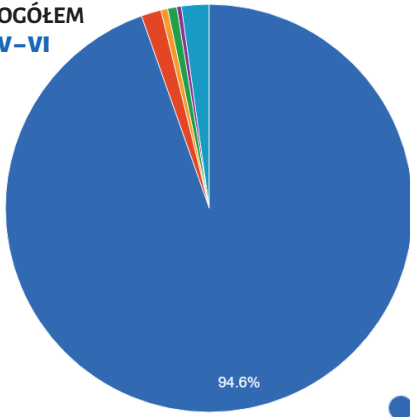
TABELA 37. Dopalacze

Czy w ciągu 12 miesięcy widziałeś(aś) kogoś ze swoich rówieśników, kto spożywał dopalacze:	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	1,3	2,7	2,0	2,5	5,0	3,7	1,9	3,8	2,8
Kilka razy w tygodniu	0,3	0,5	0,4	0,8	0,7	0,7	0,5	0,5	0,5
Mniej więcej raz na tydzień	0,6	0,8	0,7	1,1	1,0	1,0	0,8	0,9	0,8
Kilka razy w miesiącu	0,4	0,9	0,7	1,1	1,3	1,2	0,8	1,1	0,9
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	1,3	1,7	1,5	2,5	2,6	2,5	1,9	2,1	2,0
Wcale	96,1	93,5	94,8	92,1	89,4	90,8	94,2	91,5	92,9

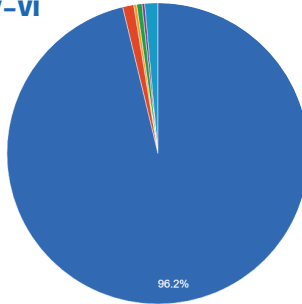
Spośród ogółu badanych 7,1% spotkało się z kimś, kto w ostatnim roku zażywał dopalacze. Częściej byli to chłopcy (8,5%) niż dziewczęta (5,8%), zarówno wśród młodszych (dziewczęta – 3,9%, chłopcy – 6,5%), jak i starszych uczniów (dziewczęta – 7,9%,

chłopcy – 10,6%). Przedstawione statystyki nie pozostawiają wątpliwości, że dopalacze nie zostały całkowicie wyeliminowane z otoczenia uczniów szkół podstawowych, a wraz z wiekiem uczniów problem narasta.

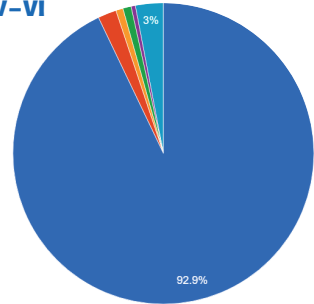
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

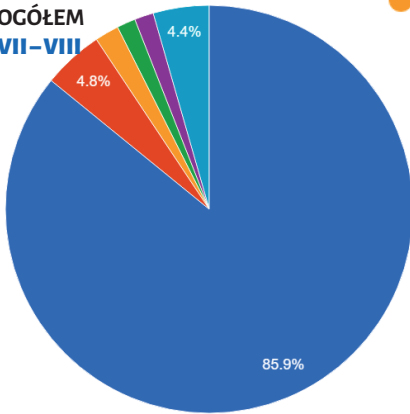

**CHŁOPCY
V-VI**

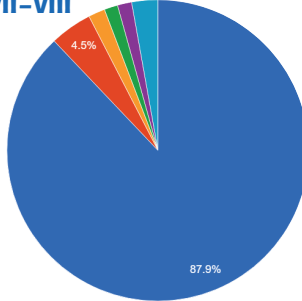

- Wcale
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Kilka razy w miesiącu
- Mniej więcej raz na tydzień
- Kilka razy w tygodniu
- Codziennie

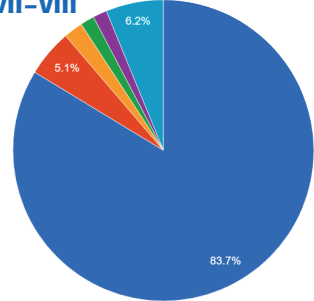
**OGÓŁEM
VII-VIII**

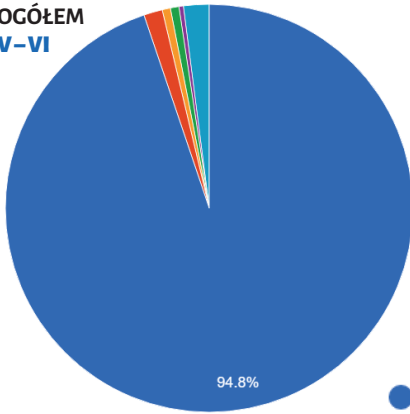
**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

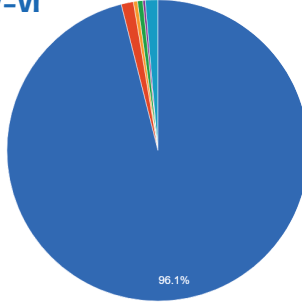
**CHŁOPCY
VII-VIII**

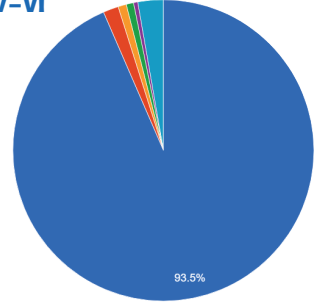
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

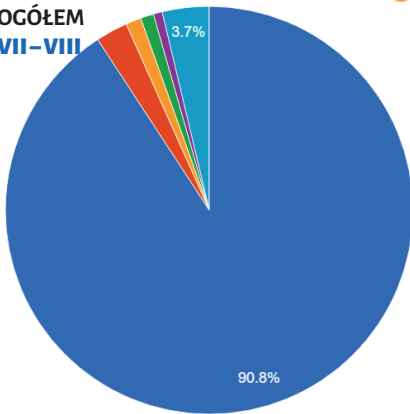

**CHŁOPCY
V-VI**

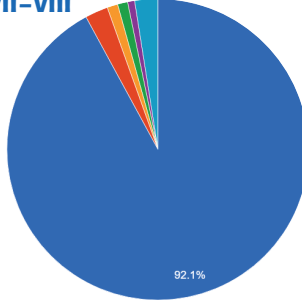

- Wcale
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Kilka razy w miesiącu
- Mniej więcej raz na tydzień
- Kilka razy w tygodniu
- Codziennie

**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

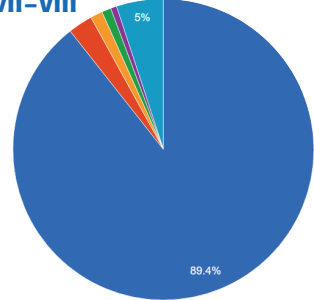

TABELA 38. Piwo

Czy w ciągu 12 miesięcy widziałeś(aś) kogoś ze swoich rówieśników, kto pił piwo:	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	2,8	4,8	3,7	5,7	8,6	7,1	4,1	6,6	5,3
Kilka razy w tygodniu	3,0	3,5	3,2	6,3	5,5	5,9	4,6	4,4	4,5
Mniej więcej raz na tydzień	2,6	3,4	3,0	6,0	5,3	5,6	4,2	4,3	4,3
Kilka razy w miesiącu	4,3	5,2	4,7	10,4	7,8	9,1	7,2	6,4	6,8
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	9,7	10,1	9,9	16,6	14,9	15,8	13,0	12,3	12,7
Wcale	77,6	73,1	75,4	55,0	58,0	56,5	66,8	66,0	66,4

Można powiedzieć, że piwo dla co trzeciego ucznia nie stanowi żadnego problemu. Spośród uczniów szkół podstawowych co trzeci w ciągu ostatniego roku przebywał w obecności rówieśnika spożywającego ten trunek (33,6%). W skali ogólnopolskiej różnica pomiędzy dziewczętami (33,2%) a chłopcami (34,0%) jest niewielka. Jednak istotna różnica występuje pomiędzy uczniami ze względu

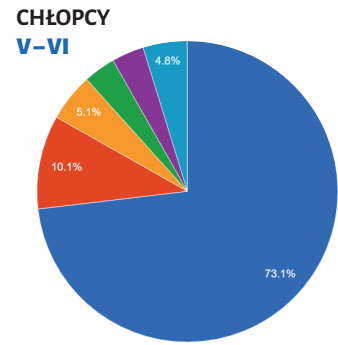
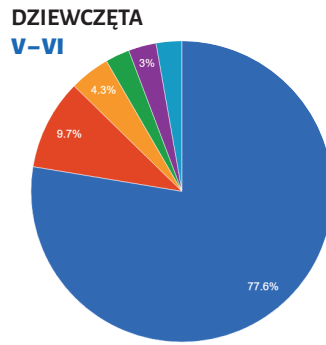
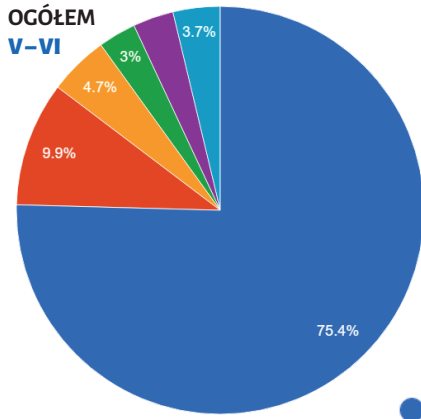
na poziom klasy. Spośród uczniów młodszych co czwarty (24,6%) w ciągu ostatniego roku przebywał w obecności pijących piwo rówieśników. Do tej grupy częściej zaliczali się chłopcy (26,9%) niż dziewczęta (22,4%). Z kolei doświadczenia z pijącymi piwo rówieśnikami ma trzech na siedmiu spośród starszych uczniów (43,7%). Niewiele jednak częściej chłopcy (42,0%) niż dziewczęta (45,%).

TABELA 39. Wino

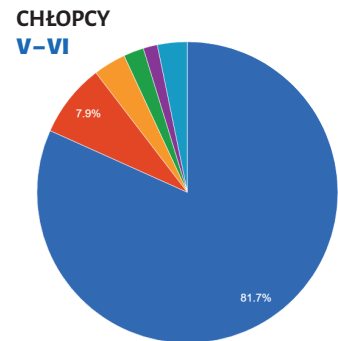
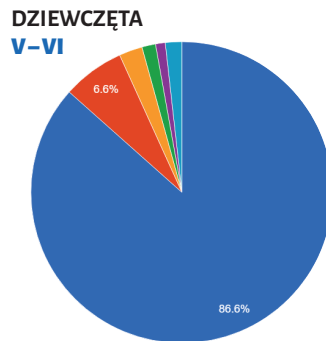
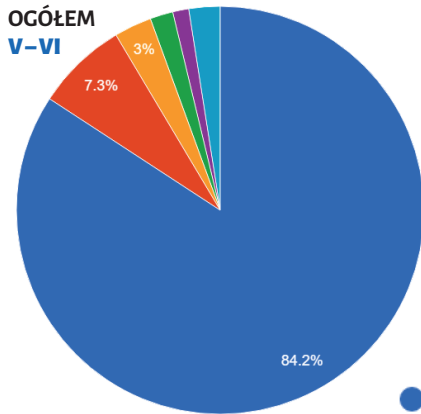
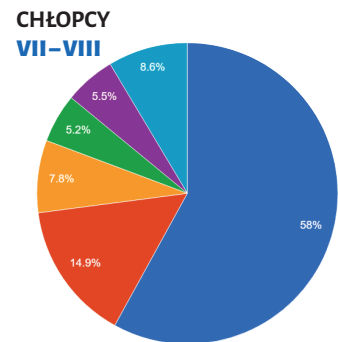
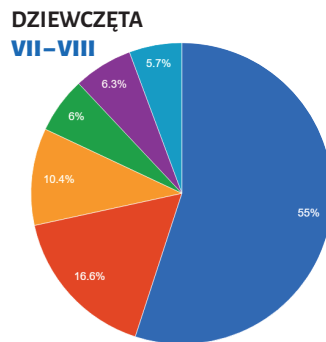
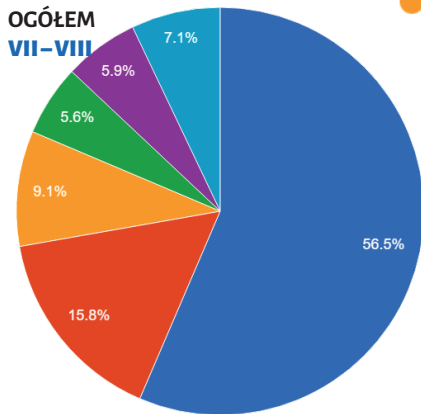
Czy w ciągu 12 miesięcy widziałeś(aś) kogoś ze swoich rówieśników, kto pił wino:	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	1,8	3,2	2,5	4,0	6,8	5,3	2,8	4,9	3,8
Kilka razy w tygodniu	1,0	1,5	1,3	2,5	2,4	2,4	1,7	1,9	1,8
Mniej więcej raz na tydzień	1,5	2,2	1,8	3,3	2,6	2,9	2,3	2,4	2,4
Kilka razy w miesiącu	2,5	3,5	3,0	5,1	4,2	4,7	3,7	3,8	3,8
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	6,6	7,9	7,3	10,2	8,6	9,4	8,4	8,2	8,3
Wcale	86,6	81,7	84,2	74,9	75,4	75,1	81,0	78,8	79,9

Wino jest mniej popularnym wśród młodzieży trunkiem niż piwo. Z jego spożyciem przez rówieśników spotkał się co piąty uczeń (20,1%). Grupa wiekowa w sposób istotny różnicuje odpowiedzi respondentów. W grupie młodszej z pijącymi rówieśnikami spotkało się 15,8% uczniów, a w grupie starszej 24,9%. Jakkolwiek w grupie uczniów starszych płeć nie odgrywa większego znaczenia, to zmienia się to wśród uczniów młodszych. W tej grupie z pijącymi wino rówieśnikami spotkało się zaledwie 13,4% dziewcząt i aż 18,3% chłopców.

Można powiedzieć, że piwo dla co trzeciego ucznia nie stanowi żadnego problemu. Spośród uczniów szkół podstawowych co trzeci w ciągu ostatniego roku przebywał w obecności rówieśnika spożywającego ten trunek (33,6%).

- Wcale
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Kilka razy w miesiącu
- Mniej więcej raz na tydzień
- Kilka razy w tygodniu
- Codziennie

- Wcale
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Kilka razy w miesiącu
- Mniej więcej raz na tydzień
- Kilka razy w tygodniu
- Codziennie

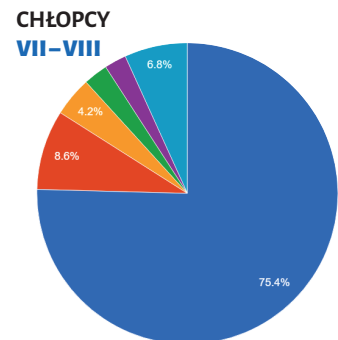
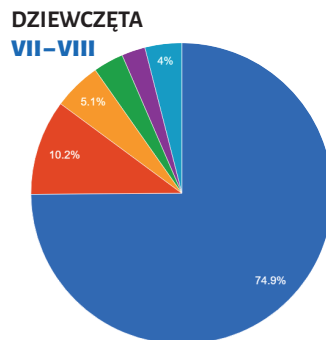
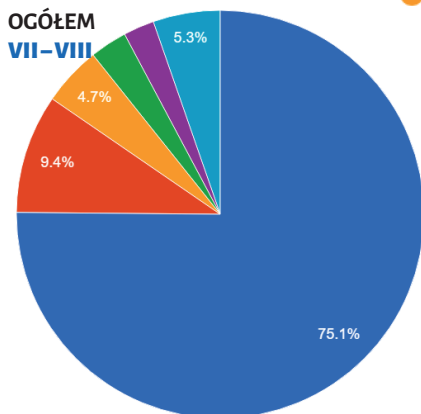

TABELA 40. Wódka

Czy w ciągu 12 miesięcy widziałeś(aś) kogoś ze swoich rówieśników, kto pił wódkę:	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	1,9	3,7	2,8	4,7	7,8	6,2	3,3	5,6	4,4
Kilka razy w tygodniu	1,0	1,2	1,1	3,9	3,4	3,7	2,4	2,3	2,3
Mniej więcej raz na tydzień	1,3	1,8	1,5	4,2	3,7	4,0	2,7	2,7	2,7
Kilka razy w miesiącu	2,1	3,2	2,6	6,9	5,5	6,2	4,4	4,3	4,3
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	5,8	7,6	6,7	12,5	11,8	12,2	9,0	9,6	9,3
Wcale	87,9	82,5	85,2	67,8	67,8	67,8	78,3	75,6	77,0

Wódka jako alkohol uznawany za najmocniejszy jest spożywana przez kogoś z grupy rówieśniczej w obecności prawie co czwartego ucznia (23,0%), częściej w obecności chłopców (24,4%) niż dziewcząt (21,7%), chociaż różnica jest niewielka. W grupie uczniów starszych z piciem wódki spotkał się co trzeci chłopiec

(32,2%) i tyle samo dziewcząt (32,2%). Uczniowie młodszy znacznie rzadziej przebywają w obecności kolegów lub koleżanek spożywających wódkę, niż respondenci ze starszej grupy (14,8%). Duże różnice występują także pomiędzy dziewczętami (12,1%) a chłopcami (17,5%).

TABELA 41. Szampan

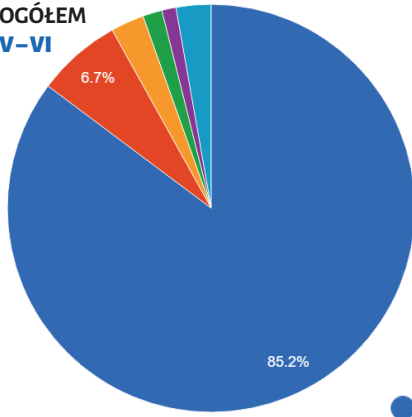
Czy w ciągu 12 miesięcy widziałeś(aś) kogoś ze swoich rówieśników, kto pił szampana ¹ :	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	1,8	3,6	2,7	4,0	6,7	5,3	2,9	5,1	3,9
Kilka razy w tygodniu	1,1	1,5	1,3	2,3	2,4	2,4	1,7	1,9	1,8
Mniej więcej raz na tydzień	1,2	2,2	1,7	2,8	2,6	2,7	2,0	2,4	2,2
Kilka razy w miesiącu	3,0	4,1	3,5	5,3	4,5	4,9	4,1	4,3	4,2
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	11,2	13,9	12,5	15,8	15,4	15,6	13,4	14,6	14,0
Wcale	81,7	74,8	78,3	69,7	68,4	69,1	76,0	71,8	73,9

Szampan jest napojem alkoholowym, który zaraz po piwie jest następny pod względem popularności spożycia wśród uczniów szkół podstawowych. Z jego piciem spotyka się więcej niż co czwarty uczeń (26,1%). Częściej są to chłopcy (28,2%) niż dziewczęta (24,0%). Podobnie jak alkohole poprzednie, szampan jest bardziej popularny w grupie uczniów starszych (klasy V-VI – 21,7%; klasy VII-VIII – 30,9%), chociaż płęć nie odgrywa większego znaczenia. Natomiast wśród młodszych uczniów z tym alkoholem spotkało się 18,3% dziewcząt i 25,2% chłopców.

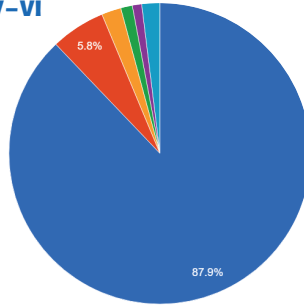
Z piciem szampana spotyka się więcej niż co czwarty uczeń (26,1%).

¹ Nazwa „szampan” jest użyta tutaj i w całym raporcie jako „wina musujące” lub „wina słodkie gazowane”. Chodzi o wyroby, które za niską cenę są sprzedawane w Polsce, a ich potoczna nazwa brzmi „szampan”. Nie chodzi tutaj o wina z prowincji Champagne we Francji. Rozumienie przez respondentów nazwy „szampan”, jako wina musującego, zostało potwierdzone w badaniach pilotażowych zrealizowanych w czerwcu 2018 r. na próbie 120 respondentów, a także podczas badań realizowanych przez Stowarzyszenie Producentów i Dziennikarzy Radiowych, wśród uczniów szkół podstawowych i gimnazjów, w latach 2014 i 2015 pt. „Młodzi i substancje psychoaktywne”. Twórcy raportu mają na uwadze fakt, że szampan jest zastrzeżoną nazwą wina musującego wytwarzanego metodami tradycyjnymi w prowincji Champagne we Francji, jednak chodzi tutaj o potoczną nazwę win musujących.

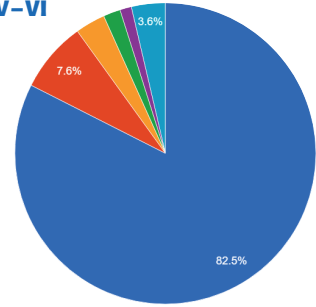
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

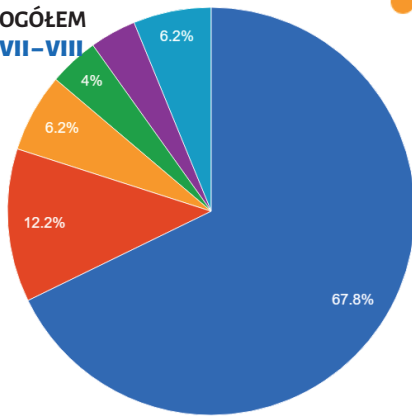

**CHŁOPCY
V-VI**

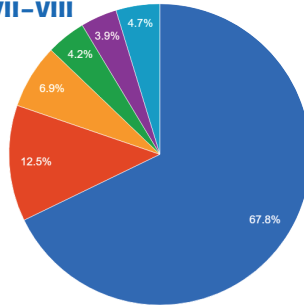

- Wcale
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Mniej więcej raz na tydzień
- Kilka razy w tygodniu
- Kilka razy w miesiącu
- Codziennie

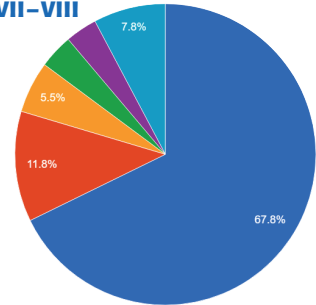
**OGÓŁEM
VII-VIII**

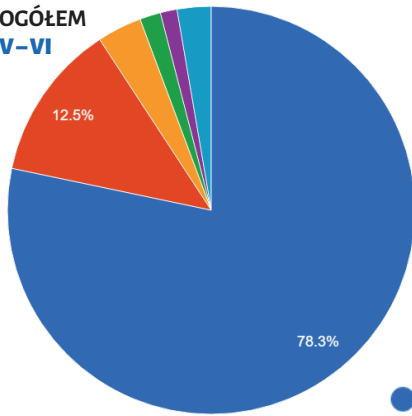
**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

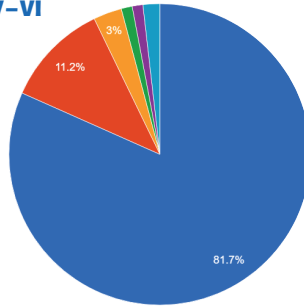
**CHŁOPCY
VII-VIII**

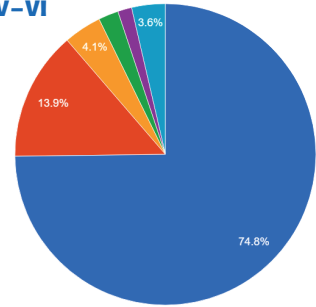
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

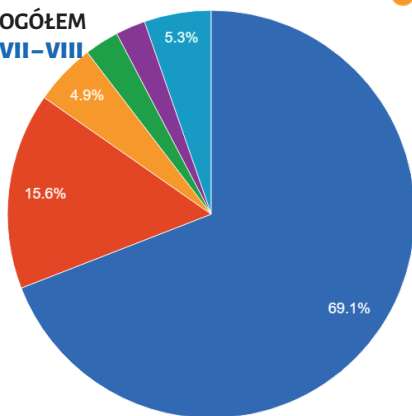

**CHŁOPCY
V-VI**

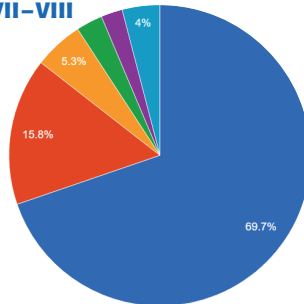

- Wcale
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Mniej więcej raz na tydzień
- Kilka razy w tygodniu
- Kilka razy w miesiącu
- Codziennie

**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

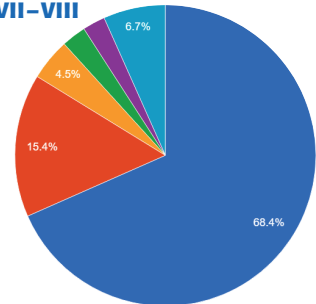

TABELA 42. Drink

Czy w ciągu 12 miesięcy widziałeś(aś) kogoś ze swoich rówieśników, kto pił drinka:	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	1,8	3,6	2,7	4,1	7,1	5,5	2,9	5,2	4,0
Kilka razy w tygodniu	1,0	1,4	1,2	2,6	2,5	2,6	1,8	1,9	1,8
Mniej więcej raz na tydzień	1,3	2,2	1,7	3,0	2,8	2,9	2,1	2,4	2,3
Kilka razy w miesiącu	2,6	3,5	3,0	4,6	4,2	4,4	3,5	3,8	3,7
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	6,4	7,8	7,1	9,3	8,9	9,1	7,8	8,3	8,1
Wcale	87,0	81,6	84,3	76,4	74,6	75,5	81,9	78,3	80,1

Co dwudziesty uczeń szkoły podstawowej spotkał się w ciągu ostatniego roku z sytuacją, w której jego rówieśnik pił drinka (19,9%). Niewiele częściej w takiej sytuacji znaleźli się chłopcy (21,7%) niż dziewczęta (18,1%), jednak znacznie częściej zdarzało się to wśród uczniów klas starszych (klasy V-VI – 15,7%; klasy VII-VIII – 24,5%). Podobnie znacznie częściej w takiej sytuacji znaleźli się chłopcy z klas młodszych (18,4%) niż dziewczęta (13,0%).

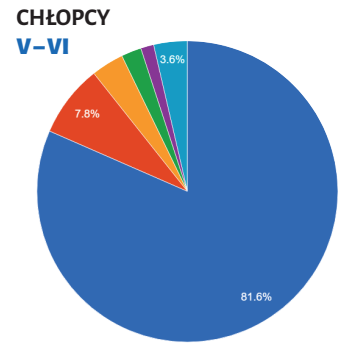
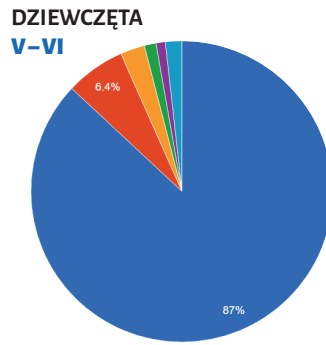
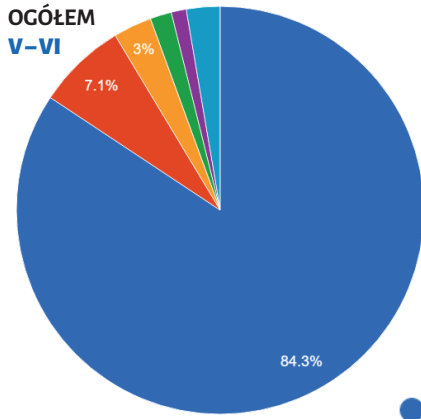
Kolejna seria pytań odnosi się do spożywania różnych używek przez badanych. W kwestionariuszu ankiety postawiono pytanie o to, czy on/a sam/sama w ciągu ostatnich 12 miesięcy sami doświadczyli zapalenia papierosa, marihuany, zażycia dopalaczy, wypicia piwa, wina, wódki, szampana lub drinka. Dane empiryczne odnoszące się do palenia papierosów przedstawia poniższa tabela.

TABELA 43. Papierosy

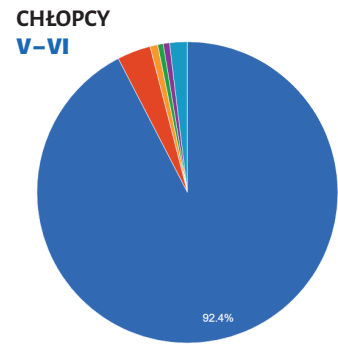
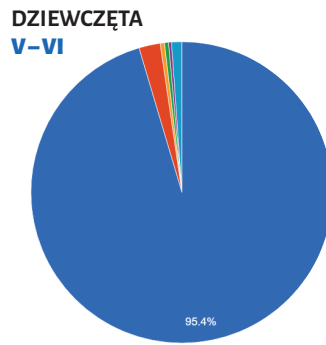
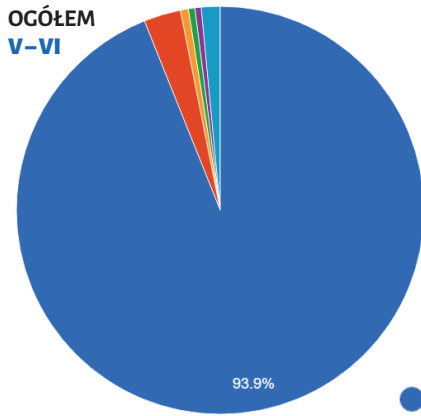
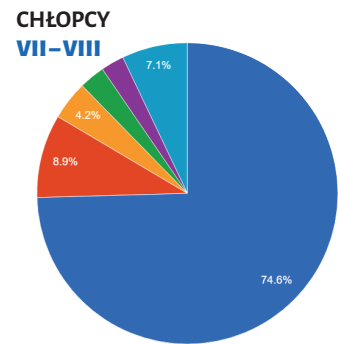
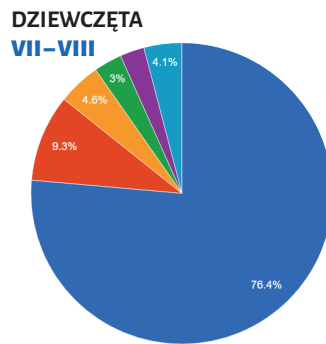
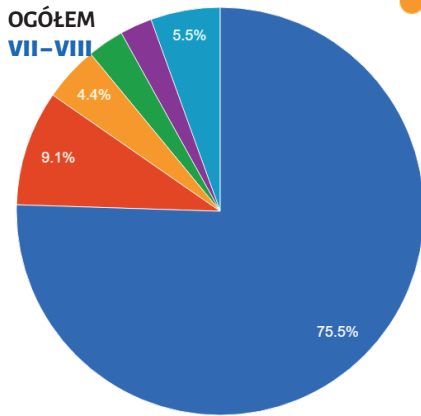
Czy Ty sam(a) w ciągu 12 miesięcy paliłeś(aś) papierosa:	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	1,1	1,9	1,5	3,7	5,8	4,7	2,3	3,7	3,0
Kilka razy w tygodniu	0,3	0,7	0,5	2,7	2,4	2,5	1,4	1,5	1,4
Mniej więcej raz na tydzień	0,4	0,6	0,5	1,7	1,7	1,7	1,1	1,1	1,1
Kilka razy w miesiącu	0,5	0,8	0,6	2,6	2,6	2,6	1,5	1,6	1,6
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	2,3	3,6	2,9	8,6	8,4	8,5	5,3	5,9	5,6
Wcale	95,4	92,4	93,9	80,7	79,2	80,0	88,4	86,2	87,3

Palenie papierosów w ciągu ostatniego roku ma za sobą co ósmy uczeń szkoły podstawowej (12,7%). W skali ogólnej różnica pomiędzy chłopcami a dziewczętami jest bardzo niewielka (chłopcy – 13,8%; dziewczęta – 11,6%). Nie oznacza to, że taki odsetek osób ma za sobą w ogóle sięgnięcie po papierosa. Dane przedstawiają zapalenie papierosa w ciągu ostatniego roku przed badaniem. Próby sięgania po papierosa w ciągu ostatniego roku ma za sobą co najmniej szesnasty uczeń klas V-VI (6,1%) i co piąty uczeń klas VII-VIII (20,0%). Warto podkreślić, że równie często sięgają po papierosa zarówno starsi chłopcy, jak i starsze dziewczęta.

Palenie papierosów w ciągu ostatniego roku ma za sobą co ósmy uczeń szkoły podstawowej (12,7%). W skali ogólnej różnica pomiędzy chłopcami a dziewczętami jest bardzo niewielka (chłopcy – 13,8%; dziewczęta – 11,6%).

- Wcale
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Kilka razy w miesiącu
- Mniej więcej raz na tydzień
- Kilka razy w tygodniu
- Codziennie

- Wcale
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Kilka razy w miesiącu
- Mniej więcej raz na tydzień
- Kilka razy w tygodniu
- Codziennie

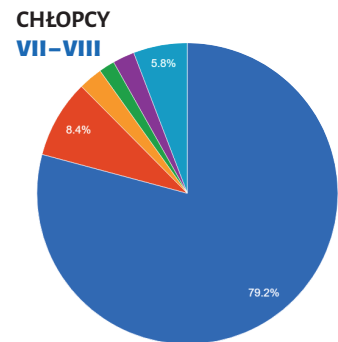
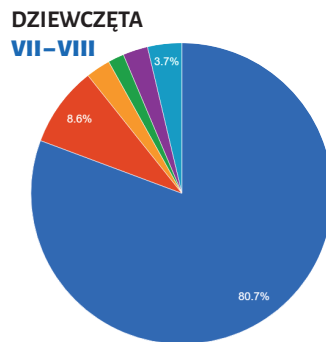
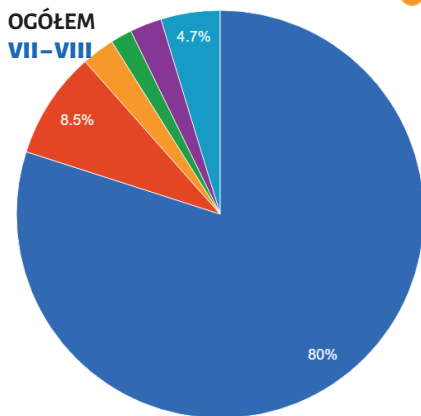

TABELA 44. Marihuana

Czy Ty sam(a) w ciągu 12 miesięcy paliłeś(aś) marihuanę:	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	0,9	1,6	1,2	1,6	3,7	2,6	1,3	2,6	1,9
Kilka razy w tygodniu	0,1	0,2	0,1	0,3	0,6	0,4	0,2	0,4	0,3
Mniej więcej raz na tydzień	0,2	0,3	0,2	0,5	0,8	0,6	0,3	0,5	0,4
Kilka razy w miesiącu	0,1	0,3	0,2	0,4	0,9	0,6	0,3	0,6	0,4
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	0,5	1,0	0,7	1,8	2,7	2,2	1,1	1,8	1,4
Wcale	98,2	96,7	97,5	95,4	91,4	93,5	96,9	94,2	95,6

Do zapalenia marihuany przynajmniej raz na tydzień przyznało się 2,6% ogółu ankietowanych – częściej chłopcy (3,4%) niż dziewczęta (1,8%). Częściej też do zapalenia marihuany w ciągu ostatniego roku przyznają się uczniowie starsi (6,5%) niż młodszy

(2,5%). Zarówno w grupie młodszej jak i starszej rzadziej po marihuanę sięgają dziewczęta niż chłopcy. Skala zjawiska mogłaby się wydawać znikoma, jednak budzi zaniepokojenie to, że wraz z wiekiem przybywa uczniów gotowych zapalić marihuanę.

TABELA 45. Dopalacze

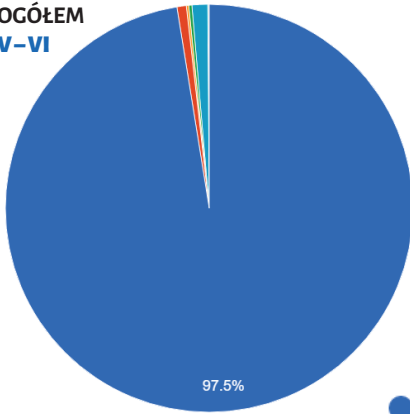
Czy Ty sam(a) w ciągu 12 miesięcy spożywałeś(aś) dopalacze:	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	0,9	1,6	1,2	1,5	3,1	2,3	1,2	2,3	1,7
Kilka razy w tygodniu	0,0	0,1	0,1	0,1	0,3	0,2	0,1	0,2	0,1
Mniej więcej raz na tydzień	0,2	0,3	0,3	0,4	0,5	0,4	0,3	0,4	0,3
Kilka razy w miesiącu	0,1	0,4	0,3	0,3	0,6	0,4	0,2	0,5	0,3
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	0,5	0,7	0,6	0,7	1,1	0,9	0,6	0,9	0,7
Wcale	98,3	96,9	97,6	97,0	94,5	95,8	97,7	95,8	96,7

Po dopalacze jako jeden z najbardziej niebezpiecznych środków odurzających – wywołujących nieodwracalne zmiany w organizmie, niekiedy zakończone zgonem – w ciągu ostatniego roku sięgnęło 3,3% uczniów. Według Państwowej Inspekcji Sanitarnej w 2017 roku na przeprowadzone 562 kontrole zabezpieczono 36 786 produktów opakowań. W tym samym roku średnia krajowa podejrzeń zatruc dopalaczami wynosiła 11 przypadków na 100 tysięcy ludności. Najwięcej w województwie łódzkim (38,54), śląskim (27,72), kujawsko-pomorskim (10,89), podobnie jak w wielkopolskim (10,76). Najmniej w podkarpackim (0,93) i opolskim (1,21) (*Dane statystyczne: Wykaz środków zastępczych, nowych substancji psychoaktywnych i innych substancji. GIS n.d.*).

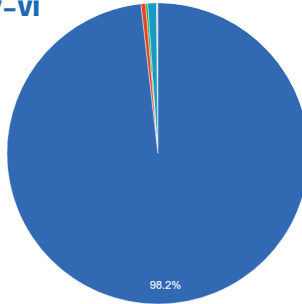
Wyraźnie widać, że skala zjawiska zatruc dopalaczami jest mocno zróżnicowana w zależności od województwa i związanego z nim rozwoju gospodarczego, PKB, a także zagęszczenia ludności,

urbanizacji i industrializacji. Może to też wynikać z innych uwarunkowań środowiskowych ludzi zamieszkujących poszczególne województwa. Jednak ze względu na takie zmienne niezależne, jak *pleć i poziom klasy* można doszukać się pewnych różnic. Spośród uczniów młodszych tylko w ciągu ostatniego roku po dopalacze sięgnęło 2,6% uczniów (1,6% bierze dopalacze raz na tydzień). Różnica pomiędzy dziewczętami a chłopcami jest niewielka dla tak małych wskaźników. Zjawisko zażywania dopalaczy wśród uczniów starszych jest jednak nieco większe, gdyż po tę truciznę tylko w ciągu 12 miesięcy przed badaniem sięgnęło 4,2% uczniów (2,9% co najmniej raz na tydzień). Podobnie jak w przypadku marihuany można zauważyć tendencję do zwiększania się, wraz z wiekiem, wskaźnika korzystających z dopalaczy młodych ludzi. Należy przy tym pamiętać, że każde zażycie tego środka psychoaktywnego może zakończyć się tragicznie.

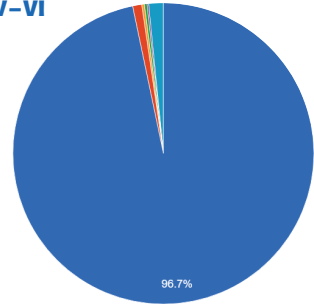
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

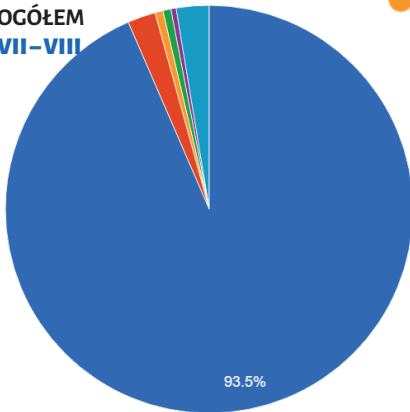

**CHŁOPCY
V-VI**

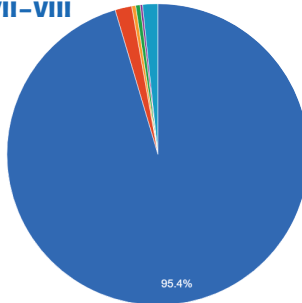

- Wcale
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Kilka razy w miesiącu
- Mniej więcej raz na tydzień
- Kilka razy w tygodniu
- Codziennie

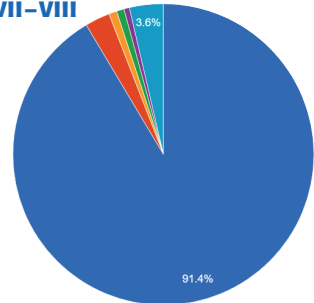
**OGÓŁEM
VII-VIII**

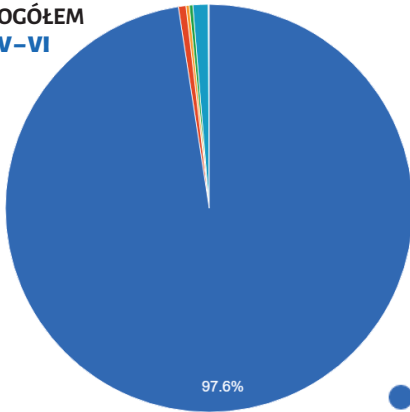
**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

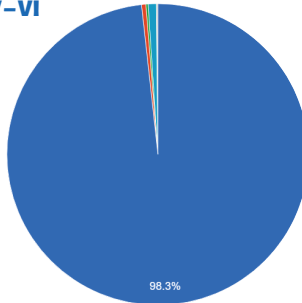
**CHŁOPCY
VII-VIII**

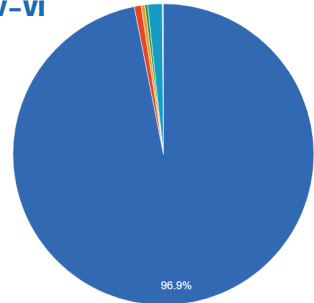
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

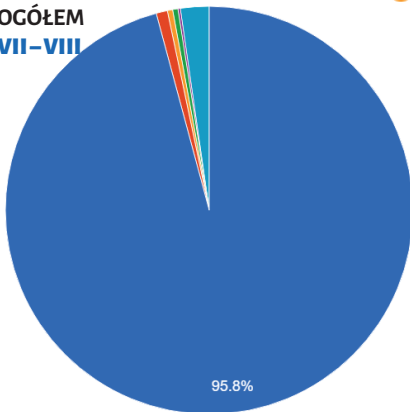

**CHŁOPCY
V-VI**

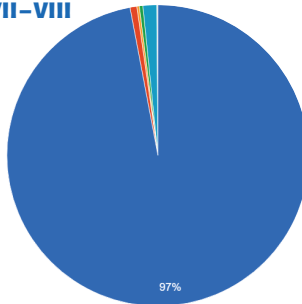

- Wcale
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Kilka razy w miesiącu
- Mniej więcej raz na tydzień
- Kilka razy w tygodniu
- Codziennie

**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

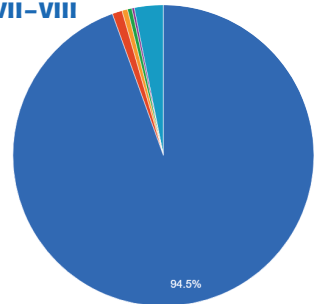

TABELA 46. Piwo

Czy Ty sam(a) w ciągu 12 miesięcy pi- teś(aś) piwo:	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogó- łem	dz	ch	ogó- łem	dz	ch	ogó- łem
Codziennie	0,9	1,6	1,3	2,0	4,1	3,0	1,4	2,8	2,1
Kilka razy w tygodniu	0,2	0,4	0,3	1,4	1,6	1,5	0,8	1,0	0,9
Mniej więcej raz na tydzień	0,4	0,7	0,5	2,2	2,6	2,4	1,2	1,6	1,4
Kilka razy w miesiącu	0,7	1,0	0,8	3,9	4,2	4,1	2,2	2,5	2,4
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	3,6	6,1	4,8	13,6	13,2	13,4	8,4	9,4	8,9
Wcale	94,3	90,2	92,3	76,9	74,3	75,6	86,0	82,7	84,4

Po piwo w ciągu ostatniego roku sięgnęło 15,6% uczniów, częściej chłopcy (17,3%) niż dziewczęta (14,0%). Jeżeli chodzi o grupę wiekową, to piwo częściej piją uczniowie starsi (24,4%) niż młodsi (7,7%). Z kolei zmienna niezależna *pleć* bardziej różnicuje odpowiedzi uczniów młodszyc niż starszych. Można stwierdzić, że

wśród ankietowanych starszych zarówno dziewczęta (14,0%), jak i chłopcy (17,3%) równie często sięgają po piwo. Wśród uczniów młodszyc różnica pomiędzy dziewczętami i chłopcami jest nieco większa, odpowiednio (5,7% i 9,8%).

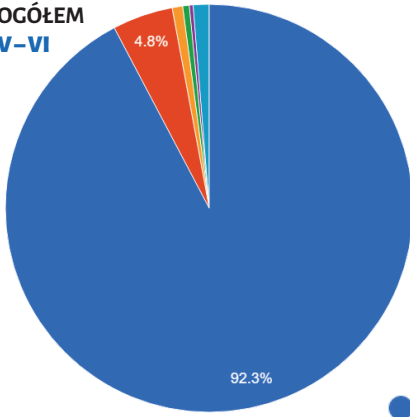
TABELA 47. Wino

Czy Ty sam(a) w ciągu 12 miesięcy pi- teś(aś) wino:	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogó- łem	dz	ch	ogó- łem	dz	ch	ogó- łem
Codziennie	0,9	1,5	1,2	1,7	3,6	2,6	1,3	2,5	1,9
Kilka razy w tygodniu	0,2	0,3	0,2	0,8	0,9	0,8	0,5	0,6	0,5
Mniej więcej raz na tydzień	0,3	0,5	0,4	1,3	1,2	1,3	0,8	0,8	0,8
<i>Kilka razy w miesiącu</i>	0,3	0,6	0,4	2,3	1,8	2,1	1,3	1,2	1,2
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	2,0	2,9	2,5	9,8	7,8	8,8	5,8	5,2	5,5
Wcale	96,3	94,2	95,3	84,0	84,7	84,4	90,5	89,7	90,1

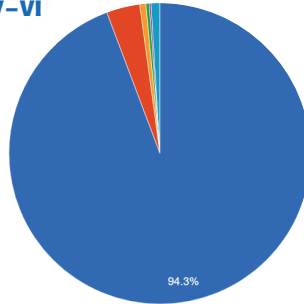
Wino nie należy do bardzo popularnych wśród młodzieży trunków. W ciągu ostatniego roku spożywało go 9,9% uczniów (dziewczęta – 9,5%; chłopcy – 10,3%). Jakkolwiek w obu grupach wiekowych *pleć* zdaje się nie odgrywać znaczącej roli w częstotliwości sięgania po wino, to poziom klasy już tak. Spośród uczniów młodszyc w ciągu ostatnich 12 miesięcy 4,7% piło wino, podczas gdy wśród uczniów starszych odsetek ten wyniósł 15,6%.

Wino nie należy do bardzo popularnych wśród młodzieży trunków. W ciągu ostatniego roku spożywało je 9,9% uczniów (dziewczęta – 9,5%; chłopcy – 10,3%).

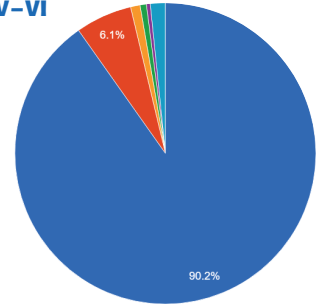
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

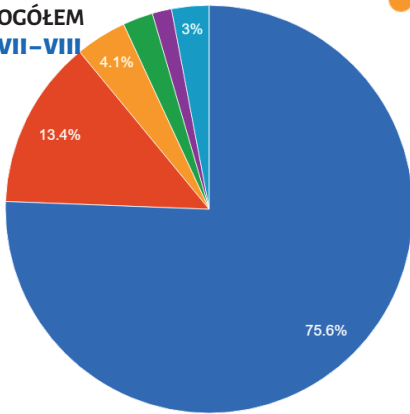

**CHŁOPCY
V-VI**

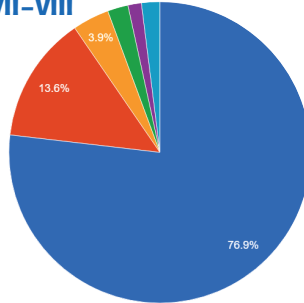

- Wcale
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Kilka razy w miesiącu
- Mniej więcej raz na tydzień
- Kilka razy w tygodniu
- Codziennie

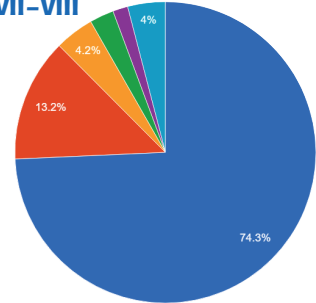
**OGÓŁEM
VII-VIII**

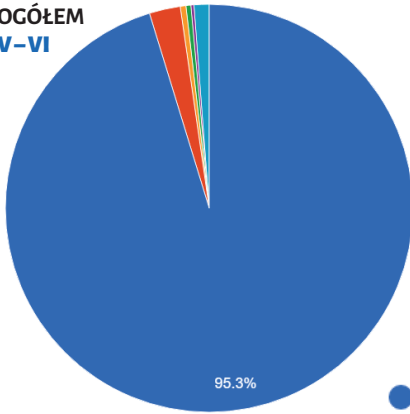
**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

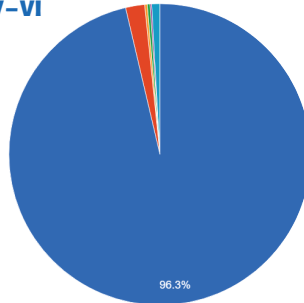
**CHŁOPCY
VII-VIII**

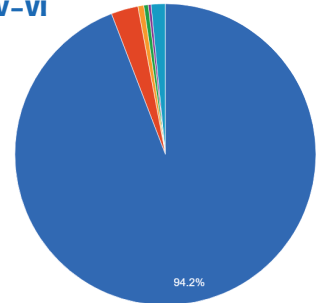
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

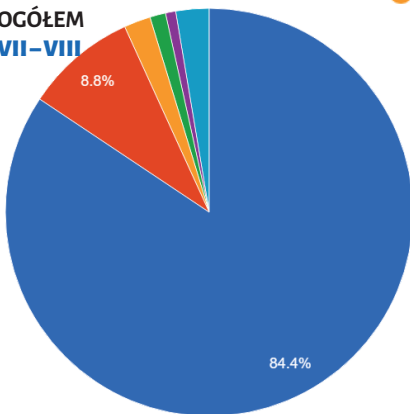

**CHŁOPCY
V-VI**

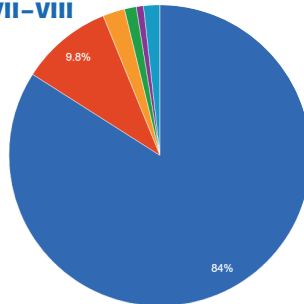

- Wcale
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Kilka razy w miesiącu
- Mniej więcej raz na tydzień
- Kilka razy w tygodniu
- Codziennie

**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

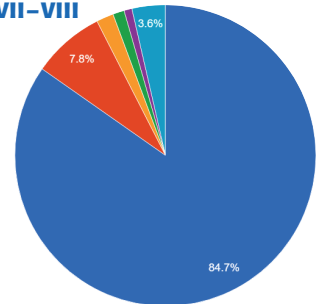

TABELA 48. Wódka

Czy Ty sam(a) w ciągu 12 miesięcy pi- łeś(aś) wódkę:	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogó- łem	dz	ch	ogó- łem	dz	ch	ogó- łem
Codziennie	1,0	1,7	1,3	2,0	4,0	3,0	1,4	2,8	2,1
Kilka razy w tygodniu	0,1	0,2	0,2	0,9	1,1	1,0	0,5	0,6	0,5
Mniej więcej raz na tydzień	0,3	0,4	0,3	1,5	1,7	1,6	0,9	1,0	0,9
Kilka razy w miesiącu	0,2	0,6	0,4	2,3	2,5	2,4	1,2	1,5	1,4
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	1,2	2,2	1,7	7,6	8,4	8,0	4,3	5,1	4,7
Wcale	97,2	94,9	96,1	85,7	82,2	84,0	91,7	88,9	90,4

Wódka, podobnie jak wino, nie jest tak bardzo popularnym alkoholem wśród młodzieży jak piwo, chociaż co dziesiąty uczeń szkoły podstawowej sięgnął po ten alkohol w ciągu ostatniego roku (9,6%). W skali ogólnej częściej po wódkę sięgają chłopcy (11,1%) niż dziewczęta (8,3%). Jakkolwiek w poszczególnych

grupach wiekowych płeć nie odgrywa dużego znaczenia, to wiek już tak. W grupie badanych młodszych po wódkę sięgnęło 3,9% uczniów (dziewczęta – 2,5%; chłopcy – 5,1%), podczas gdy w grupie uczniów starszych było już 16,0% uczniów (dziewczęta – 14,3%, chłopcy 17,8%).

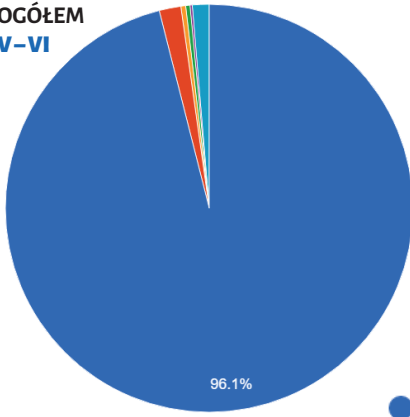
TABELA 49. Szampan

Czy Ty sam(a) w ciągu 12 miesięcy pi- łeś(aś) szampana:	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogó- łem	dz	ch	ogó- łem	dz	ch	ogó- łem
Codziennie	1,0	1,9	1,5	1,9	3,8	2,8	1,5	2,8	2,1
Kilka razy w tygodniu	0,2	0,5	0,4	0,8	1,0	0,9	0,5	0,7	0,6
Mniej więcej raz na tydzień	0,5	0,9	0,7	1,1	1,4	1,2	0,8	1,1	0,9
Kilka razy w miesiącu	1,1	2,0	1,5	2,5	2,5	2,5	1,7	2,2	2,0
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	7,1	11,2	9,1	16,1	15,2	15,7	11,4	13,1	12,2
Wcale	90,1	83,5	86,9	77,7	76,2	77,0	84,2	80,1	82,2

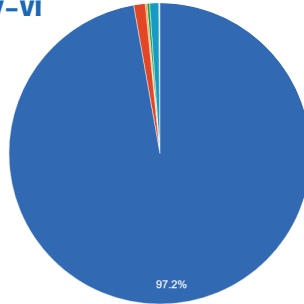
Szampan jest alkoholem najbardziej popularnym wśród młodych ludzi. W ciągu ostatniego roku przynajmniej raz spożyło go 17,8% uczniów (dziewczęta – 15,8%; chłopcy – 19,9%), a przynajmniej raz na miesiąc – 14,2%. Ten alkohol jest bardzo popularny w grupie uczniów młodszych (13,1%), częściej wśród chłopców (16,5%) niż dziewcząt (9,9%). Spośród badanych starszych prawie co czwarty sięgnął już po szampana (23,0%). Jakkolwiek wśród uczniów młodszych zachodzą różnice pomiędzy dziewczętami a chłopcami, to w grupie siódmo- i ósmoklasistów różnice te się zacierają.

Szampan jest alkoholem najbardziej popularnym wśród młodych ludzi. W ciągu ostatniego roku przynajmniej raz spożyło go 17,8% uczniów (dziewczęta – 15,8%; chłopcy – 19,9%), a przynajmniej raz na miesiąc – 14,2%.

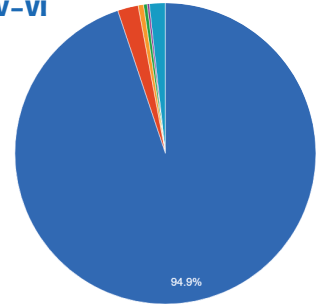
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

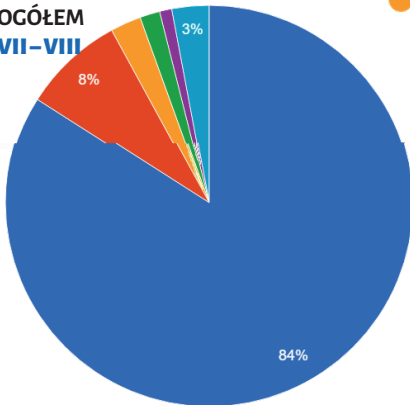

**CHŁOPCY
V-VI**

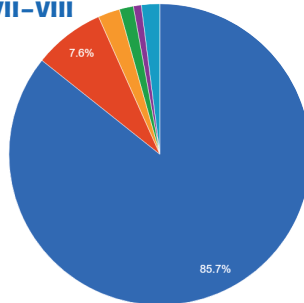

- Wcale
- Mniej więcej raz na tydzień
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Kilka razy w tygodniu
- Kilka razy w miesiącu
- Codziennie

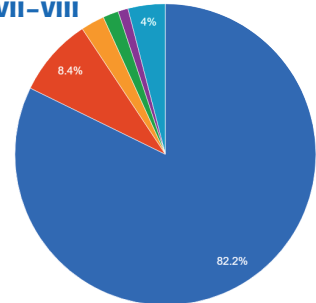
**OGÓŁEM
VII-VIII**

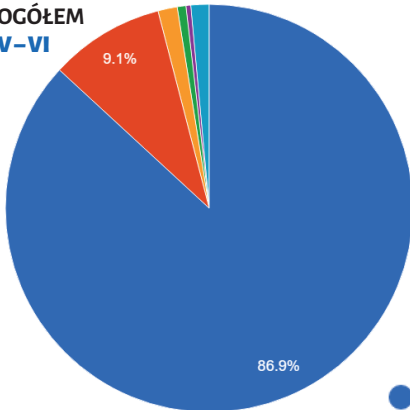
**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

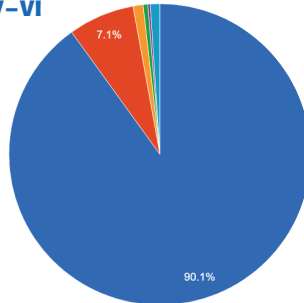
**CHŁOPCY
VII-VIII**

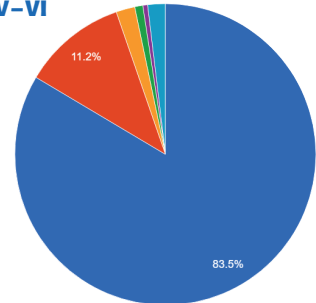
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

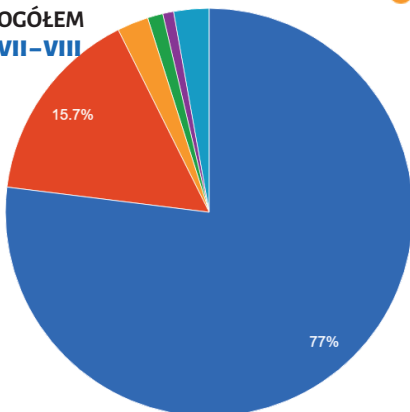

**CHŁOPCY
V-VI**

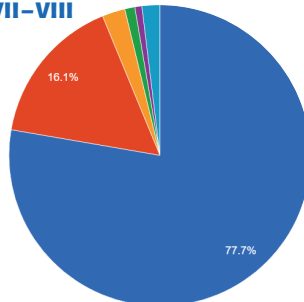

- Wcale
- Mniej więcej raz na tydzień
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Kilka razy w tygodniu
- Kilka razy w miesiącu
- Codziennie

**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

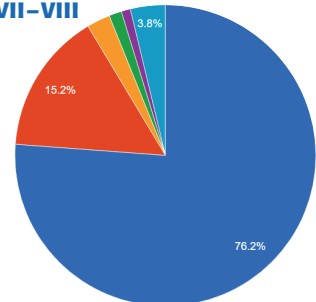

TABELA 50. Drink

Czy Ty sam(a) w ciągu 12 miesięcy piłeś(aś) drinka:	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	0,9	1,8	1,4	1,9	3,9	2,9	1,4	2,8	2,1
Kilka razy w tygodniu	0,1	0,4	0,2	0,7	0,9	0,8	0,4	0,6	0,5
Mniej więcej raz na tydzień	0,3	0,5	0,4	1,1	1,4	1,3	0,7	1,0	0,8
Kilka razy w miesiącu	0,3	0,7	0,5	2,0	2,0	2,0	1,1	1,3	1,2
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	1,9	3,2	2,5	7,2	6,9	7,1	4,4	5,0	4,7
Wcale	96,5	93,4	95,0	87,1	84,9	86,0	92,0	89,4	90,7

Drink, w przeciwieństwie do szampana, jest trunkiem najmniej popularnym wśród młodych ludzi. W ciągu roku sięgnęło po niego 9,3% uczniów (dziewczeta – 8,0%; chłopcy 10,6%). Pomimo małej popularności rośnie jego spożycie wraz z wiekiem ankietowanych. Spośród uczniów młodszych drinka wypił co dwudziesty uczeń (5,0%), podczas gdy wśród uczniów starszych co siódmy (14,0%). Zarówno w jednej, jak i drugiej grupie wiekowej częściej po drinka sięgają chłopcy (klasy V-VI – 6,6%; klasy VII-VIII – 15,1%) niż dziewczęta (klasy V-VI – 3,5%; klasy VII-VIII – 12,9%).

Podsumowując rozważania na temat palenia przez młodzież papierosów, zażywania różnych substancji odurzających, a także spożycia alkoholu, warto zastanowić się nad faktem dosyć wysokiego odsetka młodych ludzi, którym te wszystkie niebezpieczne substancje towarzyszą w ich życiu codziennym. Spośród badanych uczniów trzech na siedmiu ma kontakt z palącymi papierosy rówieśnikami, co trzeci spotyka się z kolegami i koleżankami,

którzy piją piwo, co czwarty ma kontakt z kimś, kto w ciągu ostatniego roku spróbował wódki i szampana, co piąty koleguje się z rówieśnikiem pijącym wino lub drinki. Ponadto na dziesięciu kolegów statystycznego ucznia znajdzie się jeden, który w ciągu roku spróbował dopalaczy, a w klasie liczącej 14 osób przynajmniej jeden spróbował dopalaczy.

Analizy porównawcze badań realizowanych w warszawskich gimnazjach potwierdzają, że picie alkoholu przez młodzież jest bezpośrednio związane z obserwowaniem negatywnych zachowań rodziców. Wpływ mają także ustalone przez rodziców zasady dotyczące picia alkoholu oraz przekonanie młodych ludzi o tym, czy rodzice akceptują lub nie picie przez nich alkoholu (Okulicz-Kozaryn, Borucka, & Raduj, 2014). Jest bardzo prawdopodobne, że podobny mechanizm funkcjonuje także w grupie rówieśniczej. Młodzież, która na co dzień spotyka się z eksperymentującymi rówieśnikami, sama będzie sięgać po używki i substancje niebezpieczne.

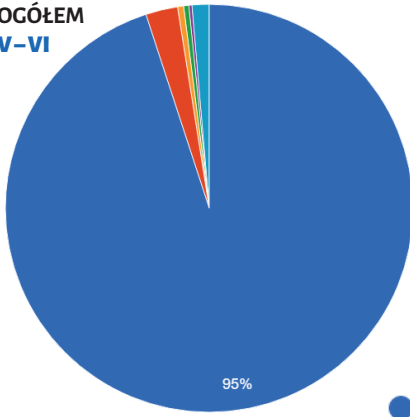
PRZEMOC I AGRESJA

Zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy są realizowane przez organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 163, z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2015 r. poz. 1286), chyba że przepisy niniejszej ustawy stanowią inaczej. Organy administracji rządowej, jak i jednostki samorządu terytorialnego, w ramach zadań własnych mają obowiązek opracowywania gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie, poradnictwa i interwencji poprzez działania edukacyjne, oraz

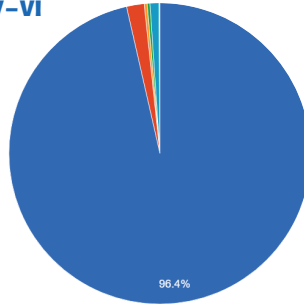
zapewnienie pomocy ofiarom przemocy w rodzinie. Niniejsze opracowanie nie ma na celu ukazania skali przemocy w rodzinie, gdyż problematyka ta jest bardzo złożona i uzależniona od różnych czynników społecznych, demograficznych, ekonomicznych i psychologicznych. Podjęcie tego zagadnienia znacznie wykraczałoby poza ramy niniejszego opracowania.

Celem raportu jest ukazanie skali zjawiska w sposób najbardziej ogólny i wychycenia niektórych wskaźników zasługujących na uwagę. Respondentom postawiono pytanie „Jak często jesteś świadkiem przemocy fizycznej (lub psychicznej) kierowanej do twoich koleżanek lub kolegów”.

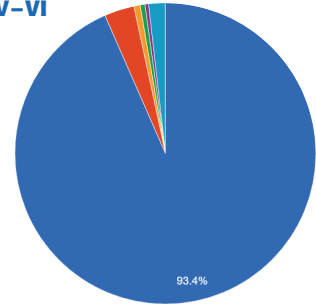
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

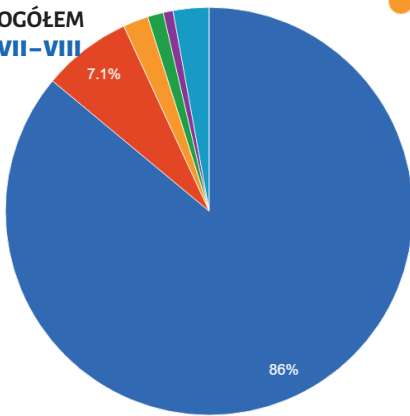

**CHŁOPCY
V-VI**

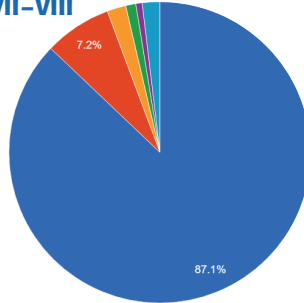

- Wcale
- Mniej więcej raz na tydzień
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Kilka razy w tygodniu
- Kilka razy w miesiącu
- Codziennie

**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

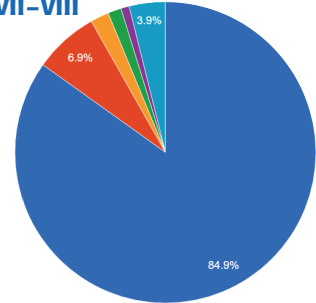

TABELA 51. Jak często jesteś świadkiem przemocy fizycznej kierowanej do twoich koleżanek lub kolegów?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	7,0	11,6	9,2	10,6	18,0	14,2	8,7	14,6	11,6
Kilka razy w tygodniu	11,4	15,0	13,2	10,4	13,0	11,7	10,9	14,0	12,5
Mniej więcej raz na tydzień	6,5	9,8	8,1	6,9	8,6	7,7	6,7	9,2	7,9
Kilka razy w miesiącu	7,5	9,9	8,7	8,4	8,7	8,5	7,9	9,3	8,6
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	19,9	19,8	19,9	21,6	19,1	20,4	20,7	19,5	20,1
Wcale	47,7	33,9	40,9	42,1	32,7	37,6	45,0	33,3	39,3

Na każdym piąciu badanych przynajmniej trzech raz w miesiącu lub rzadziej spotkało się z jakimś aktem agresji fizycznej skierowanej do jego kolegi lub koleżanki (60,7%). Co dziewiąty ankietowany z agresją fizyczną spotyka się na co dzień (11,6%), a co ósmy kilka razy w tygodniu (12,5%). Ważnym aspektem jest fakt, że wraz z poziomem klasy rośnie agresja fizyczna wobec

uczniów. Wskaźnik dostrzeganej agresji dla grupy uczniów młodszych wynosi 9,2%, dla grupy uczniów starszych 14,2%. Z aktami przemocy częściej spotykali się chłopcy (66,7%) niż dziewczęta (55,0%). Odnosi się to zarówno do grupy uczniów młodszych (dziewczęta – 7,0%, chłopcy – 11,6), jak i starszych (dziewczęta – 10,6%, chłopcy – 18,0%).

TABELA 52. Jak często jesteś świadkiem przemocy emocjonalnej/psychicznej kierowanej do twoich koleżanek lub kolegów?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	7,5	11,5	9,5	13,8	18,5	16,1	10,5	14,8	12,6
Kilka razy w tygodniu	10,3	13,0	11,7	12,3	12,9	12,6	11,3	12,9	12,1
Mniej więcej raz na tydzień	6,7	9,0	7,9	7,9	8,5	8,2	7,3	8,8	8,0
Kilka razy w miesiącu	8,3	9,8	9,0	10,9	9,7	10,3	9,5	9,8	9,6
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	20,3	18,2	19,2	22,1	17,8	20,0	21,1	18,0	19,6
Wcale	46,8	38,5	42,7	32,9	32,5	32,7	40,2	35,7	38,0

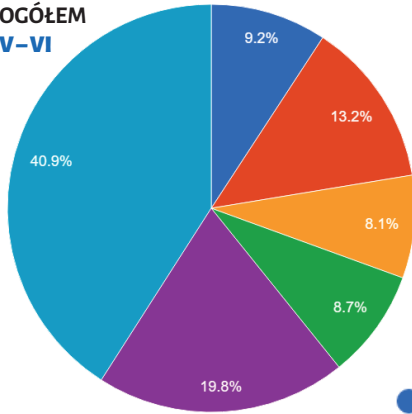
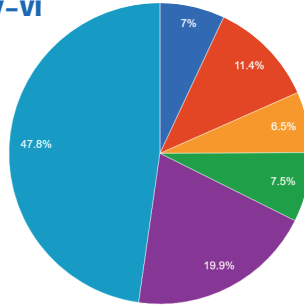
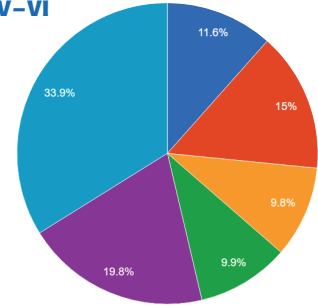
Agresja psychiczna lub emocjonalna towarzyszy młodym ludziom nie rzadziej niż fizyczna (62,0%). Jakkolwiek z agresją psychiczną, podobnie jak fizyczną, częściej spotykają się chłopcy (64,3%) niż dziewczęta (59,8%), to dziewczęta bardziej dostrzegają przemoc emocjonalną. Przemoc emocjonalna wśród uczniów starszych nie jest różnicowana ze względu na płeć,

w przeciwieństwie do uczniów młodszych, wśród których z tym typem przemocy spotkało się w ciągu ostatniego roku 53,2% dziewcząt i 61,5% chłopców. Podobnie jak w przypadku przemocy fizycznej, wraz z poziomem klasy rośnie odsetek respondentów dostrzegających agresywne zachowania swoich kolegów i koleżanek.

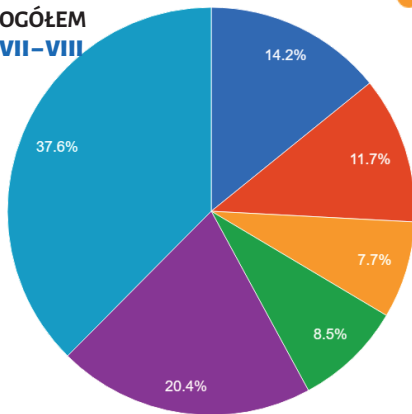
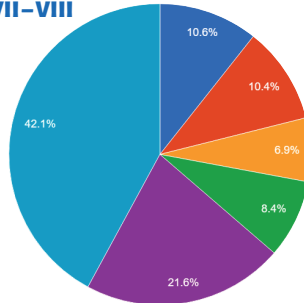
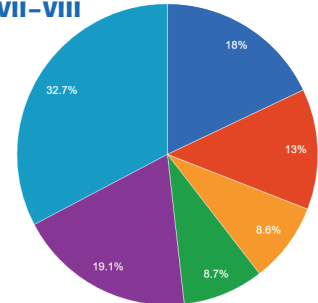
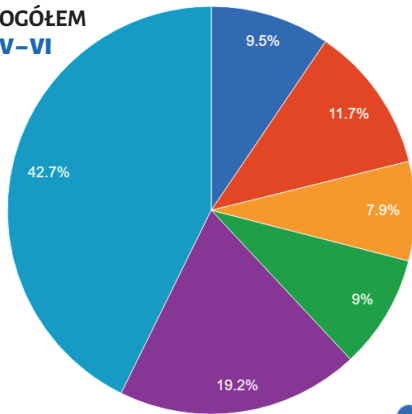
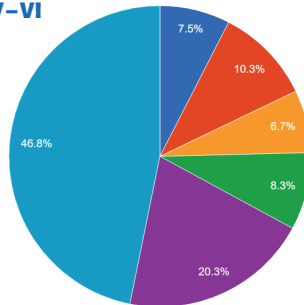
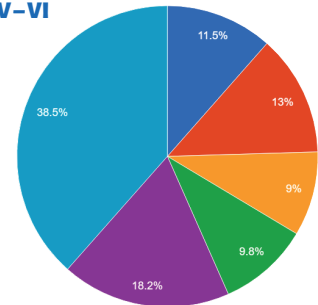
GRANIE W GRY, KORZYSTANIE Z INTERNETU, SMARTFONA

W obecnym świecie, przepełnionym rozwiązaniami informatycznymi, granie w gry komputerowe i gry wideo jest dosyć powszechne. Jakkolwiek gry komputerowe nadal są dostępne na płytach CD/DVD, to w coraz więcej gier można grać na stronach internetowych, konsolach czy w telefonach komórkowych i smart-

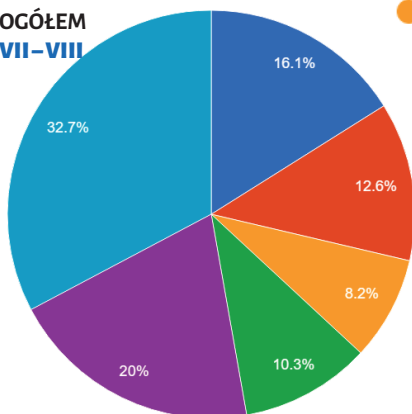
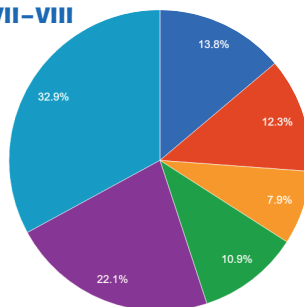
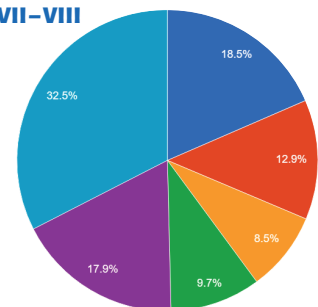
fonach. Dla wielu graczy jest to główne zajęcie i forma spędzania wolnego czasu. Granie w różnego rodzaju gry pociąga małe dzieci, które czasami nie potrafią jeszcze czytać i pisać. Gry te są najczęściej nieodpowiednie dla ich wieku. Może to prowadzić nie tylko do brutalizowania i seksualizowania rzeczywistości młodego

OGÓŁEM
V-VIDZIEWCZĘTA
V-VICHŁOPCY
V-VI

- Codziennie
- Kilka razy w miesiącu
- Kilka razy w tygodniu
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Mniej więcej raz na tydzień
- Wcale

OGÓŁEM
VII-VIIIDZIEWCZĘTA
VII-VIIICHŁOPCY
VII-VIIIOGÓŁEM
V-VIDZIEWCZĘTA
V-VICHŁOPCY
V-VI

- Codziennie
- Kilka razy w miesiącu
- Kilka razy w tygodniu
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Mniej więcej raz na tydzień
- Wcale

OGÓŁEM
VII-VIIIDZIEWCZĘTA
VII-VIIICHŁOPCY
VII-VIII

człowieka, ale też do desensytyzacji (odwrażliwienia na realną przemoc wobec innych ludzi) oraz do wycofywania się młodych

ludzi z rzeczywistego świata zabawy i relacji społecznych w stronę gier (Borkowska, 2016).

TABELA 53. Jak często grasz w grę na komputerze lub konsoli do gier?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	10,8	37,5	23,9	8,5	42,0	24,7	9,7	39,6	24,3
Kilka razy w tygodniu	22,0	37,4	29,6	13,7	32,8	22,9	18,1	35,2	26,4
Mniej więcej raz na tydzień	15,7	10,8	13,3	11,8	9,7	10,8	13,8	10,3	12,1
Kilka razy w miesiącu	13,6	5,3	9,6	11,7	5,0	8,5	12,7	5,2	9,0
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	19,9	4,6	12,4	21,2	4,7	13,2	20,5	4,6	12,8
Wcale	17,9	4,4	11,3	33,2	5,8	19,9	25,2	5,1	15,4

Spośród ogółu ankietowanych co czwarty (24,3%) codziennie gra w jakąś grę na komputerze lub konsoli do gier. Znacznie częściej grają chłopcy (39,6%) niż dziewczęta (9,7%). Ta różnica zauważalna jest w każdej grupie wiekowej. Spośród młodszych ankietowanych codziennie w grę komputerową gra 10,8% dziewcząt

i 37,5% chłopców, podczas gdy w grupie starszych uczniów jest to 9,7% dziewcząt i 39,6% chłopców. Z przedstawionych danych empirycznych wynika również, że wiek nie odgrywa tutaj większego znaczenia. W gry komputerowe grają zarówno młodszy, jak i starsi uczniowie szkół podstawowych.

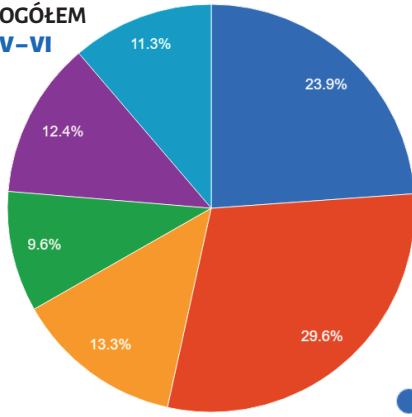
TABELA 54. Jak często grasz w grę na smartfonie lub tablecie?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	41,5	43,6	42,5	38,1	45,5	41,6	39,8	44,5	42,1
Kilka razy w tygodniu	29,2	29,9	29,5	21,0	24,5	22,7	25,3	27,4	26,3
Mniej więcej raz na tydzień	9,6	9,2	9,4	8,7	8,5	8,6	9,2	8,9	9,0
Kilka razy w miesiącu	6,4	4,9	5,7	6,9	5,1	6,1	6,7	5,0	5,9
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	6,0	4,4	5,2	9,7	5,1	7,5	7,8	4,7	6,3
Wcale	7,3	8,0	7,7	15,6	11,4	13,6	11,3	9,6	10,4

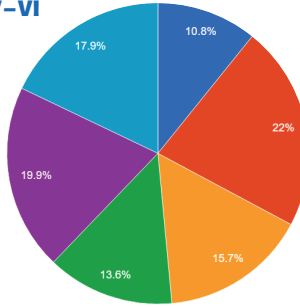
Z deklaracji ankietowanych wynika, że niemalże każdy grał w jakąś grę na smartfonie lub tablecie (89,6%) – jest to oczywiste w świecie, w którym prawie każdy uczeń jest wyposażony w smartfona lub tablet. Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, że trzech spośród siedmiu badanych używa smartfona lub tableta do codziennego grania (42,1%). Częściej czynią to chłopcy (44,5%) niż dziewczęta (39,8%), zarówno w skali ogólnej, jak i w poszczególnych grupach wiekowych. Jeżeli chodzi o różnice wyznaczone przez zmienną niezależną poziom klasy można powiedzieć, że w gry na smartfonie lub tablecie częściej grają uczniowie młodszy (42,5%) niż starsi (41,6%), chociaż różnica jest niewielka.

Z deklaracji ankietowanych wynika, że niemalże każdy grał w jakąś grę na smartfonie lub tablecie (89,6%) – jest to oczywiste w świecie, w którym prawie każdy uczeń jest wyposażony w smartfona lub tablet.

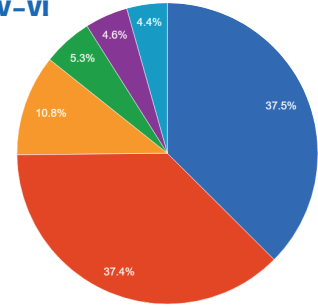
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

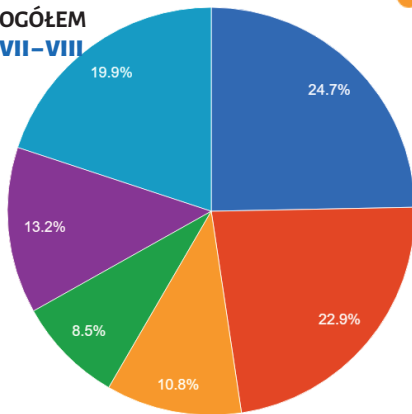

**CHŁOPCY
V-VI**

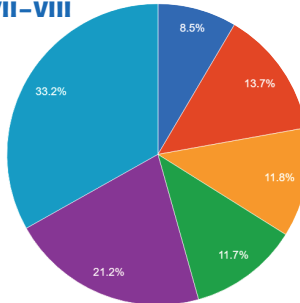

- Codziennie
- Kilka razy w tygodniu
- Mniej więcej raz na tydzień
- Kilka razy w miesiącu
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Wcale

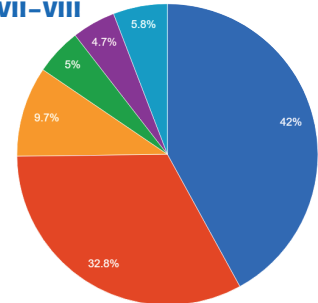
**OGÓŁEM
VII-VIII**

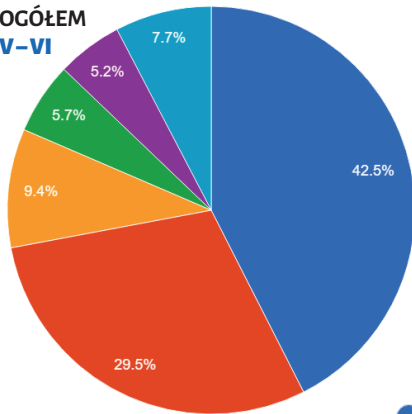
**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

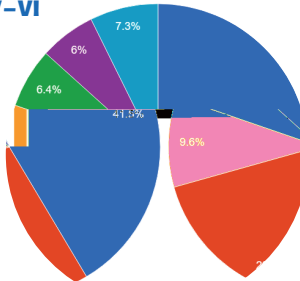
**CHŁOPCY
VII-VIII**

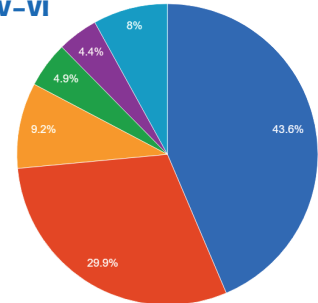
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

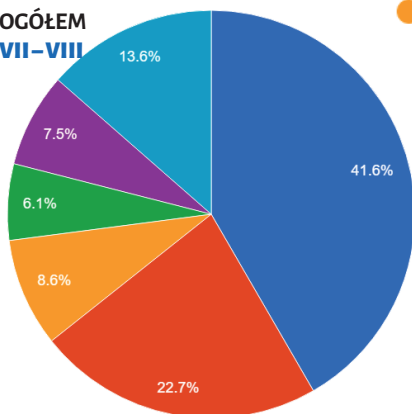

**CHŁOPCY
V-VI**

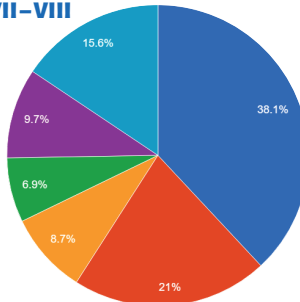

- Codziennie
- Kilka razy w tygodniu
- Mniej więcej raz na tydzień
- Kilka razy w miesiącu
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Wcale

**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

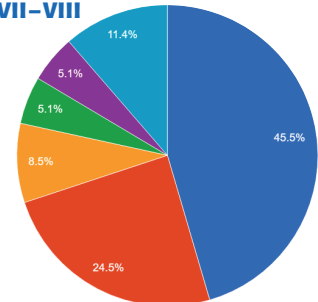

TABELA 55. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło ci się wziąć smartfona do szkoły?

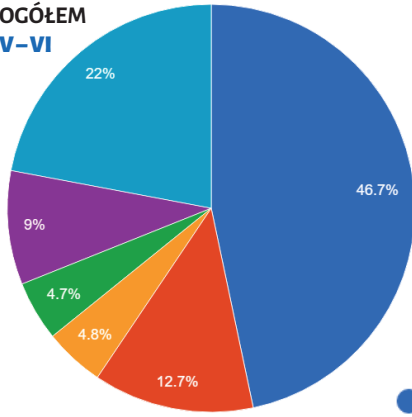
	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	52,2	41,0	46,7	75,6	63,1	69,5	63,3	51,4	57,5
Kilka razy w tygodniu	12,4	13,0	12,7	7,6	10,1	8,8	10,1	11,7	10,9
Mniej więcej raz na tydzień	4,5	5,1	4,8	2,4	3,3	2,8	3,5	4,2	3,8
Kilka razy w miesiącu	4,3	5,2	4,7	2,5	3,5	3,0	3,4	4,4	3,9
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	8,5	9,6	9,0	4,4	5,9	5,1	6,5	7,8	7,2
Wcale	18,2	26,0	22,0	7,5	14,2	10,7	13,1	20,5	16,7

W ostatnim czasie coraz więcej mówi się o wprowadzaniu w szkołach przepisów regulujących używanie telefonów komórkowych i głośno grającego sprzętu Hi-Fi. Wynikać to może z różnych przyczyn. Jedną z nich może być nieustanne korzystanie przez młodych ludzi z tych urządzeń pomiędzy lekcjami. Spośród badanych czterech na siedmiu (57,5%) codziennie bierze smartfona do szkoły. W każdej grupie wiekowej częściej dziewczęta (63,3%) niż chłopcy (51,4%) przynoszą te urządzenia. Gdyby jednak porównać ze sobą grupy wiekowe uczniów, można by powiedzieć, że spośród uczniów młodszych codziennie smartfona przynosi niecała połowa (46,7%), podczas gdy spośród uczniów starszych zdecydowana większość (69,5%).

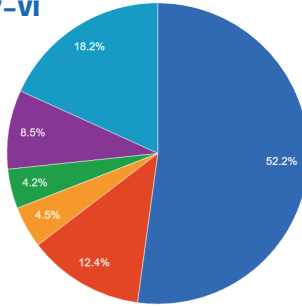
Ważnym aspektem diagnozy społecznej jest surfowanie badanych w internecie. Skalę zjawiska prezentuje tabela przedstawiająca połączone kategorie odpowiedzi wskazujące na codzienne korzystanie z internetu. W kwestionariuszu ankiety postawiono uczniom pytanie o to, w jakim celu i jak często korzystają z internetu. Respondenci na skali pięciopunktowej mieli zaznaczyć poszczególne odpowiedzi poprzez wskazanie ich częstotliwości. Tabela przedstawia zsumowane odpowiedzi wskazujące na fakt, że respondent wykonuje poszczególne czynności codziennie lub kilka razy na dzień.

Spośród badanych czterech na siedmiu (57,5%) codziennie bierze smartfona do szkoły. W każdej grupie wiekowej częściej dziewczęta (63,3%) niż chłopcy (51,4%) przynoszą te urządzenia. Gdyby jednak porównać ze sobą grupy wiekowe uczniów, można by powiedzieć, że spośród uczniów młodszych codziennie smartfona przynosi niecała połowa (46,7%), podczas gdy spośród uczniów starszych zdecydowana większość (69,5%).

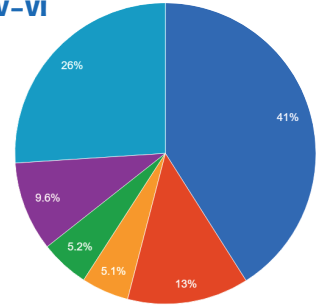
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

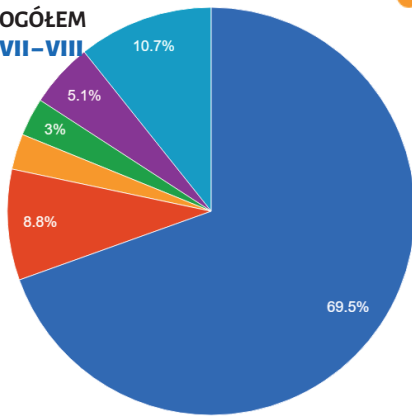

**CHŁOPCY
V-VI**

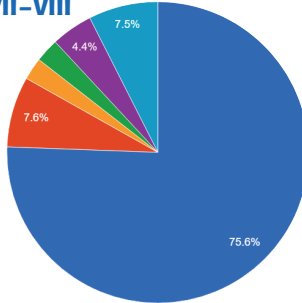

- Codziennie
- Kilka razy w miesiącu
- Kilka razy w tygodniu
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Mniej więcej raz na tydzień
- Wczel

**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

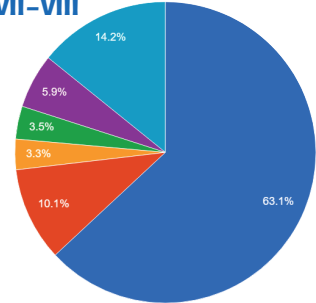

TABELA 56. W jakim celu i jak często korzystasz z internetu? (połączone kategorie kilka razy dziennie i codziennie).

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Oglądam filmy (np. cda.pl, Netflix)	21,0	25,2	23,1	27,0	26,8	26,9	24,0	26,0	25,0
Śledzę kanały na YouTube	63,3	80,6	71,8	64,7	84,2	74,0	64,0	82,3	72,9
Wchodzę na portale społecznościowe (np. Facebook, Twitter, Instagram)	53,1	44,2	48,7	83,0	67,2	75,4	68,0	55,4	61,9
Śledzę blogi, vlogi itp.	20,6	18,7	19,7	24,0	17,5	20,9	22,3	18,1	20,3
Kontaktuję się ze znajomymi (np. Messenger, WhatsApp, GaduGadu)	72,6	61,6	67,2	88,3	77,0	82,9	80,4	69,1	74,9
Rozwijam swoje zainteresowania, np. moda, sport, motoryzacja itp.	47,4	52,0	49,6	40,8	52,8	46,6	44,1	52,4	48,1
Gram w gry on-line	23,6	56,8	39,9	17,4	57,5	36,6	20,5	57,2	38,3
Szukam informacji potrzebnych do odrabiania lekcji	28,5	30,9	29,7	42,1	40,8	41,5	35,3	35,7	35,5
Słucham muzyki	65,9	63,8	64,8	81,2	72,9	77,2	73,5	68,2	70,9
Umieszczam na portalach społecznościowych posty dotyczące mojego życia	13,0	14,4	13,7	14,3	15,1	14,7	13,6	14,7	14,2
Udostępniam na portalach społecznościowych posty innych osób lub firm	8,9	13,1	10,9	10,1	14,1	12,0	9,5	13,6	11,5
Komentuję na portalach społecznościowych posty innych osób	20,1	19,8	19,9	27,6	24,6	26,2	23,8	22,1	23,0

Uwaga: Dane nie sumują się do 100,00%, ponieważ respondent mógł wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Korzystających z internetu młodych ludzi najogólniej można nazwać *biernymi on-line*. Badani najczęściej kontaktują się ze znajomymi poprzez aplikacje Messenger, WhatsApp, GaduGadu (74,9%), a także śledzą kanały na YouTube'ie (72,9%) oraz słuchają muzyki (70,9%). Mniej więcej trzech na pięciu ankietowanych wchodzi na portale społecznościowe (61,9%). Jeżeli chodzi o płeć, to dziewczęta najczęściej używają internetu do komunikowania się z innymi za pomocą Messengera, WatsApp itp. (80,4%), a także biernego uczestnictwa na portalach społecznościowych (68,0%), podobnie jak oglądania kanałów na YouTube'ie (64,0%). Zaledwie co siódmy uczeń codziennie umieszcza na portalach społecznościowych posty dotyczące swojego życia (14,2%), a co czwarty komentuje posty innych osób (23,0%).

Spśród uczniów młodszych najczęstszymi czynnościami jest śledzenie kanałów na YouTube'ie (64,0%), następnie komunikacja z rówieśnikami (67,2%) oraz słuchanie muzyki (64,8%). W tej grupie wiekowej chłopcy korzystają z YouTube'a (80,6%), kontaktują się

ze znajomymi (61,6%), a także słuchają muzyki (64,8%). Dziewczęta z kolei w swoich codziennych czynnościach używają internetu głównie do komunikowania się (72,6%), słuchania muzyki (65,9%), dopiero później do śledzenia kanałów na YouTube'ie (63,3%).

W grupie starszej młodzieży internet przede wszystkim jest wykorzystywany do komunikacji (82,9%), słuchania muzyki (77,2%) oraz śledzenia portali społecznościowych (75,4%) i oglądania filmów na YouTube'ie (74,0%). Wraz z wiekiem badanych rośnie ich czynna aktywność na portalach społecznościowych. Różnica pomiędzy dziewczętami a chłopcami w tej grupie wiekowej polega na tym, że dziewczęta najpierw, w swoich czynnościach codziennych, wykorzystują internet do komunikacji (88,3%), obecności na Facebooku (83,0%) i słuchania muzyki (81,2%), a dopiero później do przeglądania filmów na YouTube'ie (64,7%). Chłopcy z kolei kanał YouTube traktują priorytetowo (84,2%), dopiero później komunikują się ze znajomymi (77,0%), śledzą portale społecznościowe (74,4%) i słuchają muzyki (72,9%).

PODSTAWOWE CZYNNOŚCI ŻYCIA CODZIENNEGO

Środowisko wychowawcze w obecnym świecie jest coraz bardziej dynamiczne. Nie stanowi już stałego systemu bodźców i warunków rozwojowych. Powstaje ono jako efekt złożonego układu oddziaływań nazwanego „sytuacją wychowawczą”, którą ujmuje się jako swoiste środowisko społeczne tworzone przez grupę

dla osobnika, który ma stać się jednostką społeczną (Znanięcki, 1988). W celu zbadania poszczególnych „sytuacji wychowawczych” dwóch grup respondentów ze względu na *pleć* oraz *poziom klasy* ankietowanych zapytano o to, jak często w ciągu ostatniego roku zdarzyło im się wykonywać następujące czynności:

TABELA 57. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło ci się? (połączone odpowiedzi: *codziennie, kilka razy w tygodniu, mniej więcej raz na tydzień*).

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Czytać książkę poza tymi, które zlecił nauczyciel	48,6	41,5	45,2	37,4	25,2	31,5	43,3	33,9	38,7
Oglądać telewizję dłużej niż 1 godzinę dziennie	71,0	74,5	72,7	67,4	64,5	66,0	69,3	69,8	69,5
Pójść do kina	14,1	16,2	15,1	11,7	14,8	13,2	13,0	15,5	14,2
Pójść do teatru	6,9	8,9	7,9	4,6	7,1	5,8	5,8	8,0	6,9
Pójść na dyskotekę	9,7	14,1	11,8	9,1	14,0	11,4	9,4	14,0	11,6
Nudzić się dłużej niż 1 godzinę dziennie	47,2	46,1	46,7	53,5	46,3	50,0	50,2	46,2	48,3
Wziąć smartfon do szkoły	69,3	59,7	64,6	85,8	77,1	81,6	77,2	67,9	72,7
Ściągnąć z internetu pracę domową	28,7	32,8	30,7	52,3	55,1	53,6	39,9	43,2	41,5
Pójść nieprzygotowanym(a) do szkoły	22,9	29,4	26,1	43,5	50,0	46,6	32,7	39,0	35,8
Symulować chorobę, żeby nie pójść do szkoły	7,1	11,1	9,1	11,0	16,7	13,7	8,9	13,8	11,3
Wrócić późno do domu	21,6	28,9	25,2	37,8	39,7	38,7	29,4	34,0	31,6
Słuchać muzyki	83,7	81,4	82,6	93,6	87,8	90,8	88,4	84,4	86,5
Odwiedzić galerie handlowe bez wiedzy osoby dorosłej	9,2	13,3	11,2	16,8	21,8	19,2	12,9	17,3	15,0
Pomóc rodzicom w pracach domowych (np. sprzątanie domu, inne prace wokół domu)	83,0	78,1	80,6	82,7	79,6	81,2	82,9	78,8	80,9
Spotkać się ze znajomymi poza szkołą	62,8	67,2	65,0	65,4	68,9	67,1	64,0	68,0	66,0
Pokłócić się z koleżanką lub kolegą	31,1	33,2	32,1	32,4	35,1	33,7	31,7	34,1	32,9
Zostać ukaranym przez rodziców	15,0	21,8	18,3	16,3	22,9	19,5	15,6	22,3	18,9

Uwaga: Dane nie sumują się do 100,00%, ponieważ respondent mógł wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Zsumowane odpowiedzi wskazujące na fakt, że respondenci poszczególne czynności wykonywali co najmniej raz na tydzień,

pozwalają stwierdzić, że najczęściej słuchają muzyki (86,5%) oraz pomagają rodzicom w obowiązkach domowych, np. sprzątanie

w domu lub wykonywanie innych prac wokół domu. Respondenci deklarują także, że przynajmniej raz na tydzień, a można sądzić że częściej, biorą do szkoły smartfona (72,7%) oraz oglądają telewizję dłużej niż jedną godzinę dziennie (69,5%).

Jeżeli chodzi o negatywne zachowania, to warto podkreślić, że 18,9% uczniów zostało ukaranych przez swoich rodziców, częściej chłopcy (22,3%) niż dziewczęta (15,6%). Co dziewiąty symulował chorobę, żeby nie pójść do szkoły (11,3%) i mniej więcej tyle samo chodzi na dyskotekę (11,6%), a ponad jedna trzecia uczniów (35,8%) przynajmniej raz na tydzień idzie do szkoły nieprzygotowana. Spośród negatywnych zachowań należy wymienić także kłótnie z rówieśnikami, do których przynajmniej 32,9% uczniów i odwiedzanie galerii handlowych bez wiedzy osoby dorosłej (15,0%).

Pomiędzy uczniami zarówno z młodszych klas, jak i starszych nie odnotowano istotnych różnic wskazujących na fakt, że poszczególne grupy mają swoje ulubione zachowania. Można wprawdzie zauważyć, że uczniowie młodszy częściej oglądają telewizję, jednak rzadziej biorą do szkoły smartfona (64,6%) oraz znacznie rzadziej ściągną z internetu pracę domową (30,7%), a także rzadziej chodzą nieprzygotowani do szkoły (26,1%). Z kolei uczniowie starsi nie oglądają już tak dużo telewizji jak młodszy (66,0%), jednak częściej biorą do szkoły smartfony (81,6%), czę-

ściej słuchają muzyki (90,8%), a także częściej ściągną z internetu pracę domową (53,6%) lub przychodzą do szkoły nieprzygotowani (46,6%).

W ogólnej klasyfikacji płeć nie odgrywa większego znaczenia w wykonywaniu codziennych czynności. Pomiędzy dziewczętami a chłopcami występują niewielkie różnice wskazujące na to, że dziewczęta nieco częściej sięgają do lektury nieobowiązkowej, nudzą się dłużej niż 1 godzinę dziennie, słuchają muzyki i pomagają rodzicom w obowiązkach domowych. Chłopcy z kolei częściej chodzą do kina, na dyskotekę, bez wiedzy osób dorosłych odwiedzają galerie handlowe oraz oszukują przy odrabianiu pracy domowej, ściągną ją z internetu, nie odrabiają pracy domowej, symulują chorobę, a także później wracają do domu.

Z podstawowymi obowiązkami życia codziennego związane też są obowiązki wynikające z chodzenia do szkoły. Uczniowie i rodzice, szczególnie uczniów starszych klas szkoły podstawowej, alarmują, że program nauczania jest mocno przeładowany, a uczniowie zamiast realizować swoje zainteresowania i pasje zmuszeni są do ciągłego odrabiania lekcji, także w niedziele i święta. W związku z tym ankietowanym postawiono pytanie o to, jak często zdarza im się odrabiać lekcje lub uczyć się w niedziele i święta. Dane empiryczne przedstawia tabela.

TABELA 58. Jak często zdarza ci się odrabiać lekcje lub uczyć się w niedziele i święta?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Bardzo często	18,4	18,4	18,4	33,2	25,2	29,3	25,5	21,6	23,6
Często	17,7	18,0	17,8	20,5	18,2	19,4	19,0	18,1	18,6
Czasami	27,4	26,1	26,7	20,2	21,8	21,0	24,0	24,1	24,0
Rzadko	21,6	21,0	21,3	14,1	16,7	15,3	18,0	19,0	18,5
Wcale	8,6	10,1	9,3	7,0	12,4	9,6	7,8	11,2	9,5
Trudno powiedzieć	6,4	6,4	6,4	4,9	5,8	5,3	5,7	6,1	5,9

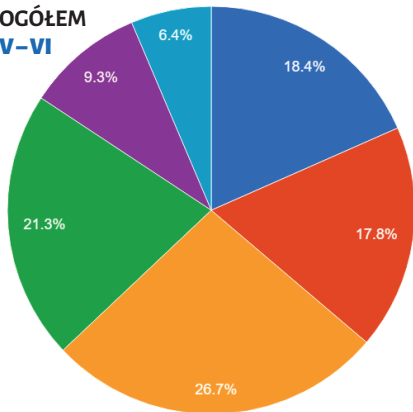
Gdyby połączyć kategorie odpowiedzi wskazujące na częste i bardzo częste poświęcanie czasu niedzielnego i świątecznego na naukę, należy stwierdzić, że 42,2% wykorzystuje go na naukę; częściej robią to dziewczęta (44,5%) niż chłopcy (39,7%). Chłopcy też częściej wykluczają scenariusz nauki w niedziele i święta (11,2%), we wszystkich grupach wiekowych.

Jeżeli chodzi o poszczególne grupy wiekowe to, uczniowie starsi częściej poświęcają swój własny czas, który mogliby przeznaczyć dla rodziny (48,7%). Spośród tej grupy uczniów częściej to robią dziewczęta (53,7%) niż chłopcy (43,4%). Wskaźnik odpowiedzi dla uczniów młodszych, którzy często i bardzo często uczą się w dni świąteczne wynosi (36,2%), z czego wśród dziewcząt wynosi 36,1%, podobnie jak u chłopców (36,4%).

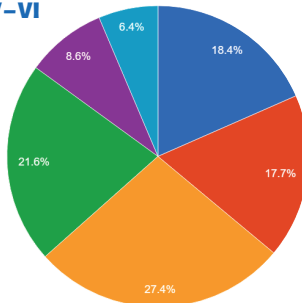
Niedziele i święta nie powinny stanowić dodatkowego czasu na naukę, szczególnie w okresie dynamicznie zmieniających się warunków gospodarczo-społecznych i obowiązującym, ustawowym zakazie handlu w niedziele i dni świąteczne, oraz indywidualizacji życia społecznego. Głównym celem ww. zmian prawnych jest umożliwienie rodzinom pełnego korzystania z czasu wolnego (dotyczy to wszystkich członków rodziny). Ważnym aspektem funkcjonowania zdrowej społecznie jednostki w zdrowym społeczeństwie jest umiejętność odpowiedzialnej gospodarki czasem opartej na *work life balance*, zakładającej odpowiednie łączenie pracy z odpoczynkiem. Respondentom postawiono pytanie: Jak często z powodu uczenia się lub odrabiania lekcji zdarza ci się opuścić uroczystość rodzinną? Odpowiedzi przedstawia tabela.

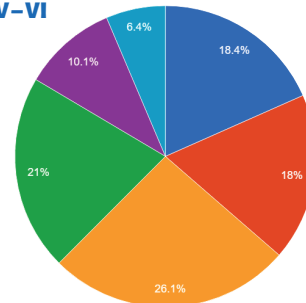
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

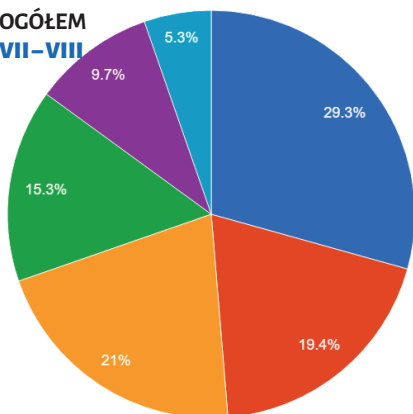
**CHŁOPCY
V-VI**

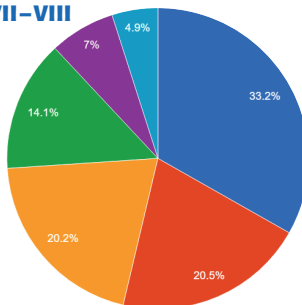
- Bardzo często
- Często
- Czasami

- Rzadko
- Wcale
- Trudno powiedzieć

**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

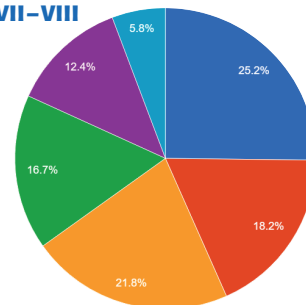

TABELA 59. Jak często z powodu uczenia się lub odrabiania lekcji zdarza ci się opuścić uroczystość rodzinną?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Bardzo często	3,6	4,8	4,2	9,1	7,7	8,4	6,2	6,2	6,2
Często	3,7	3,9	3,8	8,9	5,6	7,3	6,2	4,7	5,5
Czasami	7,5	7,6	7,5	12,9	9,3	11,1	10,1	8,4	9,3
Rzadko	14,5	14,3	14,4	17,3	14,8	16,1	15,8	14,5	15,2
Wcale	61,9	60,1	61,0	44,4	55,1	49,6	53,5	57,8	55,6
Trudno powiedzieć	8,9	9,3	9,1	7,4	7,5	7,4	8,2	8,5	8,3

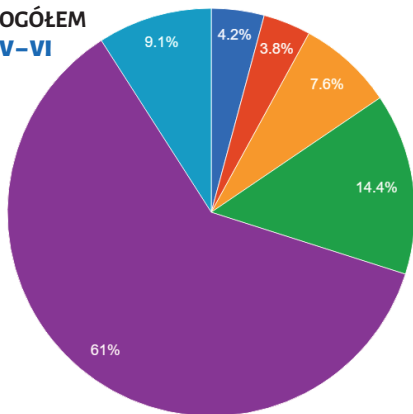
Gdyby połączyć kategorie odpowiedzi wskazujące na fakt częstego i bardzo częstego opuszczania uroczystości rodzinnych z powodu nauki, można by powiedzieć, że co dziewiąty uczeń musiał to zrobić (11,7%). Jakkolwiek odsetek jest niewielki, a większość uczniów nie zostało postawionych w takiej sytuacji, to godny uwagi jest fakt, że spośród uczniów młodszych zaledwie 8,0% opuściło uroczystość rodzinną, podczas gdy spośród uczniów starszych już 15,7%. W grupie ostatniej opuszczanie uroczystości rodzinnej z powodów szkolnych częściej charakteryzuje dziew-

częta (18,1%) niż chłopców (13,3%). W grupie młodszej różnice według płci są niewielkie.

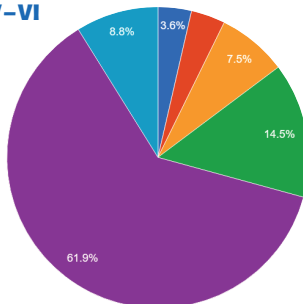
Gospodarowanie czasem wolnym i umiejętność pogodzenia nauki z innymi obowiązkami szkolnymi, pozaszkolnymi oraz domowymi wymaga od uczniów, ale także od ich rodziców i opiekunów, wyjątkowego wysiłku i sprawnej koordynacji organizacyjnej. Dlatego kwestionariusz ankiety zawierał pytanie o tym, czy respondenci angażują się w jakieś dodatkowe zajęcia pozalekcyjne.

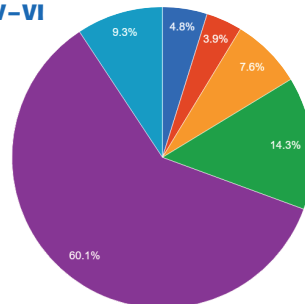
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

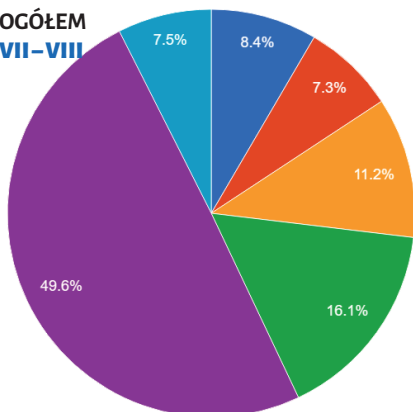

**CHŁOPCY
V-VI**

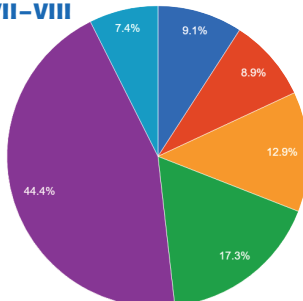

- Bardzo często
- Często
- Czasami
- Rzadko
- Wcale
- Trudno powiedzieć

**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

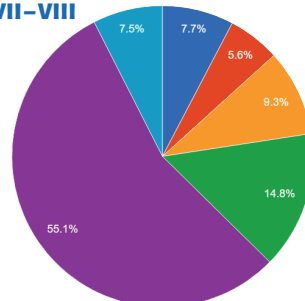

TABELA 60. Czy uczęszczasz regularnie na jakiegokolwiek zajęcia pozalekcyjne?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Inne	41,6	48,6	45,1	33,4	38,1	35,6	37,7	43,7	40,6
Nie uczęszczam na żadne zajęcia pozalekcyjne	22,0	31,0	26,4	29,8	39,2	34,4	25,7	34,9	30,2
Korepetycje	24,4	19,8	22,2	33,8	26,1	30,1	28,9	22,8	25,9
Zajęcia muzyczne	16,6	7,7	12,2	12,1	6,5	9,4	14,4	7,1	10,9
Zajęcia taneczne	17,0	2,5	9,9	11,0	2,5	6,9	14,1	2,5	8,5
Zajęcia plastyczne	9,2	3,1	6,2	4,6	2,6	3,6	7,0	2,9	5,0
Zajęcia teatralne	4,6	2,3	3,5	4,1	2,5	3,3	4,4	2,4	3,4

Ogólnie rzecz biorąc o uczniach V, VI, VII i VIII klasy szkoły podstawowej można powiedzieć, że są zaangażowani w jakieś zajęcia pozalekcyjne (69,8%) i że przede wszystkim są to zajęcia inne niż te, które rozwijają dziecko artystycznie. Spośród badanych co dziewiąty uczęszcza na zajęcia muzyczne (10,9%), co dwunasty na zajęcia taneczne (8,5%), co dwudziesty na zajęcia plastyczne (5,0%), a prawie co trzydziesty na zajęcia teatralne. Spośród badanych co czwarty regularnie korzysta z korepetycji (25,9%).

Dziewczęta z obu grup wiekowych częściej niż chłopcy uczęszczają na zajęcia muzyczne (klasy V-VI – 16,6%; klasy VII-VIII – 12,1%), taneczne (klasy V-VI – 17,0%; klasy VII-VIII – 11,0%), plastyczne (klasy V-VI – 9,2%; klasy VII-VIII – 4,6%), a także teatralne

(klasy V-VI – 4,6%; klasy VII-VIII – 4,1%). Z kolei chłopcy częściej nie biorą udziału w żadnych zajęciach (klasy V-VI – 31,0%; klasy VII-VIII – 39,2%) lub też uczęszczają na inne formy aktywności pozalekcyjnej (klasy V-VI – 48,6%; klasy VII-VIII – 38,1%).

Porównanie grup wiekowych pozwala stwierdzić, że uczniowie z klas młodszych częściej niż ze starszych są zaangażowani w inne, pozaartystyczne formy zajęć (45,1%), a także korepetycje (45,1%). Z kolei uczniowie z klas starszych zaczynają odchodzić od form zaangażowania artystycznego nie podejmując przy tym innych czynności. Spośród uczniów młodszych żadnej formy zaangażowania nie podejmuje 26,4%, natomiast dla uczniów starszych wskaźnik ten wynosi 34,4%.

PRACA I EKONOMIA

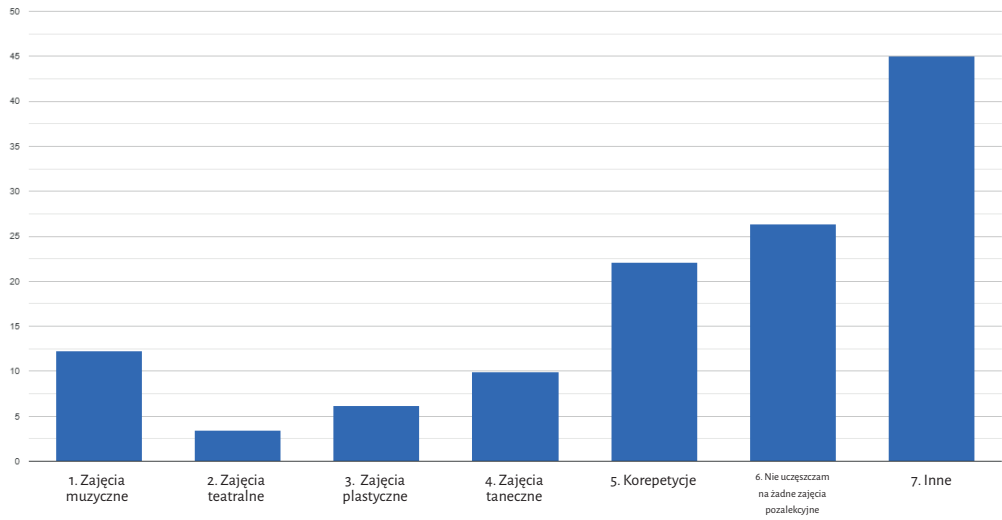
Praca młodego człowieka, jak wskazuje Stanisław Lachowski oraz Bogusława Lachowska, wywołuje wiele kontrowersji. Podlega ona wielu uwarunkowaniom prawnym, ze względu na szkodliwość niektórych prac, ale także ze względu na zbytne zaangażowanie nieletnich w okresie ich maksymalnego wzrostu i rozwoju psychofizycznego. Jakkolwiek podejmowane prace najczęściej odbywają się na rzecz rodzinnej działalności, rzadziej na rzecz innych podmiotów – pozarodzinnych, to praca wzmacnia postawy odpowiedzialności i poczucia obowiązku (Lachowski & Lachowska, 2018).

Głównymi mechanizmami socjalizacji społecznej jest przekaz symboliczny, naśladowanie oraz wzmacnianie zachowań pozytywnych i karanie zachowań niepożądanych w danej grupie lub społeczności. Młody człowiek w szkole uczy się podstaw zarządzania budżetem wykorzystując nabyte umiejętności. Nieustannie żywa jest dyskusja na temat posiadania przez młodzież własnych pieniędzy. Z jednej strony młodzi ludzie pragną posiadania „wszystkiego”, z drugiej strony nie mają jeszcze ukształtowanych postaw warunkujących odpowiedzialność społeczną za

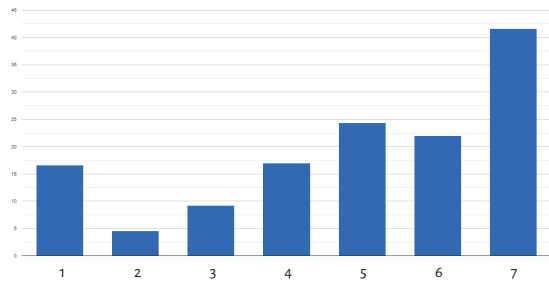
siebie i swoje czyny. Z kolei rodzice, pragnąc dla swoich dzieci jak najlepszego życia, stoją przed pytaniem o to, czy dać dziecku swoje pieniądze (niech się lepiej uczy zamiast pracować), czy też niech sobie sam zarobi. W kwestionariuszu ankiety postawiono szereg pytań odnoszących się do zagadnień finansów młodzieży.

Porównanie grup wiekowych pozwala stwierdzić, że uczniowie z klas młodszych częściej niż ze starszych są zaangażowani w inne, pozaartystyczne formy zajęć (45,1%), a także korepetycje (45,1%).

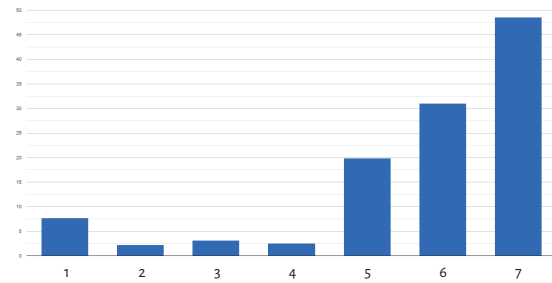
**OGÓŁEM
V-VI**

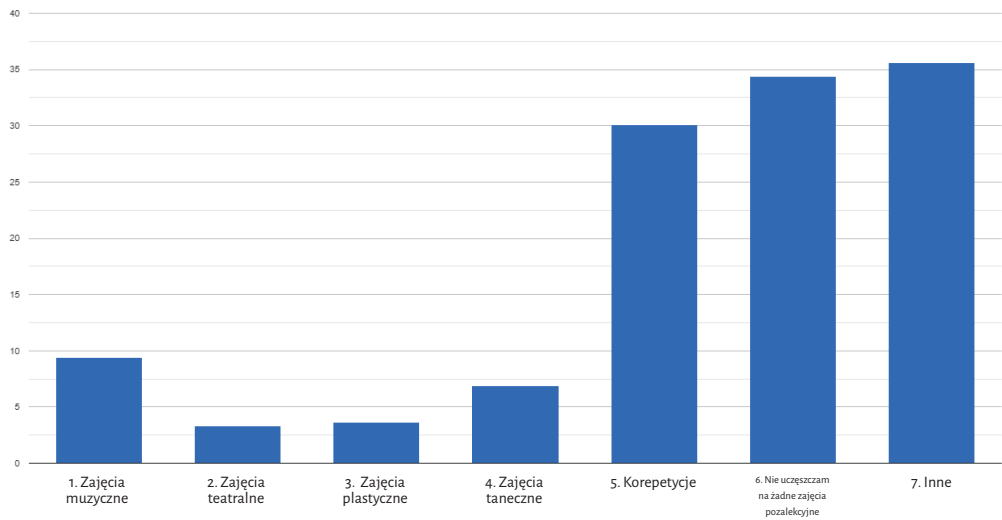
DZIEWCZĘTA V-VI

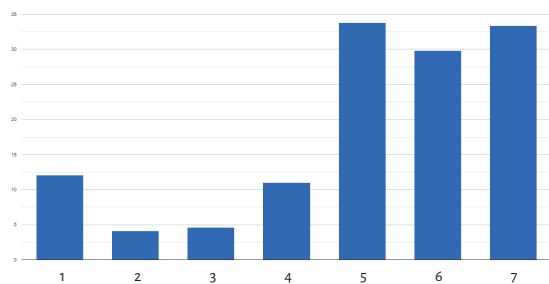
CHŁOPCY V-VI

**OGÓŁEM
VII-VIII**

DZIEWCZĘTA VII-VIII

CHŁOPCY VII-VIII

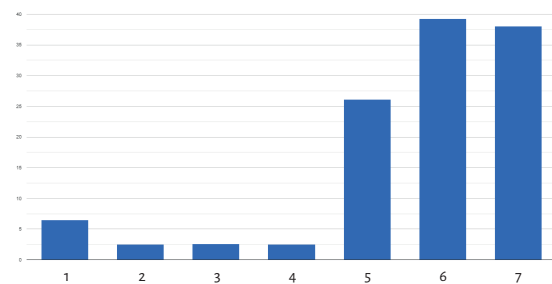

TABELA 61. Jak często dostajesz od rodziców/opiekunów jakiegokolwiek pieniędzy?

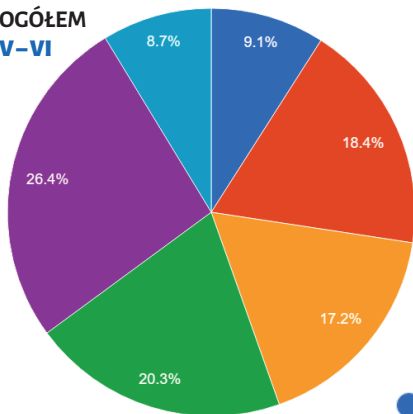
	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Codziennie	8,1	10,1	9,1	11,3	14,2	12,7	9,6	12,0	10,8
Kilka razy w tygodniu	18,5	18,2	18,4	20,3	21,0	20,7	19,4	19,5	19,4
Mniej więcej raz na tydzień	16,8	17,5	17,2	16,3	16,8	16,5	16,6	17,2	16,9
Kilka razy w miesiącu	22,1	18,4	20,3	23,2	18,7	21,0	22,7	18,6	20,7
Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej	27,1	25,6	26,4	23,0	21,5	22,3	25,1	23,7	24,4
Wcale	7,3	10,1	8,7	5,8	7,7	6,7	6,6	9,0	7,8

Prawie każdy ankietowany dostaje od rodziców jakieś pieniądze (92,2%). Respondenci jednak różnią się pod względem częstotliwości otrzymywanych pieniędzy. Spośród ogółu badanych co czwarty dostaje pieniądze od rodziców mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej (24,4%), a co piąty kilka razy w miesiącu (20,7%). Do częstego (codziennie i kilka razy w tygodniu) otrzymywania pieniędzy od rodziców/opiekunów przyznaje się 30,2% ankieto-

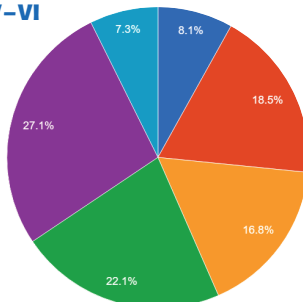
wanych. W obu grupach wiekowych rozkład odpowiedzi ankietowanych przedstawia się podobnie, nie wskazując na istotne różnice. Jeżeli chodzi o płeć, można powiedzieć, że zarówno młodsze, jak i starsze dziewczęta nieco częściej spotykają się z budżetem miesięcznym (klasy V-VI – 49,2%; klasy VII-VIII – 46,2%), podczas gdy chłopcy z budżetem tygodniowym (klasy V-VI – 45,8%; klasy VII-VIII – 52,0%).

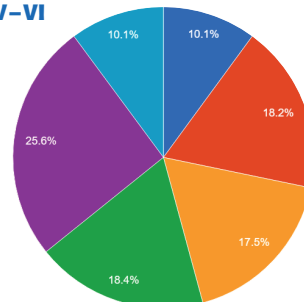
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

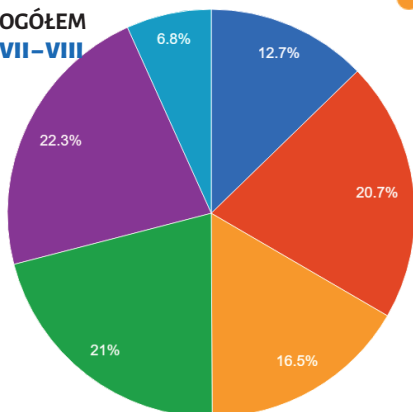

**CHŁOPCY
V-VI**

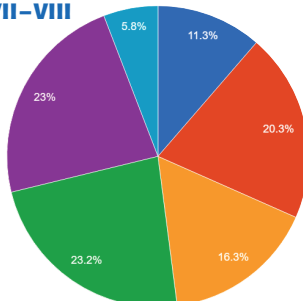

- Codziennie
- Kilka razy w miesiącu
- Kilka razy w tygodniu
- Mniej więcej raz w miesiącu lub rzadziej
- Mniej więcej raz na tydzień
- Wcale

**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

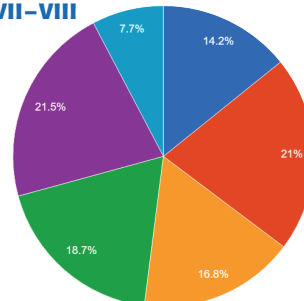

TABELA 62. W jakich okolicznościach najczęściej dostajesz od rodziców/opiekunów pieniądze?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Urodziny	48,3	42,5	45,4	59,1	50,8	55,1	53,4	46,4	50,0
Wycieczki szkolne	47,3	36,9	42,2	59,8	47,2	53,7	53,2	41,7	47,6
Gdy poproszę	35,1	26,3	30,8	56,8	42,8	50,1	45,5	34,1	39,9
Kieszonkowe	30,0	33,8	31,8	32,1	37,1	34,5	31,0	35,3	33,1
Bilety do kina	20,8	15,4	18,2	35,5	25,7	30,8	27,8	20,2	24,1
Na zakupy	20,0	18,6	19,3	27,8	23,6	25,8	23,7	21,0	22,4
Za wyniki w nauce	16,5	17,9	17,2	14,1	16,4	15,2	15,3	17,2	16,2
Inne	12,2	13,5	12,8	10,9	13,4	12,1	11,6	13,4	12,5
Wypełnianie obowiązków	10,3	10,1	10,2	10,5	12,7	11,6	10,4	11,3	10,8
Zachowanie	8,2	10,1	9,1	6,1	9,3	7,7	7,2	9,7	8,4
Dorabiam	2,7	4,5	3,6	4,9	8,3	6,5	3,8	6,3	5,0
Nie dostaję	4,1	5,4	4,7	3,7	5,3	4,5	3,9	5,3	4,6

Spośród ankietowanych co piąty pieniądze otrzymuje przy okazji swoich urodzin (50,0%), trzech na siedmiu gdy o nie poprosi (39,9%), a co trzeci w formie kieszonkowego (33,1%). Uczniowie dostają od rodziców lub opiekunów pieniądze także z okazji wycieczek szkolnych (47,6%), biletów do kina (24,1%), jak również na zakupy (22,4%). Warto zwrócić uwagę na fakt, że pieniądze stanowią motywację dla nauki dla co szóstego ucznia (16,2%), a zachętą do wypełniania obowiązków domowych dla 10,8%.

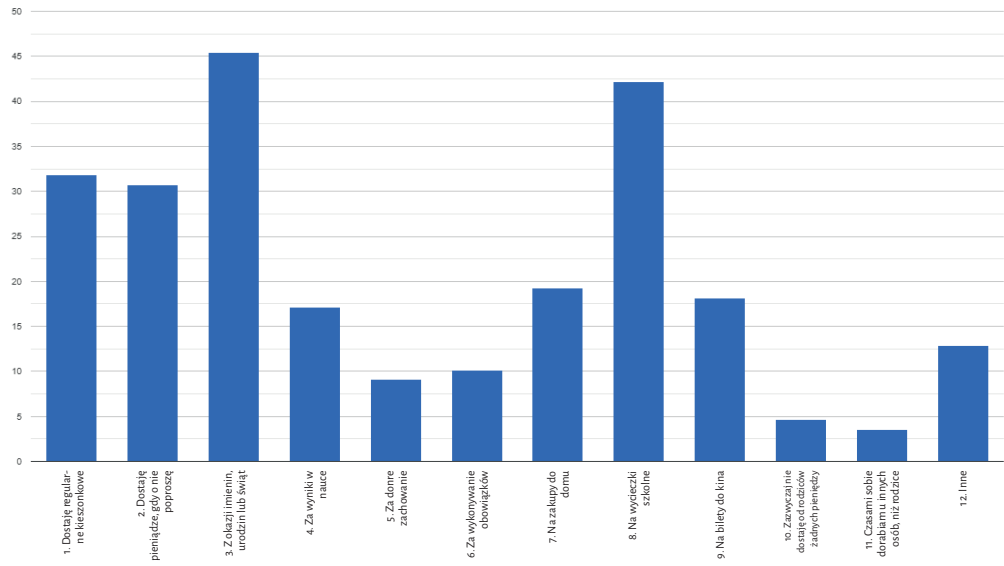
Porównując odpowiedzi respondentów z dwóch grup wiekowych można zauważyć, że pieniądze jako motywacja do nauki i dobrego zachowania i wypełniania obowiązków domowych częściej towarzyszy młodszym uczniom niż starszym, którzy zasilanie swojego budżetu domowego częściej łączą z urodzinami, wyjazdami, wyjściami do kina czy zakupami. Jakkolwiek nie można powiedzieć, że uczniowie młodszy rzadziej dostają kieszonkowe (31,8%), a uczniowie starsi częściej (34,5%), gdyż różnice nie wykazują związku istotnego, to można stwierdzić, że uczniowie starsi częściej otrzymują pieniądze, gdy po prostu o nie poproszą (50,1%). Wskaźnik wskazań na tę kategorię dla uczniów młodszych wynosi 30,8%.

Jeżeli chodzi o płeć to dziewczęta z obu grup wiekowych częściej dostają pieniądze z okazji urodzin (klasy V-VI – 48,3%; klasy VII-VIII – 59,1%), wycieczek szkolnych (klasy V-VI – 47,3%; klasy VII-VIII – 59,8%), wyjść do kina (klasy V-VI – 20,8%; klasy VII-VIII – 35,5%) oraz na zakupy (klasy V-VI – 20,0%; klasy VII-VIII – 27,8%). Natomiast chłopcy częściej za wyniki w nauce (klasy V-VI – 17,9%; klasy VII-VIII – 16,4%), zachowanie (klasy V-VI – 10,1%; klasy VII-VIII – 9,3%), jednak dużo częściej niż dziewczęta nie dostają

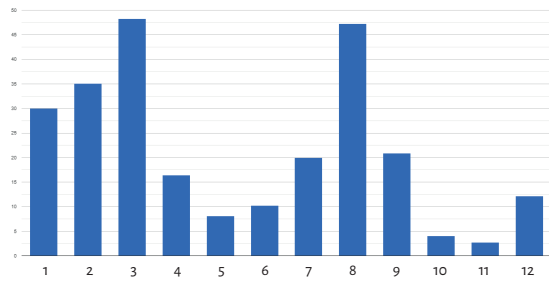
żadnych pieniędzy (klasy V-VI – 5,4%; klasy VII-VIII – 5,3%) oraz dorabiają (klasy V-VI – 4,5%; klasy VII-VIII – 8,3%).

Spośród ankietowanych co piąty pieniądze otrzymuje przy okazji swoich urodzin (50,0%), trzech na siedmiu gdy o nie poprosi (39,9%), a co trzeci w formie kieszonkowego (33,1%). Porównując odpowiedzi respondentów z dwóch grup wiekowych można zauważyć, że pieniądze jako motywacja do nauki i dobrego zachowania i wypełniania obowiązków domowych częściej towarzyszy młodszym uczniom niż starszym.

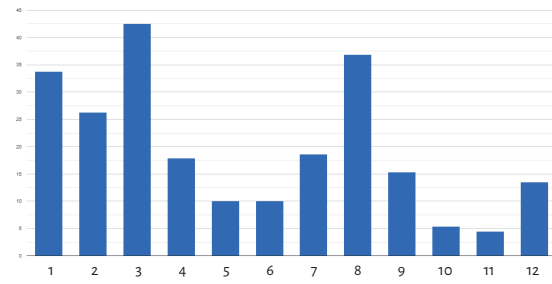
**OGÓŁEM
V-VI**

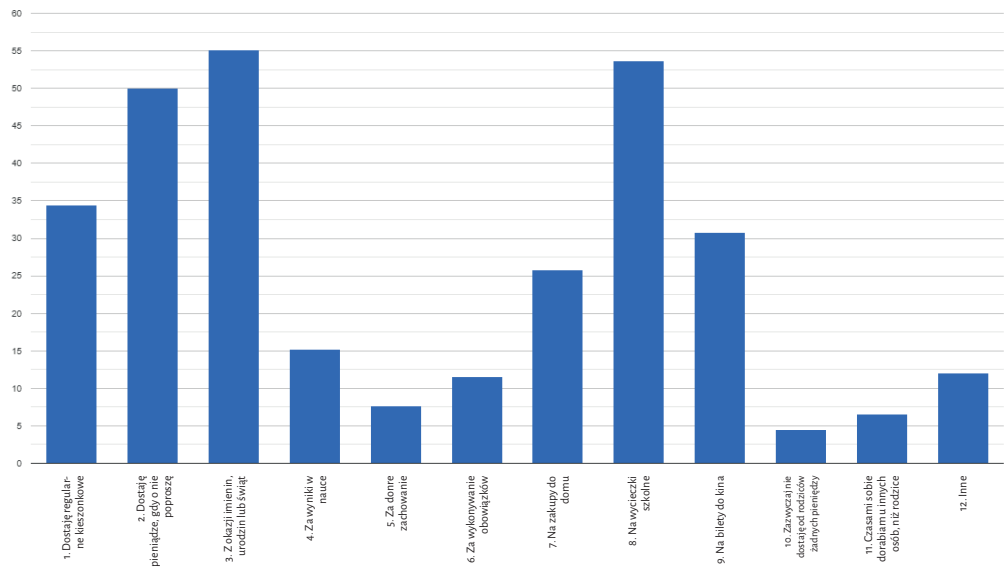
DZIEWCZĘTA V-VI

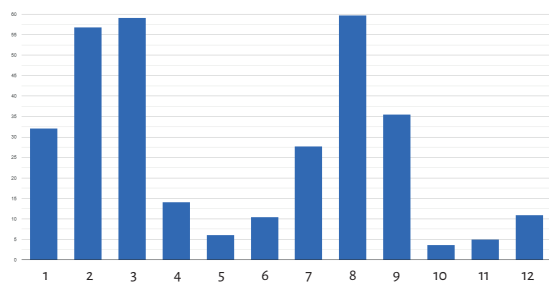
CHŁOPCY V-VI

**OGÓŁEM
VII-VIII**

DZIEWCZĘTA VII-VIII

CHŁOPCY VII-VIII

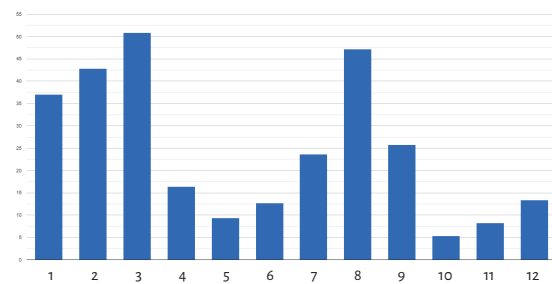

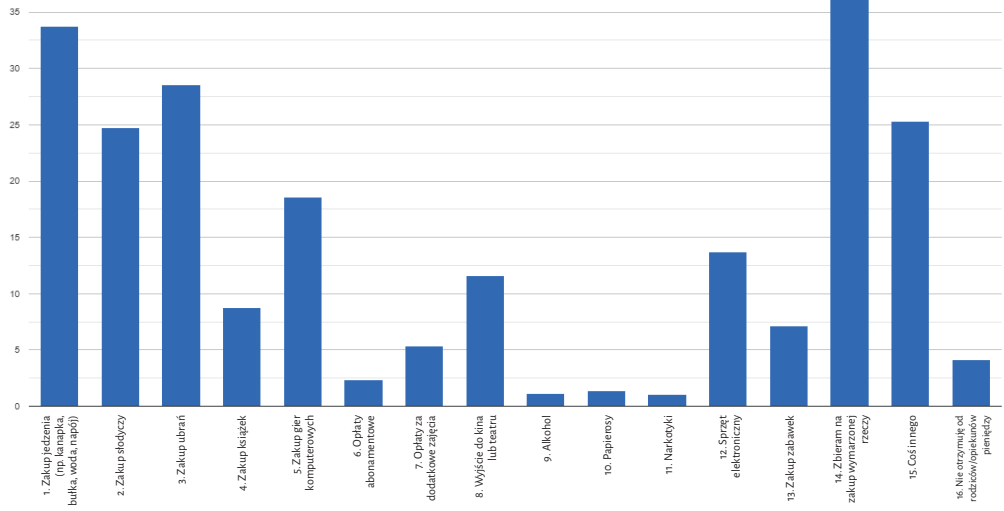
TABELA 63. Na co najczęściej przeznaczasz otrzymane od rodziców/opiekunów pieniądze?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Zbieram na zakup wymarzonej rzeczy	39,7	33,8	36,8	43,3	37,8	40,6	41,4	35,7	38,6
Zakup jedzenia (np. kanapka, butka woda, napój)	33,8	34,0	33,9	42,6	38,8	40,8	38,0	36,3	37,2
Zakup ubrań	42,0	14,9	28,7	61,2	24,4	43,4	51,2	19,4	35,7
Zakup słodczy	25,1	24,6	24,9	35,6	29,1	32,4	30,1	26,7	28,5
Coś innego	26,5	24,4	25,4	25,3	26,1	25,6	25,9	25,2	25,5
Zakup gier komputerowych	6,3	31,7	18,7	6,4	38,6	22,0	6,3	34,9	20,3
Sprzęt elektroniczny	7,0	20,8	13,8	10,8	32,6	21,3	8,8	26,4	17,4
Wyjście do kina lub do teatru	14,6	8,7	11,7	25,5	14,1	20,0	19,8	11,2	15,6
Zakup książek	11,6	5,8	8,8	16,0	5,7	11,0	13,7	5,7	9,8
Opłaty za dodatkowe zajęcia	6,7	4,0	5,4	7,3	4,6	6,0	7,0	4,3	5,7
Papierosy	1,0	1,7	1,4	5,4	7,0	6,1	3,1	4,2	3,6
Nie otrzymuję od rodziców/opiekunów pieniędzy	3,2	5,1	4,1	2,2	3,6	2,9	2,7	4,4	3,5
Alkohol	0,7	1,6	1,1	4,8	6,6	5,7	2,7	4,0	3,3
Opłaty abonamentowe	2,0	2,8	2,4	2,6	5,4	4,0	2,3	4,0	3,1
Narkotyki	0,6	1,5	1,1	1,6	3,9	2,7	1,1	2,6	1,8
Zakup zabawek	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

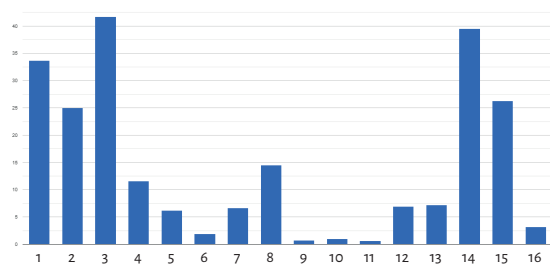
Otrzymane pieniądze uczniowie najczęściej przeznaczają na zakup wymarzonej rzeczy (38,6%), częściej dziewczęta (41,4%) niż chłopcy (35,7%) oraz częściej starsi (40,6%) niż młodsi (36,8%). Następnie na zakup jedzenia (37,2%) oraz zakup ubrań (35,7%). Ankietowani należący do starszej grupy częściej niż młodsi otrzymane pieniądze wydają również na zakup jedzenia (klasy V-VI – 28,7%; klasy VII-VIII – 43,4%), słodczy (klasy V-VI – 24,9%; klasy VII-VIII – 32,4%), jak również zakup ubrań (klasy V-VI – 28,7%; klasy VII-VIII – 43,4%).

Jeżeli chodzi o płeć, to dziewczęta w obu grupach wiekowych znacznie częściej otrzymane pieniądze przeznaczają na zakup ubrań (klasy V-VI – 42,0%; klasy VII-VIII – 61,2%), wyjście do kina lub teatru (klasy V-VI – 14,6%; klasy VII-VIII – 25,5%) oraz zakup książek (klasy V-VI – 11,6%; klasy VII-VIII – 16,0%). Z kolei chłopcy częściej niż dziewczęta wydają pieniądze na zakup gier komputerowych (klasy V-VI – 31,7%; klasy VII-VIII – 38,6%) oraz sprzętu elektronicznego (klasy V-VI – 20,8%; klasy VII-VIII – 32,6%).

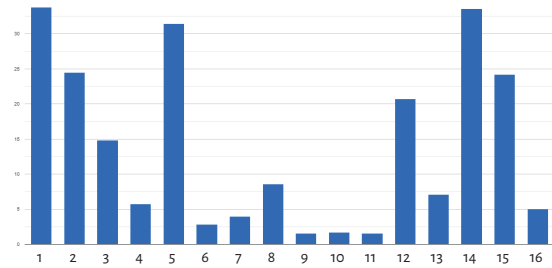
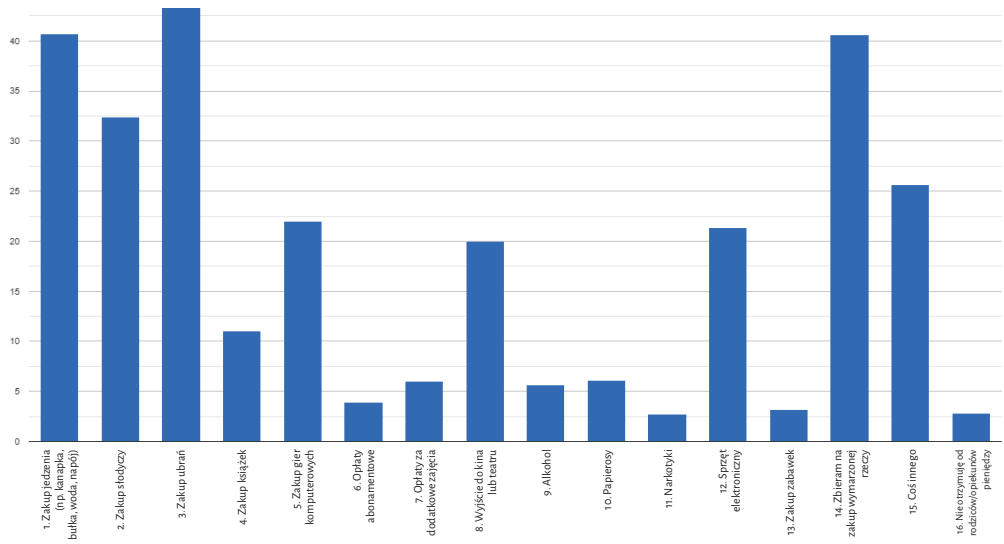
Otrzymane pieniądze uczniowie najczęściej przeznaczają na zakup wymarzonej rzeczy (38,6%), częściej dziewczęta (41,4%) niż chłopcy (35,7%) oraz częściej starsi (40,6%) niż młodsi (36,8%). W obu grupach wiekowych dziewczęta przede wszystkim kupują sobie ubrania, chłopcy natomiast gry komputerowe.

OGÓŁEM
V-VI

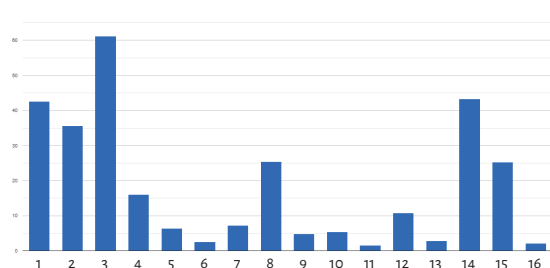
DZIEWCZĘTA V-VI

CHŁOPCY V-VI

OGÓŁEM
VII-VIII

DZIEWCZĘTA VII-VIII

CHŁOPCY VII-VIII

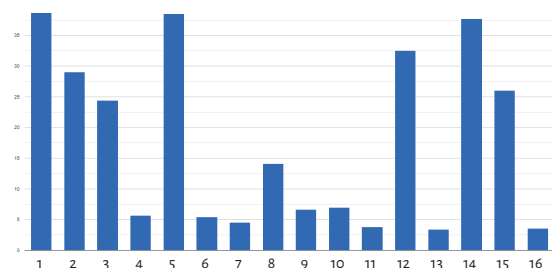

TABELA 64. Jak często w ciągu ostatnich wakacji zdarzyło ci się zarobić jakiegokolwiek pieniądze?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Bardzo często	7,5	13,2	10,3	8,0	17,4	12,6	7,8	15,2	11,4
Często	10,3	13,9	12,1	10,4	16,2	13,2	10,4	15,0	12,6
Czasami	20,5	23,0	21,8	20,8	23,4	22,0	20,6	23,2	21,9
Rzadko	20,6	19,5	20,1	20,4	17,7	19,1	20,5	18,7	19,6
Nigdy	29,2	22,1	25,7	28,8	18,4	23,8	29,0	20,4	24,8
Trudno powiedzieć	11,8	8,2	10,1	11,6	6,9	9,3	11,7	7,6	9,7

Ogólnie można stwierdzić, że mniej więcej tyle samo uczniów w ciągu ostatnich wakacji bardzo często, często i czasami dorabiało (45,9%), a rzadko i bardzo rzadko (44,4%). Nie ma istotnych różnic pomiędzy poszczególnymi grupami wiekowymi w aspekcie częstotliwości dorabiania w ciągu ostatnich wakacji. Można jedynie stwierdzić, że nieco częściej dorabiają starsi (47,8%) niż młodsi

(44,2%). Jeżeli natomiast chodzi o płeć, to w grupie młodszych znacznie częściej dorabiają chłopcy (50,1%) niż dziewczęta (38,4%). Podobnie jak w grupie ankietowanych starszych, gdzie różnica pomiędzy chłopcami a dziewczętami jest nieco wyższa. Odsetek wskazań na częściowe, częste i bardzo częste dorabianie podczas wakacji dla chłopców wynosi (57,0%), zaś dla dziewcząt (39,2%).

KAPITAŁ SPOŁECZNY

Nieustanne dokonujące się na naszych oczach przemiany technologiczne, gospodarcze, społeczne i kulturowe wymuszają na człowieku poszukiwanie pewnych socjologicznych teorii wyjaśniających rzeczywistość społeczną. W ostatnich latach jedną z najbardziej popularnych teorii życia społecznego jest koncepcja kapitału społecznego. Może ona w jakiś sposób zawierać pewne wyjaśnienie rzeczywistości społeczno-gospodarczej, szczególnie w poszukiwaniu przyczyn nierównomiernego rozwoju społeczeństw (Sierocińska, 2011). Obecnie wielu socjologów jest przekonanych, że kapitał społeczny stanowi istotę społeczeństwa obywatelskiego. Społeczeństwa, w którym efektywniej będzie dokonywał się rozwój społeczno-ekonomiczno-kulturowy jednostki (Czapiński, 2013).

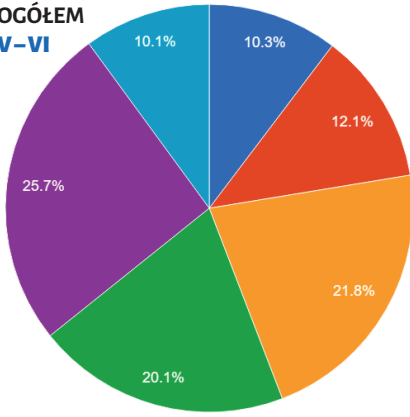
Jeden z czołowych socjologów podejmujących koncepcję kapitału społecznego Pierre Bourdieu kapitał społeczny zdefiniował jako *zbiór rzeczywistych i potencjalnych zasobów, jakie związane są z posiadaniem trwałej sieci mniej lub bardziej zinstytucjonalizowanych związków wspartych na wzajemnej znajomości i uznaniu – lub inaczej mówiąc z członkostwem w grupie – która dostarcza każdemu ze swych członków wsparcia w postaci kapitału posiadanego przez kolektyw, wiarygodności, która daje im dostęp do kredytu w najszerszym sensie tego słowa*. Stwierdził on, że wskaźnikiem kapitału społecznego może być chociażby liczba osób, które zna jednostka społeczna (Bourdieu, 1986).

Z kolei według Francisca Fukuyamy kapitał społeczny charakteryzuje tylko stabilne społeczności o ukształtowanym, trwałym systemie politycznym i prawnym. Kapitał społeczny, według niego

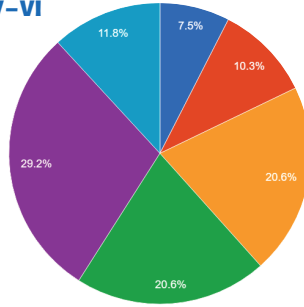
jest to *zestaw nieformalnych wartości i norm etycznych wspólnych dla członków określonej grupy i umożliwiających im skuteczne współdziałanie*. Owe przestrzeganie ustalonych norm i wartości tworzy doskonałe warunki do zaufania działającego niczym smar zwiększający wydajność każdej grupy społecznej lub instytucji (Fukuyama, 2003, s. 169). W kwestionariuszu poruszono także zagadnienia kapitału społecznego. Zapytano respondentów o najważniejsze elementy niezbędne do osiągnięcia sukcesu w życiu, stopień uogólnionego zaufania, gotowość do pozostania w przyszłości w obecnym miejscu zamieszkania, a także o liczbę osób, na których mógłby liczyć respondent oraz swoisty wskaźnik permissywności moralnego. Dane empiryczne przedstawiają poniższe tabele.

Według Francisca Fukuyamy kapitał społeczny charakteryzuje tylko stabilne społeczności o ukształtowanym, trwałym systemie politycznym i prawnym.

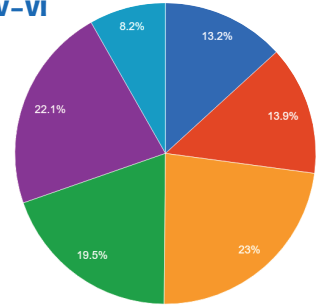
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

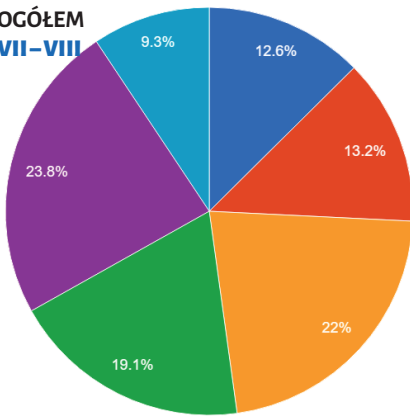
**CHŁOPCY
V-VI**

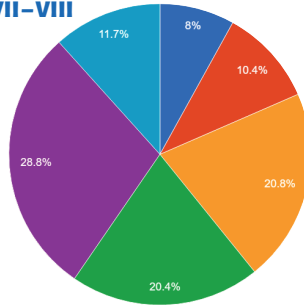
- Bardzo często
- Często
- Czasami

- Rzadko
- Nigdy
- Trudno powiedzieć

**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

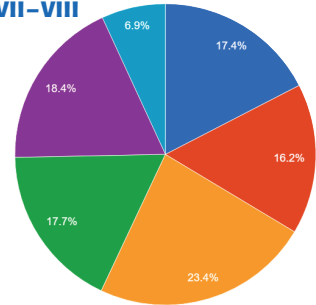

TABELA 65. Czy uważasz, że ludziom można ufać, czy też, że w kontaktach z ludźmi ostrożności nigdy za wiele?

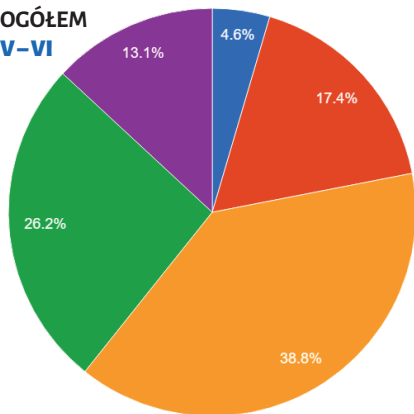
	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Zawsze można ufać	3,8	5,4	4,6	2,5	5,6	4,0	3,2	5,5	4,3
Na ogół można ufać	17,2	17,6	17,4	18,3	22,9	20,5	17,7	20,1	18,9
Na ogół ostrożności nigdy za wiele	39,9	37,7	38,8	46,2	42,1	44,2	42,9	39,7	41,4
Zawsze ostrożności nigdy za wiele	26,4	26,0	26,2	24,5	20,9	22,8	25,5	23,6	24,6
Trudno powiedzieć	12,8	13,4	13,1	8,4	8,5	8,5	10,7	11,1	10,9

Gdyby połączyć kategorie odpowiedzi wskazujące na opinie o tym, że ludziom można ufać w jedną kategorię, a opinie o tym, że ludziom jednak nie można ufać w drugą, można by powiedzieć, że prawie co czwarty uczeń szkoły podstawowej wyraża przekonanie, że ludziom można ufać (23,2%). Zdecydowana większość jest przekonana, że ostrożności nigdy za wiele 65,9%. Mowa jest tutaj o tzw. zaufaniu uogólnionym, które wyraża się poprzez ogólne wyrażenie opinii.

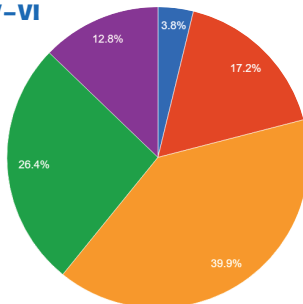
Porównując *zufanie uogólnione* do poszczególnych grup wiekowych można powiedzieć, że z wiekiem delikatnie rośnie wskaźnik respondentów przekonanych o tym, że ludziom jednak można ufać (klasy V-VI – 21,9%; klasy VII-VIII – 24,6%). Gdyby jednak wskaźnik uogólnionego zaufania odnieść do płci badanych, należałoby stwierdzić, że dziewczęta (klasy V-VI – 66,2%; klasy VII-VIII – 70,7%) nieznacznie bardziej są nieufne niż chłopcy (klasy V-VI – 63,6%; klasy VII-VIII – 63,0%).

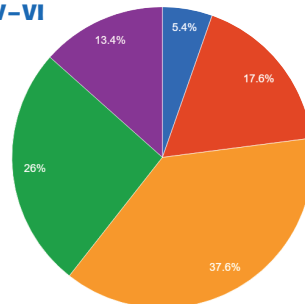
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

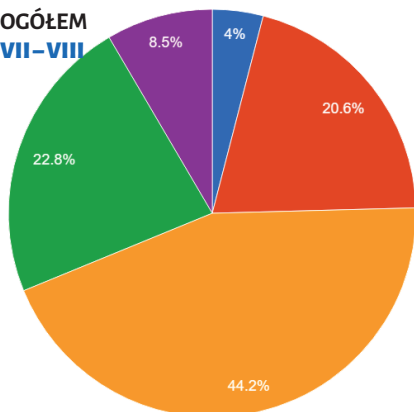
**CHŁOPCY
V-VI**

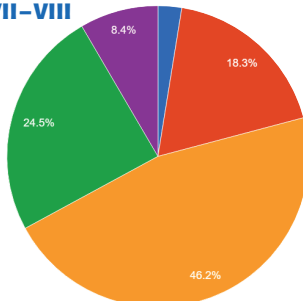
- Zawsze można ufać
- Na ogół można ufać
- Na ogół ostrożności nigdy za wiele

- Zawsze ostrożności nigdy za wiele
- Trudno powiedzieć

**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

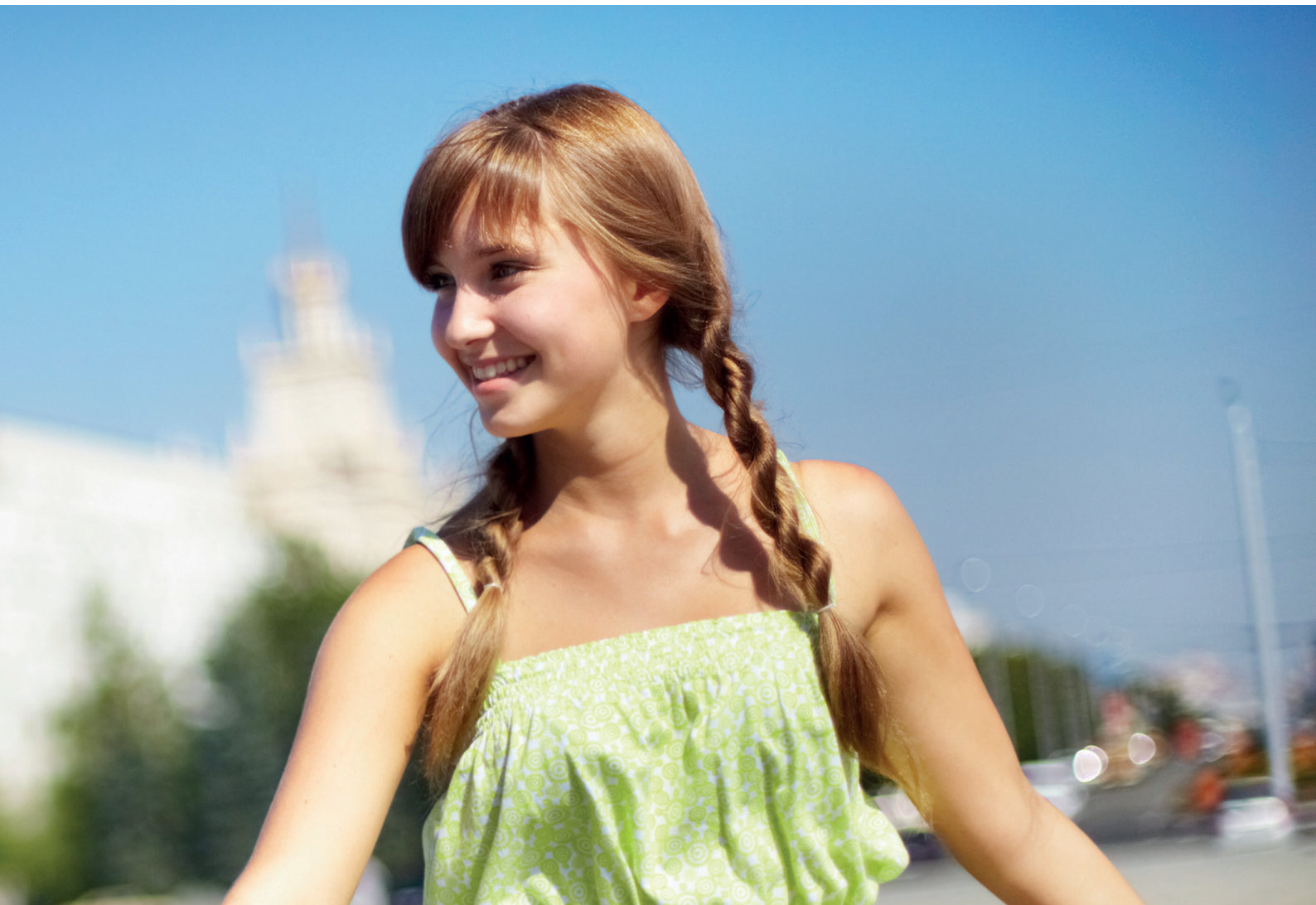
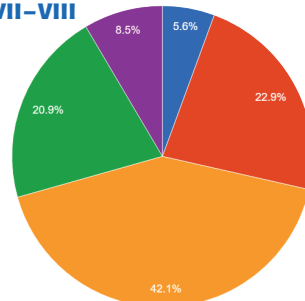

TABELA 66. Co według Ciebie jest najważniejsze do osiągnięcia sukcesu w życiu?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Pochodzenie z bogatej rodziny	5,3	9,5	7,4	5,9	9,3	7,5	5,6	9,4	7,5
Pracowitość	48,2	48,4	48,3	56,6	54,4	55,6	52,2	51,2	51,7
Uczynność	34,3	25,4	29,9	26,4	21,3	23,9	30,5	23,5	27,1
Spryt	10,2	19,6	14,8	15,9	26,0	20,8	12,9	22,6	17,6
Wykształcenie	46,2	42,4	44,3	49,2	43,6	46,5	47,6	42,9	45,3
Własne ambicje	24,1	15,4	19,8	38,2	24,2	31,5	30,9	19,5	25,3
Ciężka praca	31,6	32,2	31,9	38,7	36,2	37,5	35,0	34,1	34,6
Dobre znajomości	17,5	17,6	17,6	18,4	20,6	19,5	18,0	19,0	18,5
Posiadanie powiązań politycznych	0,5	0,9	0,7	0,6	1,9	1,2	0,6	1,4	1,0
Dawanie łapówek	0,5	1,0	0,8	1,1	3,0	2,0	0,8	1,9	1,4
Wyznanie religijne osoby	3,0	3,8	3,4	2,3	3,6	2,9	2,7	3,7	3,2
Fakt, że jest się mężczyzną lub kobietą	2,2	2,3	2,3	2,4	3,5	2,9	2,3	2,9	2,6
Coś jeszcze innego	15,8	12,4	14,1	10,1	9,3	9,7	13,1	10,9	12,0

Oprócz uogólnionego zaufania istotne są także wyznawane wartości oraz przekonania o tym, co jest ważne, żeby osiągnąć w życiu jakikolwiek sukces. Ogólnie respondenci wyrażają prospołeczne postawy wobec sukcesu, stawiając na głównym miejscu pracowitość (51,7%), wykształcenie (45,3%), a także ciężką pracę (34,6%). Spośród badanych dwóch na siedmiu wskazuje uczynność (27,1%), a co czwarty własne ambicje (25,3%) i spryt (17,6%). Zaledwie niewielki odsetek sukces zawodowy kojarzy z powiązaniem politycznymi (1,0%), korupcją (1,4%), religią (3,2%), płcią (2,6%). Stosunkowo niewielu uczniów łączy sukces z pochodzeniem z bogatej rodziny (7,5%).

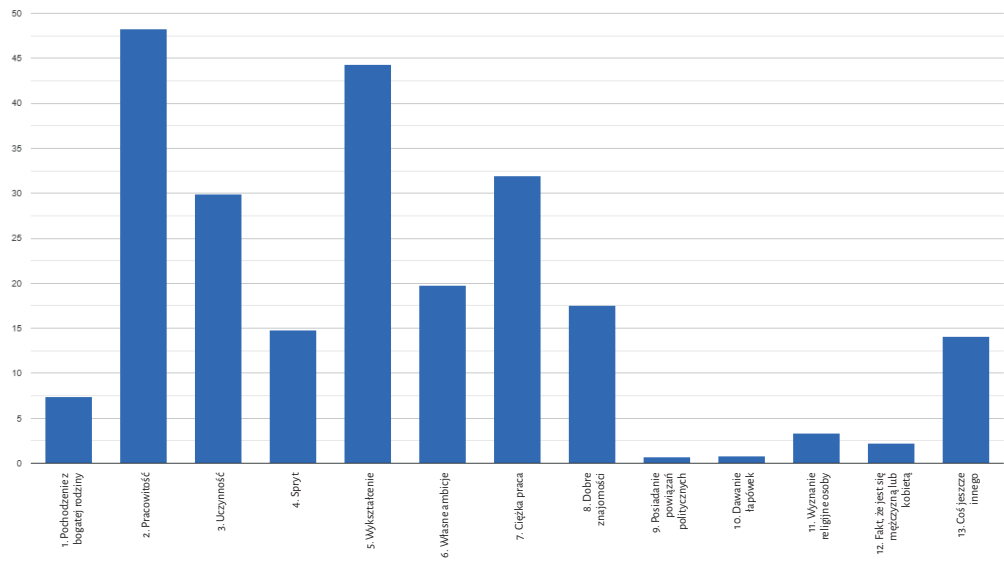
Jeżeli chodzi o poziom klasy, można zauważyć, że uczniowie starsi sukces zawodowy częściej łączą z pracowitością (55,6%), ciężką pracą (37,5%), własnymi ambicjami (31,5%), a także sprytem (20,8%). Z kolei uczniowie z klas V-VI oprócz pracowitości (48,3%), wykształcenia (44,3%), sukces zawodowy utożsamiają także z uczynnością (29,9%).

Płeć różnicuje odpowiedzi respondentów w niewielu kategoriach. Można jednak zauważyć, że zarówno dziewczęta młodsze, jak i starsze sukces zawodowy częściej niż chłopcy kojarzą z uczynnością (klasy V-VI – 34,3%; klasy VII-VIII – 26,4%) oraz własnymi ambicjami (klasy V-VI – 24,1%; klasy VII-VIII – 38,2%). Chłopcy natomiast częściej niż dziewczęta sukces zawodowy łączą ze sprytem (klasy V-VI – 19,6%; klasy VII-VIII – 26,0%) oraz pochodzeniem z bogatej rodziny (klasy V-VI – 9,5%; klasy VII-VIII – 9,3%).

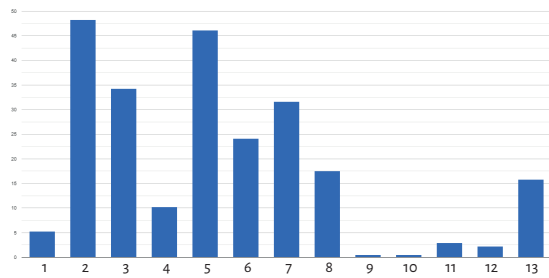
O sukcesie zawodowym nie zawsze decydują cechy indywidualne jednostki. Istotne znaczenie mogą także odgrywać warunki ekonomiczne i gospodarcze regionu czy miejscowości zamieszkania respondentów oraz warunki rodzinne, a także kondycja finansowa rodziny. Dlatego ankietowanych zapytano o opinię na temat tego, czy jak dorosną, to chcieliby wyjechać z miejscowości, w której obecnie mieszkają. Dane empiryczne przedstawia tabela.

*Uczniowie starsi sukces zawodowy częściej łączą z pracowitością (55,6%), ciężką pracą (37,5%), własnymi ambicjami (31,5%), a także sprytem (20,8%).
Uczniowie z klas V-VI oprócz pracowitości (48,3%), wykształcenia (44,3%), sukces zawodowy utożsamiają także z uczynnością (29,9%).*

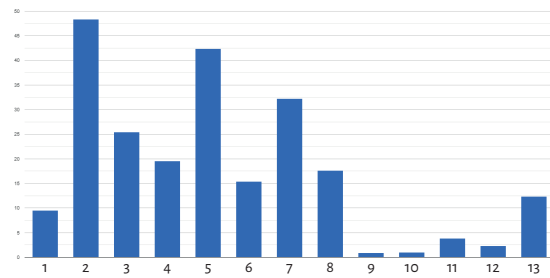
**OGÓŁEM
V-VI**

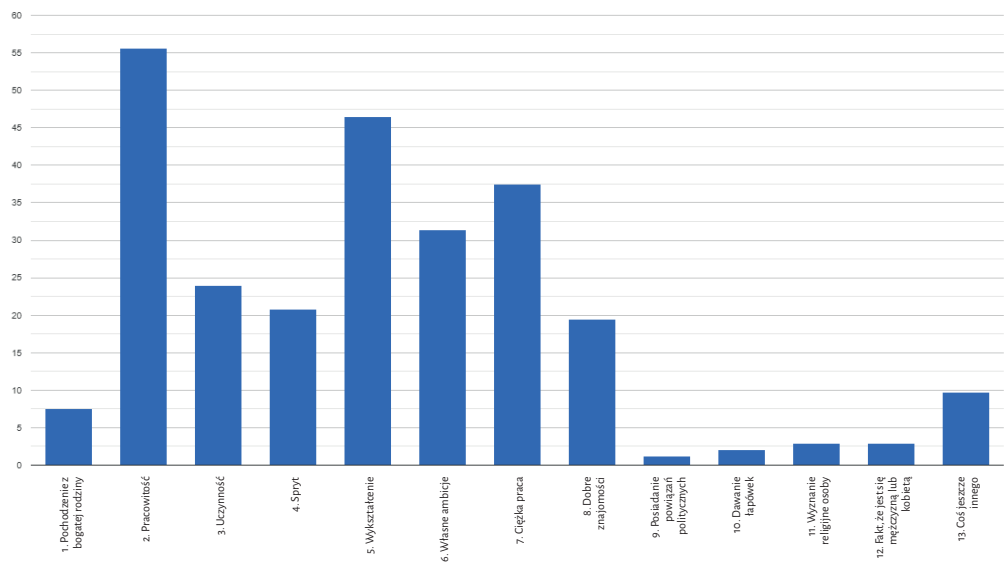
DZIEWCZĘTA V-VI

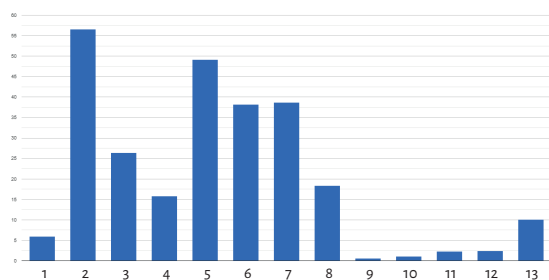
CHŁOPCY V-VI

**OGÓŁEM
VII-VIII**

DZIEWCZĘTA VII-VIII

CHŁOPCY VII-VIII

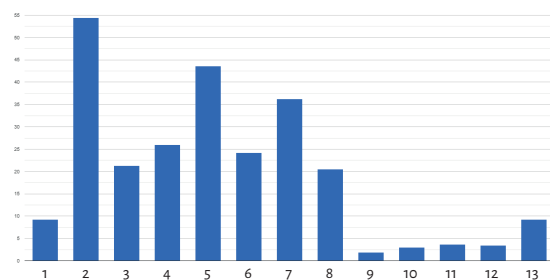

TABELA 67. Czy, jak dorośniesz, chciał(a)byś pracować w miejscowości, w której obecnie mieszkasz?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Tak	12,4	17,3	14,8	5,3	12,2	8,6	9,0	14,9	11,9
Raczej tak	17,0	14,7	15,9	11,0	14,1	12,5	14,1	14,4	14,3
Jest mi to obojętne	16,8	19,5	18,1	15,5	21,9	18,6	16,2	20,6	18,3
Raczej nie	20,8	18,2	19,5	24,1	20,5	22,4	22,4	19,3	20,9
Nie	19,3	20,2	19,7	34,5	24,5	29,7	26,5	22,2	24,4
Nie wiem	13,8	10,0	11,9	9,6	6,8	8,3	11,8	8,5	10,2

Spośród ogółu badanych mniej więcej co drugi chciałby pozostać w miejscowości, w której obecnie mieszka (45,3%), co czwarty jest innego zdania (26,2%), dla co piątego jest to obojętne (18,3%), a co dziesiąty jeszcze tego nie wie (10,2%). Patriotyzm lokalny bardziej charakteryzuje uczniów starszych (spośród nich deklaruje go 52,0%) niż uczniów młodszych (39,3%). W obu grupach wiekowych częściej przejawiają go dziewczęta (klasy V-VI – 40,1%; klasy VII-VIII – 58,6%) niż chłopcy (klasy V-VI – 38,4%; klasy VII-VIII – 45,0%).

Przejdźmy teraz do najbardziej typowego wskaźnika kapitału społecznego opracowanego przez Pierre'a Bourdieu – liczby osób, którą zna respondent. W kwestionariuszu ankiety postawiono pytanie o liczbę osób (oprócz rodziców lub opiekunów), na którą ankietowani mogliby liczyć, gdyby poprosili o pomoc w załatwieniu jakiejś sprawy, np. pomoc przy pracy domowej, wstawienie się u nauczyciela lub wychowawcy. Uzyskane odpowiedzi skategoryzowano do czterech kategorii. Dane empiryczne przedstawia tabela.

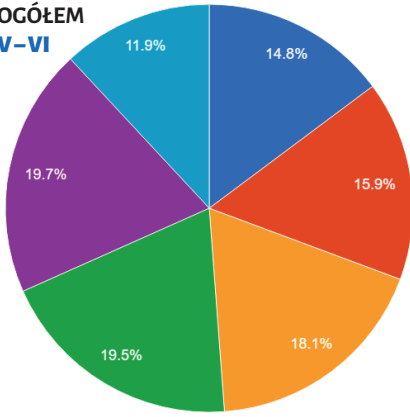
TABELA 68. Gdybyś poprosił o pomoc w załatwieniu jakiejś sprawy, np. pomoc w pracy domowej, wstawienie się za tobą u nauczyciela/wychowawcy, to na ile osób mógłbyś liczyć, oprócz rodziców/opiekunów?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Na nikogo	6,1	10,2	8,1	7,4	10,7	9,0	6,7	10,4	8,5
Od 1 do 3 osób	43,9	43,1	43,5	40,6	36,0	38,4	42,3	39,8	41,1
Od 4 do 6 osób	28,7	25,5	27,1	31,1	27,5	29,4	29,9	26,4	28,2
7 i więcej osób	21,2	21,2	21,2	20,9	25,8	23,3	21,1	23,4	22,2

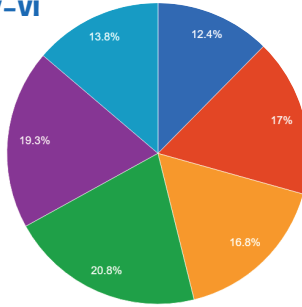
Ogólnie można stwierdzić, że spośród ankietowanych zaledwie 8,5% nie mogłoby liczyć na nikogo. Najwięcej, bowiem trzech na siedmiu, mogłoby liczyć na 1-3 osoby (41,1%), dwóch na siedmiu na 4-6 osób (28,2%), a prawie co czwarty na 7 osób i więcej (22,2%). Jakkolwiek z wiekiem rośnie trochę odsetek badanych, którzy nie mają na kogo liczyć, to z wiekiem też powiększa się grono osób, na które mogą liczyć uczniowie. Ankietowani z klas młodszych nieco częściej niż pozostali ograniczają się do 1-3 bliskich znajomych godnych zaufania (43,5%). Jeżeli chodzi o porównania ze względu na płeć, można powiedzieć, że w obu grupach wiekowych, stosunkowo więcej chłopców wskazuje brak bliskiego, godnego zaufania przyjaciela (klasy V-VI – 10,2%; klasy VII-VIII – 10,7%).

Ostatnie pytanie odnosiło się do moralności. Obecnie wielu socjologom wydaje się, że niszczenie tradycyjnej moralności jest nieodwracalne. Z kolei inni są przekonani, że zjawiskom odchodzenia od tradycyjnego modelu moralności, rodziny, wartości, wzorów i norm społecznych towarzyszą zjawiska formowania się i tworzenia nowych wzorów kulturowych przekazywanych następnym pokoleniom (Mariański, 2012). W kwestionariuszu ankiety poproszono ankietowanych o ustosunkowanie się do jednego z dwóch stwierdzeń odnoszących się do istnienia niepodważalnych zasad, pozwalających odróżnić dobro od zła, obowiązujących każdego.

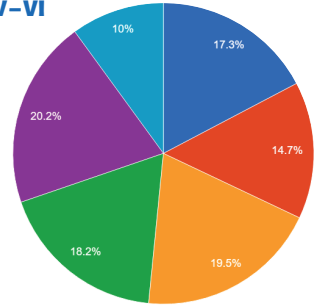
**OGÓŁEM
V-VI**

**DZIEWCZĘTA
V-VI**

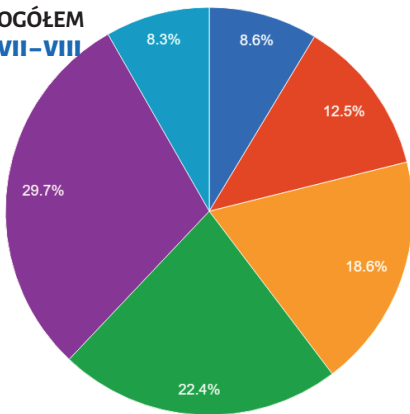
**CHŁOPCY
V-VI**

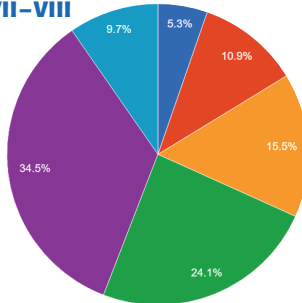
- Tak
- Raczej tak
- Jest mi to obojętne

- Raczej nie
- Nie
- Nie wiem

**OGÓŁEM
VII-VIII**

**DZIEWCZĘTA
VII-VIII**

**CHŁOPCY
VII-VIII**

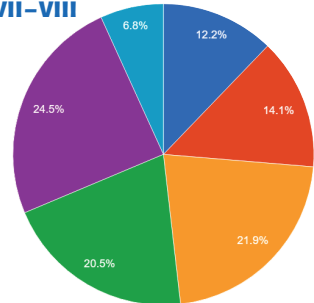

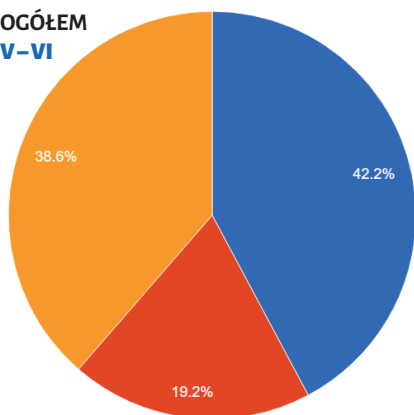
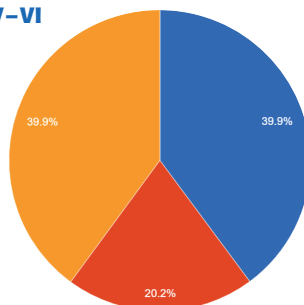
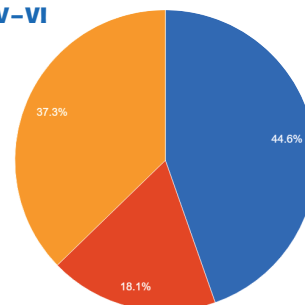
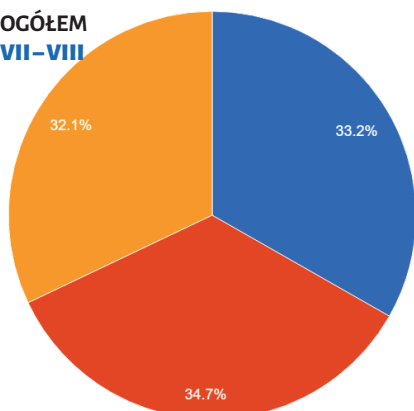
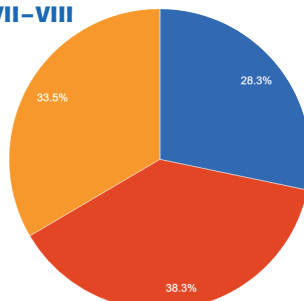
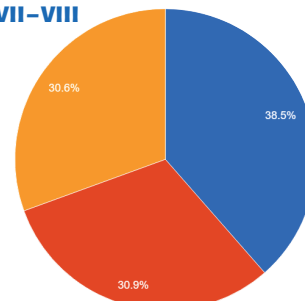
TABELA 69. Która z wymienionych opinii jest bliższa twoim poglądom?

	Klasy V-VI			Klasy VII-VIII			Ogółem		
	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem	dz	ch	ogółem
Istnieją jasne i niepodważalne zasady, które pozwalają odróżnić dobro od zła. Zasady te stosuje się do każdego i w każdej sytuacji	39,8	44,6	42,2	28,3	38,5	33,2	34,3	41,8	38,0
Nie istnieją żadne raz na zawsze ustalone zasady pozwalające odróżnić dobro od zła. Co jest dobre, a co złe, zależy całkowicie od sytuacji w danym momencie	20,2	18,1	19,2	38,2	30,9	34,7	28,8	24,1	26,5
Nie umiem jednoznacznie powiedzieć	39,9	37,3	38,6	33,5	30,5	32,1	36,9	34,1	35,5

Opinie respondentów są znacznie podzielone i niejednoznaczne. Spośród ankietowanych trzech na ośmiu (38,0%) wyznaje jasne i niepodważalne zasady, które pozwalają odróżnić dobro od zła i które odnoszą się do każdego i w każdej sytuacji. Przeciwnego zdania jest co czwarty ankietowany (26,5%), a co trzeci nie umie jednoznacznie odpowiedzieć (35,5%). Jakkolwiek wśród młodszych uczniów permissywizm moralny jest na dosyć niskim poziomie, gdyż jest wyznawany przez 19,2% uczniów, to w grupie starszych uczniów osiągnął poziom (34,7%). Inaczej o istnieniu

niepodważalnych zasad jest przekonanych 42,2% uczniów w klasach V-VI, podczas gdy w klasach VII-VIII już tylko 33,2%.

Jeżeli chodzi o płeć, o ile w młodszych klasach nie odnotowano znaczących różnic w odpowiedziach chłopców i dziewcząt, to w klasach starszych już tak. Spośród uczniów klas VII-VIII o istnieniu jasnych i niepodważalnych zasad jest przekonanych 38,5% chłopców, podczas gdy zaledwie 28,3% dziewcząt. Analogiczna sytuacja jest z permissywizmem moralnym, który wyrażany jest przez 38,9% dziewcząt i tylko 30,9% chłopców.

OGÓŁEM
V-VIDZIEWCZĘTA
V-VICHŁOPCY
V-VIOGÓŁEM
VII-VIIIDZIEWCZĘTA
VII-VIIICHŁOPCY
VII-VIII

- Istnieją jasne i niepodważalne zasady, które pozwalają odróżnić dobro od zła. Zasady te stosuje się do każdego i w każdej sytuacji.
- Nie istnieją żadne raz na zawsze ustalone zasady pozwalające odróżnić dobro od zła. Co jest dobre, a co złe zależy całkowicie od sytuacji w danym momencie.
- Nie umiem jednoznacznie powiedzieć.

OPIS ZASTOSOWANEJ METODOLOGII ORAZ ŹRÓDŁA INFORMACJI WYKORZYSTANYCH W BADANIU

CHARAKTERYSTYKA BADANIA

Socjologiczne badanie empiryczne realizowane w ramach Ogólnopolskiej Diagnozy Społecznej Uczniów 2018 pt. „Lustro” dla miast i gmin biorących udział w kampanii „Zachowaj Trzeźwy Umysł 2018”.

Organizator badania:

Stowarzyszenie Producentów i Dziennikarzy Radiowych, ul. Grochowska 45a, 60-277 Poznań NIP: 782-21-84-952

Telefon: 61 855 33 81

E-mail: biuro@radiowiec.pl

Koordynator badania (sprawy techniczno-organizacyjne): Kinga Kontek

Osoba odpowiedzialna za treści i analizę badania: dr n. hum. Błażej Adam Dyczewski, doktor nauk humanistycznych w zakresie socjologii, adiunkt w Zakładzie Socjologii Gospodarki i Organizacji, Wydział Filozofii i Socjologii, Instytut Socjologii UMCS. Badacz społeczny i marketingowy zajmujący się badaniem stylu życia, świadomością ekologiczną i kampaniami społecznymi. Specjalista w zakresie analizy danych statystycznych za pomocą IBM SPSS Statistics. Trener technik sprzedaży i komunikacji społecznej.

CELE BADANIA

GŁÓWNE CELE BADANIA

Zasadniczym celem badania jest przedstawienie i charakterystyka młodzieży szkolnej (klasy V-VIII) w głównych obszarach życia społecznego, jak również wskazanie na czynniki społeczno-demograficzne determinujące skalę tego zjawiska. Cel ten został zrealizowany poprzez przedstawienie obrazu polskiej młodzieży w następujących obszarach:

- **Szkoła** – w jej ramach omówiono stosunek do nauczycieli i nauki, perspektywy i oczekiwania edukacyjne oraz szkolne i pozaszkolne relacje rówieśnicze.
- **Rodzina** – jako podstawowa komórka życia społecznego wywiera ogromny wpływ na każde pokolenie. Przedmiotem niniejszego opracowania jest ocena bezpośrednich relacji rodzinnych, postawy wobec tradycji i przodków, a także wizja małżeństwa i rodziny, jak również wyznawanych wartości.
- **Zdrowie** – to kluczowe zagadnienie dla całej ludzkości. W raporcie przedstawiono aspekty aktywności fizycznej uczniów, oceny jakości życia i zdrowia.
- **Zwyczaje żywieniowe** – wiele się o nich obecnie mówi i wprowadza coraz nowsze rozwiązania legislacyjne. Raport omawia zagadnienia odżywiania się uczniów, spożywania owoców, warzyw i przekąsek, a także zażywania środków psychoaktywnych, alkoholu, papierosów, dopalaczy, suplementów diety, napojów energetycznych i leków.

- **Przemoc i agresja** – jest problemem, na który należy zwracać szczególną uwagę, gdyż niekontrolowana prowadzi do bardzo przykrych konsekwencji. W badaniu ukazano problem przemocy fizycznej i emocjonalnej (psychicznej), głównie w celu zdiagnozowania tego zjawiska.
- **Granie w gry, korzystanie z internetu i smartfona** – to zachowania, z którymi nierzadko mają do czynienia dorośli. Jest to problem dosyć często podejmowany przez badaczy społecznych, chociaż przy tak dynamicznie zmieniających się rozwiązaniach technologicznych trudno jest trafnie zdiagnozować skalę tego zjawiska. W raporcie znalazły się główne wskaźniki opisujące formy i częstotliwość korzystania z internetu i telefonów komórkowych.
- **Podstawowe czynności życia codziennego** – czy można mówić o stylu życia młodzieży? Na to pytanie odpowiedź nie jest jednoznaczna. Można jednak badać ogólnie rozumiany styl życia jako sposób spędzania wolnego czasu, wykonywania czynności codziennych, uczęszczania na zajęcia pozaszkolne.
- **Praca i ekonomia** – finanse dotyczą młodego człowieka podobnie jak dorosłego. Są nie mniej ważne, jednak posiadają inny wymiar. Raport relacjonuje zagadnienie finansów młodzieży, wydatków, a także postaw wobec sukcesu zawodowego i podejmowanych prac zarobkowych.
- **Kapitał społeczny** – hasło bardzo modne i często wykorzystywane do ukazania pewnych umiejętności społeczeństw i grup społecznych, dzięki którym jedno społeczeństwa są spójne, zorganizowane i odporne na manipulację, a inne niespójne, podążające wyłącznie za korzyściami materialnymi i konsumpcyjnymi potrzebami. W tym punkcie przedstawiono zagadnienia uogólnionej zaufania społecznego, patriotyzmu, patriotyzmu lokalnego, a także moralności i religijności młodzieży.

Głównymi zmiennymi wyjaśniającymi opisane obszary jest poziom klasy oraz płeć uczniów. Dane przedstawiane w tabelach odnoszą się zatem do trzech wymiarów. Pierwszy to skala ogólnopolska uwzględniająca wszystkich uczniów ze względu na poziom klasy oraz płeć. Wymiar drugi, którym jest poziom klasy podzielony na dwie kategorie: pierwsza składa się z uczniów uczęszczających do klas V-VI, druga z uczniów klas VII-VIII. Takie rozwarstwienie pozwoli na zaobserwowanie zmian dokonujących się w miarę dorastania. Trzecim wymiarem jest płeć badanych zarówno w skali ogólnopolskiej, jak i w poszczególnych kohortach wiekowych.

Pierwsza edycja badania ma charakter przekrojowy, jednak zakładamy, że w przyszłości uda się powrócić do tych samych placówek oświatowych w celu wykonania ponownego badania. Pozwoli to na zbadanie trendów, dzięki czemu będzie można całościowo pokazać nie tylko dzisiejszy obraz polskiej młodzieży, ale także śledzić dokonujące się zmiany.

PROCEDURA BADAWCZA

PRZYGOTOWANIE PRÓBY I REALIZACJA BADANIA

Badaną populację stanowili uczniowie szkół podstawowych z samorządów biorących udział w kampanii „Zachowaj Trzeźwy Umysł 2018”. Do badań ankietowych przystąpiły dzieci i młodzież w dwóch grupach wiekowych: klasy młodsze (V i VI klasa szkół podstawowych) oraz roczniki starsze (czyli klasy VII i VIII szkół podstawowych). Respondenci stanowią próbę reprezentatywną dla ogółu uczniów szkół podstawowych kształcących się w małych i średnich miastach z terenu całej Polski. Łącznie w badaniu wzięli udział uczniowie z około 294 gmin.

Badanie było realizowane za pomocą liczącego 60 pytań kwestionariusza ankiety internetowej (CAWI) wypełnianej audytoryjnie w dniach 1 października 2018 r. – 12 stycznia 2019 r. Po stronie samorządów bezpośredni udział w badaniu brali koordynatorzy (nauczyciele, pedagodzy), którzy nadzorowali przeprowadzenie badania w wyznaczonej placówce (np. w szkole). Do ich zadań należało poinformowanie uczniów i rodziców o badaniu, zebranie od rodziców uczniów uczestniczących w badaniu zgody na uczestnictwo, a także uzgodnienie harmonogramów realizacji badania. Bezpośredni udział w badaniu brały także osoby monitorujące (np. nauczyciele informatyki), które zabezpieczały pracę od strony technicznej. Do ich zadań należało przygotowanie sali komputerowej, sprzętu komputerowego do przeprowadzenia ankiety oraz współpraca z koordynatorem badania w placówce.

PROCES WERYFIKACJI WIARYGODNOŚCI I KONTROLI, WYKLUCZANIE ODPOWIEDZI ZE WZGLĘDU NA NIESPÓJNOŚCI W ODPOWIEDZIACH

W przypadku kwestionariusza ankiety internetowej respondent nie mógł go przesłać, jeżeli na którekolwiek z postawionych pytań nie udzielił odpowiedzi. W celu wyeliminowania ze zbioru uczniów, którzy udzielali wewnętrznie sprzecznych odpowiedzi, dokonano

szczegółowej selekcji ankiet. Selekcja dotyczyła między innymi pytania p20: *Jak często uprawiasz sport poza lekcjami wf. w szkole?*, które jest pytaniem alternatywnym po zastosowanej regule przejścia z pytania wcześniejszego p19: *Czy uprawiasz jakiś sport poza lekcjami wf. w szkole?* Respondenci, którzy w pytaniu p19 zaznaczyli odpowiedź inną niż *Nie uprawiam żadnego sportu*, a w pytaniu p20 nie podali częstotliwości uprawiania tego sportu zaznaczając opcję *Nie uprawiam żadnego sportu* zostali automatycznie zakwalifikowani do kategorii brak odpowiedzi.

CHARAKTERYSTYKA BADANYCH UCZNIÓW

Respondenci reprezentują uczniów głównie z miejskich i wiejskich ośrodków. Łącznie w badaniu uczestniczyło 70 185 uczniów (35 983 dziewcząt i 34 202 chłopców). Jeżeli chodzi o poziom klasy, to w klasach V-VI zbadano 36 947 uczniów, natomiast w klasach VII-VIII 33 238 uczniów. Dokładne dane prezentuje tabela.

	Klasy V-VI	Klasy VII-VIII	Ogółem
Dziewczynka	18819	17164	35983
Chłopiec	18128	16074	34202
Ogółem	36947	33238	70185

W większości uczniowie dobrze i bardzo dobrze oceniają sytuację materialną swojej rodziny. Spośród ogółu ankietowanych co dziewiąty sytuację swojej rodziny ocenia źle, a jeden na stu bardzo źle.

Spośród ogółu ankietowanych 56% deklaruje praktykującą wiarę, a nieco więcej niż co trzeci deklaruje, że jest wierzący, jednak niepraktykujący. Ośmiu na stu ankietowanych zadeklarowało, że są osobami niewierzącymi.

Spośród badanych zdecydowana większość stanowią uczniowie z rodzin składających się przynajmniej z dwojga dzieci. Uczniów nieposiadających rodzeństwa jest zaledwie 15%.

Rozkład wykształcenia rodziców uczniów biorących udział w badaniu jest zróżnicowany. Mniej więcej co czwarty uczeń nie zna wykształcenia swojej matki, a 27% wykształcenia swojego ojca. Zgodnie z deklaracjami 26% uczniów ma matkę lub opiekunkę z wykształceniem wyższym, podobnie jak ojca/opiekuna (24,%). Spośród ankietowanych 17% uczniów zadeklarowało, że ich matka i ojciec mają wykształcenie średnie. Wykształcenie zasadnicze zawodowe matki zgłosiło 16% uczniów, natomiast ojca 19% uczniów. Spośród ankietowanych podstawowe wykształcenie matki zadeklarowało 16%, a ojca 13%. Dokładne dane prezentuje tabela.

Jeżeli chodzi o aktualną grupę zawodową rodziców lub opiekunów badanych osób, to można powiedzieć, że rozkład zawodów odpowiada przekrojowi społecznemu dla ogółu polskich rodzin. W grupie badawczej znaleźli się uczniowie, których rodzice są dyrektorami, prezesami oraz przedstawicielami kadry kierowniczej; są także reprezentanci zawodów twórczych, samodzielnych specjalistów z wyższym wykształceniem. W grupie badawczej znalazły się dzieci robotników, rolników, właścicieli prywatnych firm, a także osób bezrobotnych i niepracujących z innych powodów.

BIBLIOGRAFIA

1. *Better food and nutrition in Europe: a progress report monitoring policy implementation in the WHO European Region*. (2018). Copenhagen. Retrieved from http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0005/355973/ENP_eng.pdf.
2. Borkowska, A. (2016). *Dzieci w świecie gier komputerowych Poradnik nie tylko dla rodziców*. Warszawa. Retrieved from www.ore.edu.pl.
3. Bourdieu, P. (1986). THE FORMS OF CAPITAL. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241–258). Greenwood. Retrieved from <http://www.socialcapitalgateway.org/sites/socialcapitalgateway.org/files/data/paper/2016/10/18/rbasicsbourdieu1986-theformsofcapital.pdf>
4. Czapiński, J. (2013). Diagnoza Społeczna 2013 Warunki i Jakość Życia Polaków. Cały Raport (PL). *Contemporary Economics*, 7(4), 1. <https://doi.org/10.5709/ce.1897-9254.0295>
5. Dane statystyczne: Wykaz środków zastępczych, nowych substancji psychoaktywnych i innych substancji - GIS. (n.d.). Retrieved March 14, 2019, from <https://gis.gov.pl/bez-kategorii/dane-statystyczne>.
6. Dyczewski, B. (2016). Rola dziadków w kształtowaniu świadomości ekologicznej młodzieży w opinii uczniów szkół ponadgimnazjalnych. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Nauk Społecznych*, 5(1), 83–95.
7. Dyczewski, L. (2007). *Małżeństwo i rodzina w nowoczesnym społeczeństwie*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
8. Dyczewski, L. (2009). *Wyobrażenia młodzieży o małżeństwie i rodzinie: pomiędzy tradycją a nowoczesnością*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
9. Feliksiak, M. (2014). *Zachowania żywieniowe Polaków*. Warszawa: CBOS.
10. Fukuyama, F. (2003). Kapitał społeczny. In L. Harrison, S. Huntington, & S. (tłumacz) Dymczyk (Eds.), *Kultura ma znaczenie: jak wartości wpływają na rozwój społeczeństw* (1st ed., pp. 169–187). Poznań: Zysk i S-ka.
11. Lachowski, S., & Lachowska, B. (2018). *Aktywność ekonomiczna młodzieży w Polsce*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
12. Mariański, J. (2012). Świadomość moralna Polaków w procesie przemian - główne tendencje. In A. Jawłowska, W. Pawlik, & B. Fatyga (Eds.), *Style życia, wartości, obyczaje. Stare tematy, nowe spojrzenia* (p. 100-122). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
13. Okulicz-Kozaryn, K., Borucka, A., & Raduj, J. (2014). Picie alkoholu przez piętnastoletnią młodzież a praktyki wychowawcze rodziców. *Zdrowie Publiczne i Zarządzanie*, 12(1), 99–108. <https://doi.org/10.4467/20842627OZ.14.011.2903>.
14. Pawlas, K., Hołojda, P., & Burst, K. (2017). Ocena spożycia napojów energetycznych oraz ich wpływu na zdrowie człowieka na podstawie badania wśród studentów wrocławskich uczelni. *Medycyna Środowiskowa - Environmental Medicine*, 20(2), 39–45. <https://doi.org/10.19243/2017205>.
15. *Podstawa programowa kształcenia ogólnego z komentarzem. Szkołą podstawowa. Wychowanie fizyczne*. (n.d.). Retrieved from <https://www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/2017/05/wychowanie-fizyczne.-pp-z-komentarzem.-szkola-podstawowa-1.pdf>.
16. Potocka-Banaś, B., Majdanik, S., Korwin-Piotrowska, K., Dembińska, T., Janus, T., & Bartkowiak, K. (2013). Nadużywanie popularnych leków dostępnych bez recepty nowym trendem wśród młodzieży. *Roczniki Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie*, 59(1), 114–119. Retrieved from https://www.pum.edu.pl/__data/assets/file/0004/67225/59-01_114-119.pdf
17. Sierocińska, K. (2011). Kapitał społeczny. Definiowanie, pomiar, typy. *Studia Ekonomiczne (Economic Studies)*, LXVIII(1), 69–86.
18. World Health Organization. (2013). In the WHO/European Region. Retrieved March 21, 2019, from http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0011/256295/infographic-people-overweight-obese-Eng.pdf.
19. Znaniecki, F. (1988). *Socjologia wychowania, t.1 Wychowujące społeczeństwo*. Warszawa.